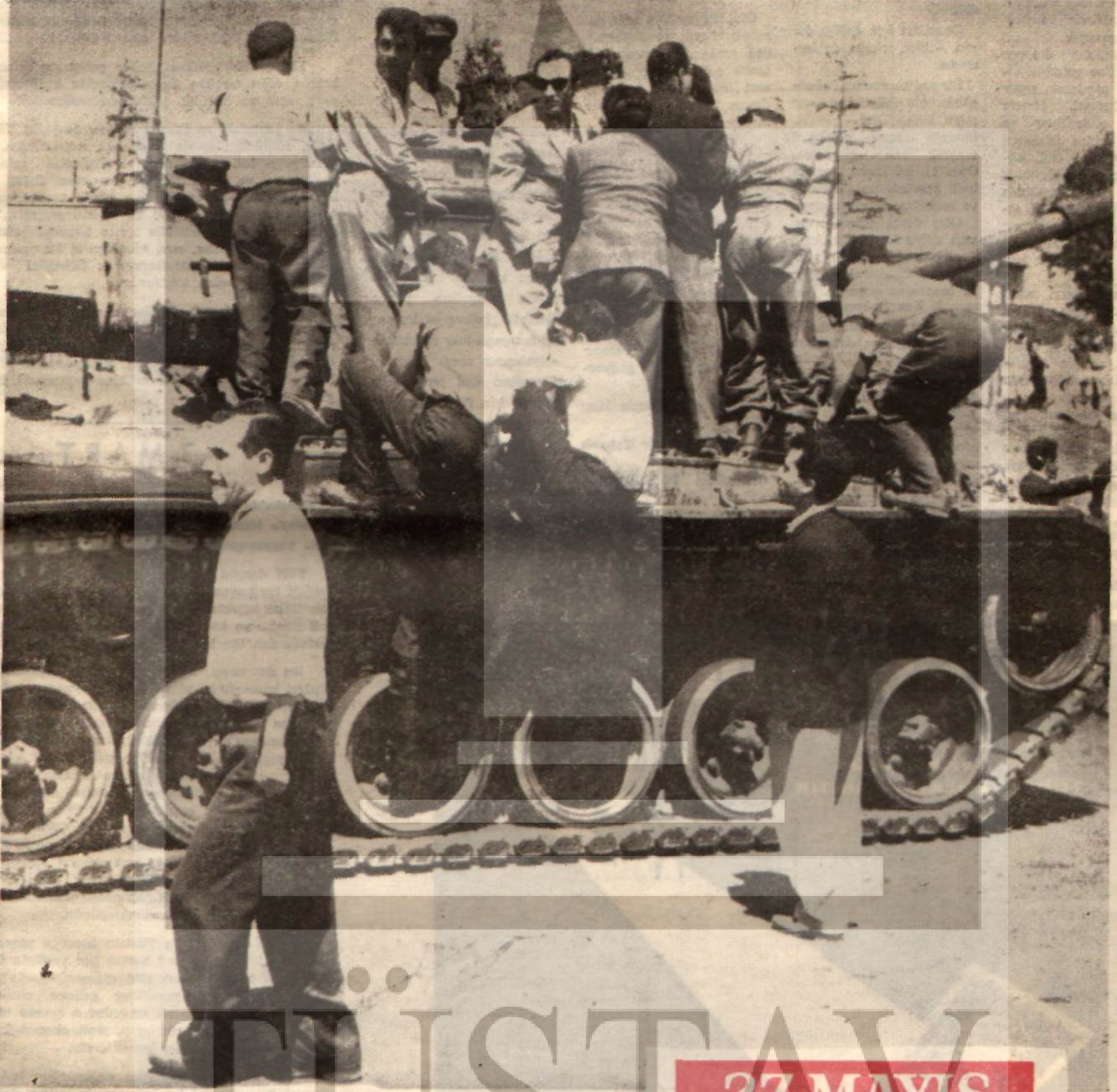

YÖN

HAFTALIK GAZETE

**Numan Esin
27 Mayıs'ın
bilâncosunu
yapıyor:**

**KRİTİK
HAFTA**

**27 MAYIS
1960-1962**

- ★ **Tansel'in ikazı**
- ★ **İnönü 28. Tümede**
- ★ **Gürsel'in konuşmaları**

Erbaa olayları

Halkın karakola hücumu önemli bir sosyal olay. 28 Nisan günü Erbaa'nın pazarı. Köylü pazar yerini hıncıncı doldurmuştu. Karakolla pazar yerinin arası 50 m. kadar.

Bir haber yayıyor halk arasında: Karayakalı bir genç karakolda dövülerek öldürülmüş diye. Bu haberi duyan halk yelyefelek karakolun etrafında toplandı.

Karakolda ölen genç, dövülerek mi öldürülmüş; yoksa vadesiyle mi ölmüştü?.. Bu nokta karanlıktı. Gerçek olan bir olay varsa o da: Akşam karakola sağlam giren Mahir Kılıç adındaki genç sabahleyin karakoldan ölü çıkmıştı.

Savcı, hükümet doktora ile olay yerine gelmişti. Ölüye otopsi yapılacak, rapor tanzım edilecekti. Heyete gövencesizlik gösteriliyor ve Tokat'tan doktor istenmesi talep ediliyordu. Ölü Sağlık Merkezine kaldırılmak isteniyor, halk karakolda beklesin diyordu. Ölü, sahibinin değil, halkın olmuştu. İdarecilerle halk arasında sert tartışmalar başlamıştı.

Geçim sıkıntısının ıstırabını derinden duyan halkın pazar yerinde pek işi olmadığı anlaşılıyordu. Lâstik ayakkabılı, perişan kılıklı insanlar dalga dalga karakola akın ediyordu.

Polisi ve jandarmayı geriyerek halkın karakolun bahçesini işgal etmesi olay başladı. En önemli nokta, olaya karışanlar arasında mutlu azınlıktan göze çarpan yoktu. Olay bir yoksullar hareketiydi. Halk, jandarmaya polise saldırıyor, hükümete karşı geliyordu... Eski Anadolu çocukları değildi bunlar.

Öğretmenler öğrencilerini korumak için tedbir almakla meşguldü. Saat 10.00 a gelirken silâhlar patladı. Polis ve jandarma havaya ateş ediyordu. Halkta taş ve sopalarla mukabele ediyordu. Halkta ateş edenlerin olduğu söylendi. Yaralılar taşınıyor, olay gittikçe büyüyordu. Polis halk arasından sıyrılıyor, en çok jandarma eziliyordu.

Kurşunlar karakolun 100 metre ötesindeki okulun tavanına dokunmadan geçiyordu. Açtı biraz daha dar olsa, öğrenciler vurulabilirdi. Okul bahçesinin kenarından bisikletle geçen bir çocuğun yediği kurşunla yere yuvarlandığını gördük.

Çocukları için endişe duyan veliler, okulu doldurmuştu.

Bir ara karakolun önünde gönderinde dalgalanan bayrağın indirildiğini gördük. Bayrağa taarruz edildiğini sanarak kan ağlıyorduk. Oysa ki, ipi kopan bayrağı halk gönderinden indirmiş ve muhafaza altına almıştı.

Olay bütün dehşetle devam ediyordu. Halk, kaza jandarma kumandanı yüzbaşı ile, karakol kumandanı bağcavuşu arıyordu. Kaza J. Kumandanı yüzbaşı karakolun kumandanlık odasına sığınmış durmadan havaya ateş ettiriyordu. Bağcavuş ise, yardım kuvveti istemek üzere olay yerinden ayrılan savcıyı koruyordu. Daha sonra sten tabancası elinde mahalleye saklanmış, olay yerine bir daha dönmemişti. Jandarma halka, ateş etseydi yüzlerce ölü çıkardı.

Kumandan odası hariç, karakolun bütün kısımlarını tahrip eden halk, yalnız Ata'nın büstüne dokunmamıştı.

Bu feci manzara içinde Atatürk ve bayrak gibi iki heyecan kaynağını korumasını bilen saldırgan halk topluluğuna suursuz denilebilir miydi? Saldırgan halk: Atayı ve bayrağı koruduğuna göre gerici olmazdı.

Saat 13 olmuştu. Yardımcı kuvvetler henüz görünürlerde yoktu. Sınırları yatışan halk kendiliğinden dağılmağa başladı. Köylünün kasabadan köyüne dönme zamanı gelmişti.

Olay yerinden ayrılanlar, karakola son defa bir taş daha fırlatıyordu. Acaba bu perişan kılıklı insanlar hükümeti niçin taşıyordu?..

Olay başlayalı 4 saat olmuştu. Tokat ve Amasya'dan yardımcı kuvvetler 2 saatte gelebilirdi. Dört saat ölüm saçan bu olay devam ederken hükümet nerdeydi?

Ya Topaloğlu... Öğretmenlerin uyarca yürüyüşüne karşı soygun ve zulüm devrinin meşhur Gösteri Yürüyüşleri kanununu uygulamaktan çekinmeyen, tehditler savuran Topaloğlu hâlâ görünürlerde yoktu...

Halk kendiliğinden dağılmış, yardımcı kuvvetlerde gelmişti. Erbaa mateme bürünmüştü. Suçlular aranıyor, devriyeler kol geziyor...

Acaba gerçek suçlu kimdi?

Bir Erbaalı

«İdeoloji tellallığı!..»

YÖN galiba beşinci sayısına kadar çıkmıştı. İktisat Fakültesinde okuyan bir arkadaşına tavsiye ettim. Münderacat bakımından tam bir aydının ihtiyacı

karşılayacak nitelikte olduğunu bildirdim. Bana elyle öte işaretini yaparak, iyi değilmiş, iktisatçıların tellallığı yapmış dedi. Diareme getirdim. YÖN'ün o zamana kadar olan sayılarını önüne koydum. Bihassa çok yaygara koparılan birinci sayının kapak kompozisyonuna dikkatini çektim. Bir kalabalığın dertleriyle ilgili bir soru işaretini dedi. Karıştır bakalım. Sana söylenen ideolojinin ne tarafına raslayacağını dedim. Her tarafı karıştırdı. Resimlere baktı. Bulacağım dedi, fakat kızardı. Peşin hükümün mahcubu olmuştu. Bu gazete sosyalizm propagandası yapıyor, sosyalizm, sosyalizm deyip arkasını getiremedi. Peki sosyalizm nedir biliyor musunuz? Ses yok. Bir defa içinde (izm) geçen bir ideoloji iyi değildir demekle yetindi. Kemalizm de mi öyle dedim. İş başka mecraya aktardı. Önlüne sözlük getirdim. Emin olun bir Üniversitelinin (Sosyal = Sosyo) kelimelerini bilmezmiş beni her şeyden fazla bildi. Bu hali kendisine açtıca anlattım. Eğer bu gazete Sosyalizm yerine Halkçılık kelimesini kullanırsa tepimiz atar muhakkak salyalarınız etrafı batırır. Sosyalizm ilmi bir terim olduğu için (Türkçesinin de aklı erer ermez her zavallıyı ürktüğü için) kullanılmamıştır. Bu memleket bu türlü Üniversitelerden her zaman çekmiştir ve çekmektedir. İşte nasîl zehir lendiğini şu anda kendin de kabul ediyorsun.»

Ali Konu

Kanada'da yayımlanan «The Globe and Mail» gazetesinde yayımlanan Türkiye'nin durumu ve YÖN ile ilgili bir yazı çıkmıştır. Bu yazıdan bazı kısımlar:

Türkiye yıllardır «kötü hükümet eden» hükümetlerin iktidardan gelip geçtikleri bir memleket. Bu yüzden gerçekli reformların hemen hemen hiç biri yapılamamıştır. Ticari ve iktisadi hayat büyük bir durgunluk içindedir. İşsizlik memleketin en büyük meselelerinden biridir. Nüfus yılda yüzde 3 nisbetinde artıp durmaktadır. Yiyecek istisali ihtiyacı karşılayamaz hale gelmektedir. Erozyon Orta Anadolu'yu bir çöl haline getirmektedir. Vergi sistemi limitsizcesine gayri âdildir. İşsiz kalan köylüler büyük gruplar halinde kalabalık şehirlere göçmektedir. Bu kimseler şehirlerde tehlikeli, kontrolü gayri kabil bir sefalet karargâhları kurmaktadır.

Askerî rejim ile birlikte gelen yeni hüriyet Türkiye'de umumiyetle komünizmle karıştırılan sol fikirlere ve sosyalizm cereyanlarına müsaade etti. Kemal Atatürk zamanındaki kısa bir devir hariç Türkiye'de tabii olan bu fikirler şimdi Türk efkârı umumiyesinin karşısındadır.

Türkiye bir taraftan gittikçe genişleyen reformcuların baskısı, diğer taraftan da muhafazakâr hattı reaksiyonlar gayet açık ve sert bir şekilde bahsedilmektedir.

Bu konudaki en önemli gelişme Sosyalist Yön dergisinde, memleketi içinde bulunduğu meselelerden, karşılaşılan gayri âdil tutumlardan ve düşünülen reformlardan parlamento ve hükümetin çatışmasından doğan bir tehlike içindedir. 80 yaşında olan İnönü tarihi şahsiyetine rağmen istese dahi radikal bir ihtilâli gerçekleştirebilmek için çok yaşlıdır. İnönü'nün ayrıca birçok düşmanları bulunmaktadır. Bunlar, onu, Menderes'in idamından sorumlu tutan eski iktidar taraftarları ile fikirlerini «limitsizce muhafazakâr» bulan solculardır.

Orduya gelince, albaylar sabırsızdır. Generaller ise umumiyetle İnönü'yü desteklemektedir. Anafışıldığına göre, albaylar Haziran'da yayımlanması beklenen 5 yıllık planın tatbikine kadar kendilerini gemliyecekler. Fakat halihazır rejim gerçek hiçbir reformu yapabilecek kapasitede görülmemektedir.»

«7 MART»

Berçka'da yayımlanan günlük siyasi «7 Mart» gazetesinde Hasan Çelebi imzası ile yayımlanan YÖN ile ilgili başyazısından:

YÖN dergisi Türkiye'de basın şimdiye dek ulaşamadığı bir yayım düzeyinde ağır adımlarla yürümektedir. Baskı ufuklu basınıımızın bu kutup yıldızına bakarak kendisine küçük çekişmelerden uzak, bayağı dedükodulardan öte bir kimlik aramasını diliyorum.

Bu dev dergi, daha ilk sayısında karanlığa alışık gözleri kamaştırdı, yarım müluk kafaları allak bullak etti. Birden bire üzerlerine çevrilen kocaman bir projektörün ışıkları altında neye uğradıklarını bilemeyen ilipullar kısa bir şaşkınlıktan sonra çaptan düşmüş Karadağ pişlovları ile saldırıya geçtiler. «O komünisttir» dediler ve analarımızın sütünce ak alnı bir el çabukluğu ile kızla boyamağa davranarak bütün kurşunları 'm bir komüniste benzettikleri YÖN'ün üstüne boşalttılar. Yapabilecekleri şeyde buydu. Çünkü onlarda bir fikir kavgası için yuğurulmuş ne kafa ne de yürek vardır. Bilmezler ki ağızları açık gözleri kapalı siktıkları bütün kurşunlar karavana gitmiştir. Bunu bilseler ve kuru gübütlülerin büyük çoğunluğu sınırlendirdiğini anlarsalar bırakırlar böyle donkişotluğu.

Neden otuz milyon Türkün insanca yaşamasını isteyenleri istemez onlar? Neden her yenilgin üstüne esdi zaman tulumbacıları gibi «yanığın vaar!» yaygarası ile yürürler? Çünkü yenilikler gelince civalı zarlarla kurulu düzen bozulacak ve onlar o zaman otuz milyonun siyasal kumarda oy gücünü, ekonomik pazarda kol gücünü yitirmeyeceklerdir.

Ama bilsinler ki, büyük çoğunluğun haklarını savunan Yön dergisi bu savunmada yalnız değildir. Onların gözünde komünist olan biz, kızılara karşı yurdunuzu korumak için can vermeğe hazır olduğumuz kadar büyük çoğunluğu sömürcülere karşı düşüştüğün YÖN'ün yanında, bu ulusun mutluluğu uğruna kafaaltımızı vermeğe de hazırız.»

refah yolu

TASARRUFLARINI ZİRAAT BANKASINDA TOPLAYANLARA AÇIKTIR

YÜSTAY

ZİRAAT BANKASI

UĞUR K.

BASIN A 2106/926)

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAHHÜT ETMİŞTİR)

İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA, ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Nispetiye sokak 32 Cagaloglu, Posta kutusu: 512 — İstanbul, Telefon 229315 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIŞ

Anlamak istemediğimiz 27 Mayıs

27 Mayısın neden olduğunu doğru teşhis edebilsaydık, bugün siyasi, iktisadi ve sosyal bakımlardan belki de çıkmaz içinde bulunmıyacaktık...

27 Mayısın nedenleri üzerinde, nedense yeteri kadar durulmadı. Kimi, «Anayasa'nın ihlali 27 Mayısı yol açtı» dedi. Kimi, ihlali, C.H.P. nin ve İnönü'nün eseri saydı. Kimi enflasyonu ve plansız gidişi sorunla tuttu. Kimi sosyal adaletsizliğin ihlali doğurduğunu söyledi.

Bütün bunlar kısmi izahlardır. Aslında 27 Mayıs bir sistemin toptan iflâsının sonucudur: 1946 da girilen deneme, siyasi alanda toprak ağalarını ve büyük sermayeyi hâkim duruma geçirmiş, bunun sonucu olarak, özel teşebbüse dayanmak istiyen bir iktisadi sisteme geçilmiştir. Çöken bu sistemdir.

1946 denemesi, bir bakıma devrimci bir adımdır. Genel oy ve çok partili hayat, halk kitlelerine de, az çok sesini işittirme imkânı getirerek, ileri bir hanse teşkil etmiştir. Fakat 1946 denemesi aynı zamanda, iktidarın muhafazakâr kuvvetlere devri teslimi demektir. Şöyle ki daha 1945 yılında, meşhur 17 nci maddesiyle, ağaların hemen bütün topraklarını almaya imkân veren Toprak Kanunu, bir sürü toprak ağasının mevcudiyetine rağmen, Meclisten rahatça geçebiliyordu. Ağalar, çıkarlarını başarıyla savunabilecek siyasi güce sahip değildiler. Çok partili hayat, toprak ağalarını büyük bir siyasi kudret haline getirmiş. Nitekim daha 1946 da, ağaların, özellikle C.H.P. içindeki ağaların şiddetli muhalefeti karşısında Toprak Kanunu rafa kaldırılmıştır. Bir toprak ağası, toprak reformunu yürütmekle görevli Ziraat Bakanlığının başına getirilmiştir. 1950 de ise, Türkiye'nin kaderi bir toprak ağasının elindedir!

Batıdaki gelişmenin aksine olarak, bugün kaderleri toprak ağalarından pek fazla ayrılmayan sermaye ağaları için de durum aynıdır. Böylece, Atatürk devrimlerinin yarattığı, fakat halktan zamanla uzaklaşan, bürokratlardan devrimci kadro tesirsiz hale gelmiş, onun yerini toprak ve sermayeye dayanan sosyal gruplar almıştır. Bu zümre, ekonomik gücü sayesinde, politik hayatımıza hâkim olmuştur. Bu devri teslim içinde, Batılı dostların da rolünü unutmamak lazım: Sam Amca, verdiği dolarları, sermayedar bir sınıfa kuvvetlendirecek şekilde harcatmaya dikkat etmiştir.

1948 — 60 devresi bu sınıfın tarihidir. Buna, büyük sermayedarlara dayandırılmak istenen kalkınma denemesi de diyebiliriz. Ekonomik güç sayesinde sağlanan siyasi güç, bu sınıfın ekonomik gücünü arttırmaya kullanılmıştır. Büyük müteşebbisler yaratmak için her türlü teşvik tedbirine başvurulmuştur. Hudutsuz kredi, vergi kaçakçılığı, ucuz ve bol para politikası, enerji, nakliye gibi ihtiyaçların devlet sektöründe maliyetin altında fiyatlarla karşılanması, siyasi nüfuz sahibi büyük sermayenin kolayca ele geçirildiği dolar 2.80'den ithalât lisansları, çok karlı ihaleler, devlet teşebbüsleri tarafından

sağlanan sermaye ve kredi ile kurulan özel şirketler henüz hatırlardadır.

Memleket kalkınmasında önemli bir rol oynaması için, bu sınıfa her türlü imkân sağlanmıştır. Fakat, Batıdaki benzerlerinin aksine, bu sınıf ve bu sınıfın yararına iş-hiyen sistem, memleketi, ileriye götürmek şöyle dursun, siyasi, iktisadi ve sosyal bir buhrana sürüklemiştir.

27 Mayıs ve zinde kuvvetlerin tepkisi bu yüzden.

Bilanço

Bir defa, büyük sermaye, iç ve dış desteklere rağmen, memleket kalkınmasında üstüne düşen rolü barmamıştır. Bir sürü milyoner yaratılmış, fakat büyük ve önemli yatırımlar yapan bir müteşebbis sınıf doğmamıştır. Sanayi alanındaki özel yatırımlar önemsizdir ve «kap — kaç» cinsinden şeylerdir. Bizim müteşebbisler, ucuz fiyatla devlet fabrikalarını bile satın almaya yanaşmamıştır! İthalat, ihracat, arsa ve bina oyunları, karlı ve garantili devlet ihaleleri en fazla rağbet gören faaliyetlerdir.

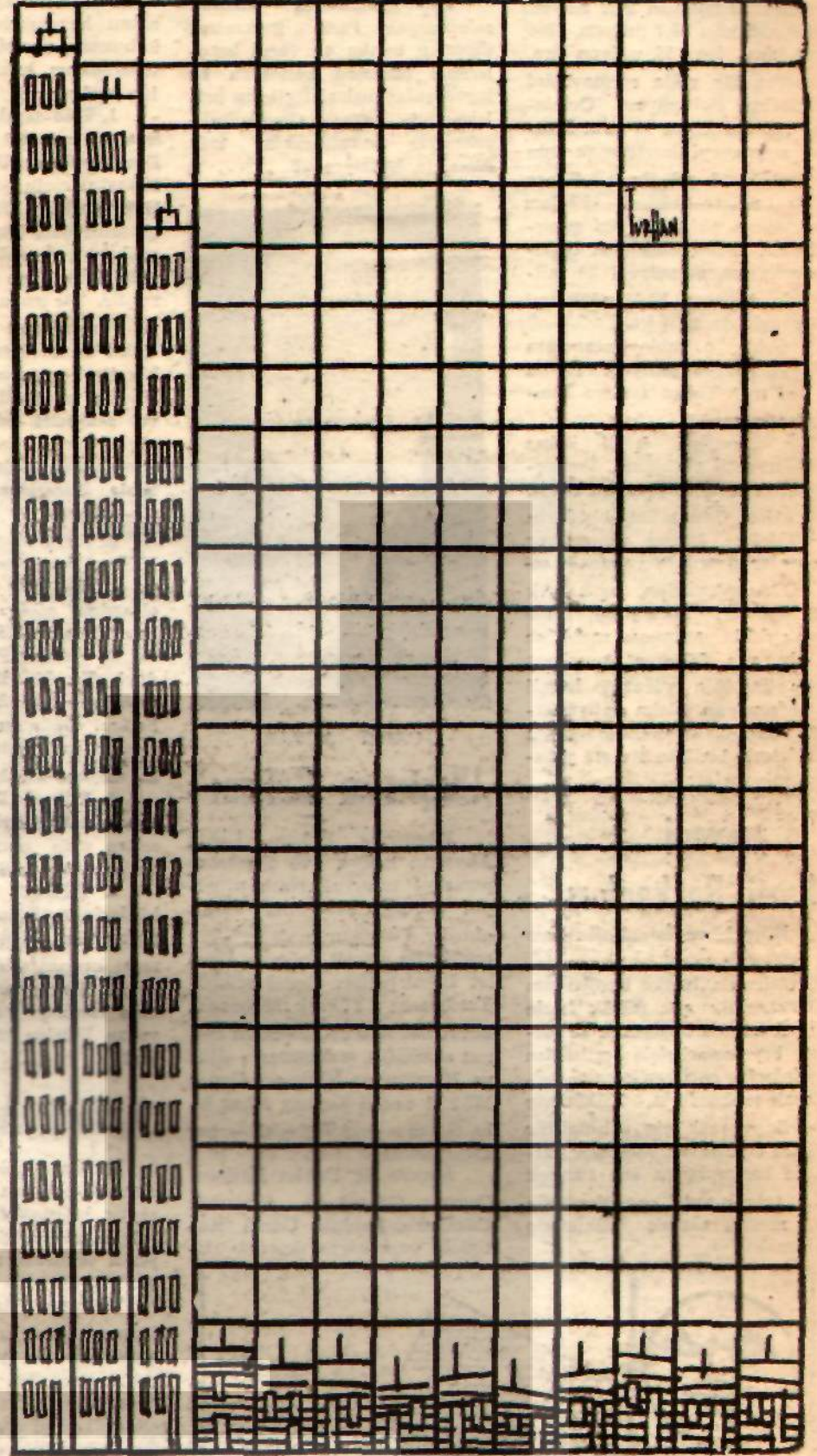
Devletin ihlas eylediği ihaleler lisansları ve ihaleler sayesinde rahatça milyonlar kazanılması, ahlaki bakımdan da zehirli bir hava yaratmıştır. İthalât lisanslarını ve ihaleleri ele geçirmek için girilen gayrimişru rekabet şiddetlenmiştir. Devleti yağma gayesiyle devlet adamları satın alınmak istenmiştir. Bazan alınmıştır da. Devlet adamları dürüst davranışlar bile, otomatik şekilde milyonlarca lira kazanç sağlayan bir ihaleler lisansının Ahmet yerine Mehmede verilmesi şüpheler yaratmış, yolsuzluk dedikoduları almış yürümüştür.

27 Mayıs öncesi devrede, devletin bir çete tarafından yağma edildiği tarzındaki yaygın kanaat, Ahmedî veya Mehmedî zengin etmenin devletin elinde olmasından ve bunun mecburen keyfi şekilde yapılmasından ileri gelmiştir. Aslında, iktisadi sistemin kötüleştiği yüzünden ortaya çıkan böyle bir durumun yarattığı ahlaki tahribat müthiş.

Diğer taraftan, rahat kazançlar ve enflasyonla beslenen sistem zenginlik ve fakirlik arasındaki uçurumu keskinleştirerek, son derece adaletsiz olduğunu da ortaya koymuştur.

27 Mayıs'ta bu sistem çökmüştür: İktisadi başarısızlık, artan adaletsizlik ve ahlaki çöküntü manzarası, vatan sahında geniş ve yaygın bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Bundan sonrası kolayca gelmiş, partiler arasındaki iktidar çekişmesi uygun bir zemin bulduğu için şiddetlenmiş, muhalefet günden güne kuvvetlenmiş ve dikleşmiş, iktidar muhalefeti sindirmek istemiş, kuvvetini kitlelerin hoşnutsuzluğundan alan muhalefet karşı koymuş ve en sonunda bu sert mücadele, silâhlı bir müdahaleye yol açmış. Bunlar teferruattır. İhtilâlin temel sebebi, bir sistemin ve o sistemin adamlarının iflâsıdır.

Yassıdadada yargılanacak olan asıl bu

YURDUMUZDA SERVET GRAFİĞİ

sistemli.

Şimdi ne yapıyoruz?

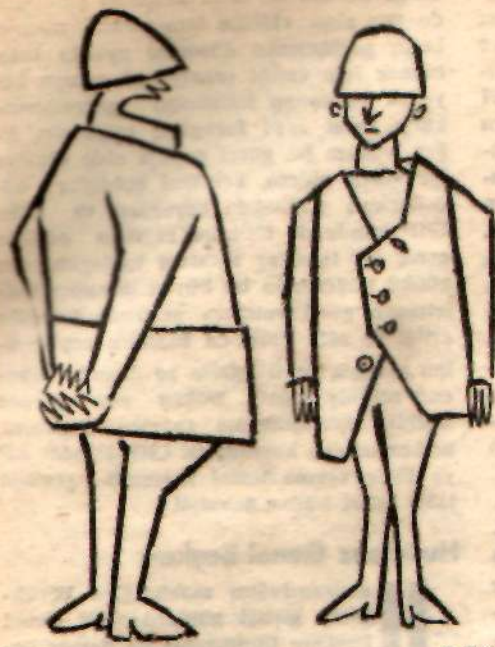
27 Mayıs'tan sonra, iflâs eden sistemi yeniden kurmaya çalıştık: Toprak ağaları ve büyük sermayedarlar, bugün de siyasi bakımdan hâkim durumlarını muhafaza etmektedir. Devletin yağmasına yol açan aynı iktisadi felsefe rabbededir. Tek fark olarak, «plan yapıyoruz» diyor. Fakat, değerli bir uzman kadrosunun büyük bir çavkle hazırladığı plan, böyle bir sistemle nasıl gerçekleştirilebilir ki? Hiç planlı gidiş, devleti yağma zihniyetiyle bağdaşabilir mi? Parlamento çoğunluğu planlı gidişe aleyhtar olan ve güçsüz bir hükümetle sahip bulunan bir memlekette gerçek plânlama yapılabilir mi? Bir ara, çok teminatlı bir Anayasanın bütün dertlerimizi çözeceğini düşünmüştük, şimdi de plândan mucizeler bekliyoruz.

Batılı dostların ve özellikle Amerika'nın da tutumunu değiştirmemiştir. Sam Amca,

hâlâ Türkiye'de kudretli bir sermayedar grubu yaratma gayretinde. Dış yardımların fiyatı bu. Batılı dostlar, «yapacağımız yardımların önemli bir kısmını özel sektöre vereceğiz» diyor. «Devlet teşebbüslerini özel sektöre satmalıyız» diyor. «Batılı müteşebbislerin aleyhine olacak sanayi tesisleri kurmaktan kaçınmalıyız» diyor. Buna karşılık verilecek yardım da önemli değil. Görüşüne göre, önümüzdeki yıl, astarı yüzü kadar pahalı olan ziraat maddesi yardımı ve özel sermaye hareketleri sayılmazsa, toplam olarak 300 milyon dolar kredi alacağız. Fakat 186 milyon dolar da borç ödeyeceğiz. Net yardım, borç ödemediğimiz geçmiş yıllar seviyesinin altında kalmaktadır! Yardım, sanki kalkınmamız için değil de, rahatlık uykusundan uyanmamamız için verilmektedir!

Kısaca, geçmiş devreye nazaran çok daha kötü şartlar altında, iflâs etmiş bir denemeyi tekrarlamaya çalışıyoruz. İflâs etmiş bir denemenin tekrarı ise, sadece yeni iflâslara yol açar.

Doğan Avcioğlu

GENERAL — ŞU ELBİSENİN DÜĞMELERİNİ BOYUNA KARIŞTIRIYORSUNİ..

REJİM

İş nereye gider?

Siyaset adamlarına, Bayramı âdeta diken üzerindeymiş gibi ne ıstıraplı ve huzursuz bir şekilde geçiren siyasi af meselesinde bir anlaşmaya varmanın mümkün olduğu «Koalisyonu Kurtarma Komisyonu» nun hafta başında yaptığı toplantıda anlaşıldı.

Dâva, liderler toplantısıyla ne şekle gireceği henüz meçhul olmakla beraber, artık buhrandan kurtulmuşa benzemektedir. Koalisyonu Kurtarma Komisyonu toplantısında, AP son derece yumuşak ve uzlaşıcı bir tutum takip etmiş, elindeki kozları «acaba daha ne tüzvîz koparabiliriz?» havası içinde, sü-kûnetle ortaya sürmüştür. Hattâ Gü müşpala dahl, 23 Mayıs'ta liderler toplantısı kararlaştırıldığı ve meselenin o tarihe bırakılmasında uyulduğu halde, CHP'li bakanların «Yoksa istifa edeceğiz» diyerek bir buhran yaratma teşebbüslerini tenkit ederken bile yumuşak bir üslup ile ölçülü bir dil kullanmıştı.

Buna mukabil, İnönü, toplantıda kat'iyen uzlaşmaz değil, fakat nisbeten sert bir tarzı tercih etmiştir. İnönü, Hükûmete hariçten vâkı tayyidlerden şikâyet ederken, Gümüspalaya bakarak «Öyle değil mi Paşam?» sorusunu sık sık ve müstehziyane tekrarlamıştır.

Başbakan İnönü, af konusundaki görüşünü kısaca açıklamış ve «Çıkamaz diyorum. Benim aklım bu kadar kesiyor. Gördüğüm şu: Affa taraftar olanlar varsa, aleyhtar olanlar da çok...» şeklinde konuşmuştur. Bu sözleri ile «Bayram gezileri» nin intibalarını ifade eden İnönü, affın gerçekleştirilebileceğini, ancak bunun için de zamana ihtiyaç olduğunu izah etmiştir.

İnönü, hâdiseler cereyan ederken pek çok tenkitlere uğradığını, fakat sonuca varılınca kendisine «Haklıymışsınız» dendiğini söyleyince, bu hararetili tasvipçisi Son Havadis Gazetesinde af için en sert yazıları yazan Cevdet Perin olmuştur. Perin, «Evet Paşam, 22 Subatta da siz haklı çıktınız» diyerek İnönü'yü tasdik etmiştir.

Bu arada CHP Merkez İdare Kurulu üyesi Turan Güneş, diktatleri Koalisyonu bekleyen asıl güçlülere çekme teşebbüsünde bulunmuşsa da hiç kimse meselesinin sınırlarını aşmada arzulu görünmemiştir.

Güneş, her iki tarafın da arzu ettiği af konusunda anlaşmaya varılabileceğini belirttiğinden sonra, koalisyonu ciddi meselelerin tehdit ettiğini ve ser-vet beyanı gibi meselerin koalisyonu böleceğini söylemiştir. Fakat toplantıda, günlerden beri Cumhurbaşkanı kadar pek çok kimseyi huzursuz kılan affın dışına çıkılmamıştır.

Huzursuz Başkan

Gençlik ve Spor Bayramı günü sabahı, 19 Mayıs Stadyumunun Şeref Tribününde yan yana oturan Devlet ve Hükûmet Başkanları,

Gürsel ve İnönü, ilk karşılaştıklarında birbirlerinin ellerini hararetle sıktılar ve Gürsel kendi koltuğunu İnönüye takdim edecek kadar yakınlık gösterdi. Mevhibe İnönü'yü de hemen solundaki koltuğa oturttuysa da, tören boyunca devlet ve hükûmet başkanlarının bir daha hiç konuşmaları, tören sonunda da kuru bir iki nezaket cümlesi teati ederek birbirlerinden ayrılmaları hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Nitekim, hemen ertesi gün Cumhurbaşkanı Gürsel, sabahın hayli erken bir saatinde, —saat yedide—, uykusu kaçmış bir insan edası ile Çankaya Köşkü önünde dolaşırken rast geldiği Milliyet Gazetesi muhabirinin sorularını hayli kinayeli bir dille cevaplandırdı. Şafakla birlikte Cumhurbaşkanı köşkü ile Başbakanın evi önünde nöbete giren uyanık gazeteci Orhan Tokatlı, bir ara Cumhurbaşkanı'na tek başına yürür görünce, derhal yanına yaklaştı ve soru yağdır-maya başladı. Gürsel önce, acı bir dille, Anayasaya göre, kendisinin herhangi bir sorumluluk taşımayan insan olarak beyanda bulunmayacağını söyledi. Ama sonra ısrarlara dayanamayarak içini döktü:

«Bu af buhranından dolayı hükûmetin çekilmesinden korkmamalı. Hükûmet çekilirse başka bir hükûmet gelir. Mecliste yeni hükûmetler kursacak pek çok üye var. Bazı gazeteler ve bazı çevreler ısrarla, hükûmet çekilirse memleket batacakmış gibi tefsirler yapıyorlar, haberler veriyorlar.» dedi. Sonra sözü af meselesine betirerek, «Affın da çok fazla üstünde durmamak lazımdır. Af, af diye diye ölçüyü kaçırmamak lazımdır. Sonra bunun aksi tezahürleri olabilir. Af istemeyenlerin baskısı ağırlaşabilir ve af hiç çıkmayabilir. Bence hükûmet, af isteyenlerle istemeyenler arasında muvazaneyi kur-maya çalışıyor. Doğrusu da budur.» diye ilâve etti. Sözlerinden açıkça, Baş-

bakana karşı duyduğu güvenlilik anlaşılıyordu. Gürsel, son zamanlarda kendisine ait sözlerin ve hareketlerin yanlış tefsirlere tâbi tutulmasından, İnönünün kendi hükûmeti giderse başka bir hükûmet kurulmayacakmış ve rejim batacakmış gibi davranışlarından şikâyetçiydi. Jestleri ile mimikleri ile, hattâ bazı üstü açık ve kapalı sözleri ile bunu açıkça ortaya koydu.

Aynı gün Necatibey Caddesindeki apartımandan bozma AP Genel Merkez Binasında toplanan Adalet Partisi Küçük Kurultayında da, AP li il başkanları, garip bir benzerlik içinde, Gümüspelann Hükûmet buhranı konusunda söylediklerini tekrarladılar. AP li Başkanlarına göre de İnönü bir «Millî Şef-edası ile hareket ediyor, «ben gidersem herşey mahvolur» havasıyla dolaşıyordu. O kadar ki, AP li il başkanlarından sabık D.P. Çalışma Bakanı ve Yassıada sanıklarından Mümtaz Tarhan'a meseleyi en açık şekilde ortaya koydu. AP li arkadaşlarına, «İnönünün dediğini yapmamak gerekir. O af için Ekim sonunu mu diyor, şayet biz bunu kabul edersek teşkilâtımız dağılır. Af tarihi için mutlaka İnönünün söylediğinden daha önde bir tarih tesbit etmek lazımdır. Zira sonunda İnönü çıp, affı da ben çıkarırım diyecekler» dedi. Diğer il başkanları ve teşkilât ileri gelenleri de DP devrinden tecrübeli arkadaşlarının sözlerine katıldılar. İnönünün diktatörlük hevesi ile, veski devrin Millî Şefliğini yeniden ihya etmek özentisi içinde olmakla suçlandırdılar. Mümtaz Tarhan bu konuda daha da ileri gitti, «İnönü bizi ordu ile, Cuntalarla tehdit ediyor. Bu tehditleri göğüslemek lazım. Ordu sadece İnönünün ordusu değildir, sadece CHP'nin ordusu değildir. Onların olduğu kadar bizim de ordumuzdur. AP nin de ordusudur. Ordu Millet'in ordusudur ve ordunun içinde de bizimle aynı fikirde olanlar az değildir.» dedi. Bu sözleri

giddetle alkışlandı. Gerçekten de tam AP li Başkanları toplantılarının arife-sinde İnönünün Bayram ziyaretleri bahanesiyle Eskişehir, Konya ve Ankara'da bir takım askerî garnizonları dolması, AP ileri huylandırmıştı...

Huzursuz Başbakan

Gürsel huzursuzdu, AP ileri huzursuzdu da acaba huzursuzların huzursuzluk kaynağı olarak gördükleri Başbakan İnönü huzurlu muydu? İnönünün de huzur içinde olmadığı, çifte bayramlar içinde yaptığı bir takım ziyaretlerle ortaya çıktı. Başbakan, seksene yaklaşmış yaşına rağmen, bayram içinde kilometrelerce otomobil, kilometrelerce de uçak yolculuğu yapmak ve yüzlerce insanla el sıkılmak pahasına oldukça uzun sayılabilecek seyahatlere çıktı. Üstelik, bu seyahatlere sadece kendi aklına öyle estüğü veya canı istediği için çıkmadı. Kurban Bayramının ikinci günü kendisini ziyarete gelen Hava Kuvvetleri Komutanının hatırlatması üzerine o yaştaki bir insan için oldukça yorucu olan bu seyahatleri yaptı. Ankara dışındaki seyahatlerin ilki Eskişehir, Birinci Hava Üssü Karargâhına oldu. İrfan Tansel'in de refakat ettiği bu sabah gidiliş akşam dönüşten geziye İnönü, Eskişehir Hava üssündeki subaylarla tanıştı, onların bayramlarını kutladı ve yaptığı konuşmada, memleketin dikkatini boş yıllık kalkınma plânına çekmeye çalıştı. Önümüzdeki günlerde Meclisin beşarılı çalışmalar yapacağını, önemli kararların kabul edeceğini söyledi. İnönü kendisi inanıyor muydu, inanmıyor muydu bilinmez ama, etrafına devamlı olarak Meclisten ümit kesmemek gerektiğini, işlerin sanıldığı ve görüldüğü kadar kötü olmadığını telkin etmeye çalışıyordu.

Ertesi gün, gene Hava Kuvvetleri'nin bir uçağı ile ve refakatte gene Hava Kuvvetleri Komutanı olduğu halde

Başbakan İnönü, 28. Tümeni ziyaret ediyor

bu sefer bir kara ordusunun, Konyadaki İkinci Ordunun karargâhını ziyarete gitti. Orada da gerek Ordu karargâhındaki subaylara, gerekse Konyalı sivil vatandaşlara iyimserlik tohumları ekmek için elinden geleni yaptı. Bu seyahat de günü birlik bir seyahat oldu.

İnönü 28. Tümende

Cuma günü ise Başbakan, âni bir kararla, öğleye yakın saatlerde Ankara içindeki en güçlü ve en büyük askeri birlik olan 28. Tümen Karargâhını ziyaret etti. Bu sefer Tümen Karargâhına yalnız, 003 plâkahlı Opali ile gitmişti ama, orada karşısında ummadığı kadar kalabalık bir komuta heyeti buldu. Kara Kuvvetleri Komutanı keskiner, Hava Kuvvetleri Komutanı Tansel ve üç ordunun Komutanları oradaydı. Tümen Komutanı, Başbakanın ziyaretini kısa bir süre önce haber almıştı. Başbakanı Karargâh önünde baş açık olarak karşıladı.

İnönü, kendisini karşılayan Kuvvet ve Ordu Komutanlarının, daha sonra da, 20-25 kişilik karargâh subaylarının ellerini sıkmaya başladı. Bir kaç adım ötede, 28. Tümen Şeref Kitası ve bandosu «hazrol» vaziyetinde bekliyordu. 28. Tümenin Kurmay Albay olan komutanı, uzun boylu, dalgah kırs saçlı Nuri Hazer, Başbakanın kulağına doğru eğilerek, «Paşam bu usul değişti artık. Önce merasim kıtası teftiş edilecekti diyerek, el sıkma ve takdim merasimini durdurdu. Ordudan ayrılan beri pek çok usulü değişmiş bulup eski asker İnönü, yakışıklı Albayın ikazı üzerine Bandoyu Şeref Kitasını teftiş etti, sonra subayların önüne gelip teker teker kendilerini takdim edenlerle tokalaştı.

İnönünün İsmet Paşalı devrindeki askerlikle, şimdiki askeri usul ve erkân arasında büyük farklar vardı ama, yaşlı ve tecrübeli asker, elini sıkıp kendisini takdim eden subaylar arasında pek az muharip sınıf mensubu görünce heyretle yanında duran Tümen Komutanı albayaya döndü ve, «Birlik komutanları nerede?» diye sordu. Hemen pesinden de sorusunu müşahhaslaştırdı, «229. alay Komutanı nerede? Tümen komutanı, birlik komutanlarının görevleri başında olduklarını, alay komutanının ise izni bulunduğunu söyledi.

Ama İnönü, elini sıkıp yirmidek fazla subay arasında pek az muharip sınıftan oluştuğunu görünce şaşkınlıkla, «Bu arada, tam ziyaretin sona ereceği sırada, «Ben 229. Alaya gideceğim» diye tutturdu. Eski MBK üyelerinden Tabii Senatör Emanullah Çelebinin kardeşi olan Tümen Komutanı Nuri Hazer, «Paşam, alay hazır değildir, telefon etmek lazım» dedi. Ama İnönü direniyor, ille de alayı gidip yerinde görmek istiyordu. Tümen Komutanını güç durumdan kurtarmak için Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Ali Keskiner işe karışmak zorunda kaldı.

İnönüye hitaben, «Paşam, biz toplantıdan dönünce gideriz» dedi. İnönü, «U-mürsamaz ve aceleci bir tavırla, «ooo, siz bir sené sonra döneceksiniz» dedi. Keskiner, «Hayır Paşam, Paris'teki toplantı sadece bir hafta sürecek, hemen döneceğiz» diye teşvik etti. İnönü, Komutanların ısrarı karşısında 229. Alaya gitmekten vaz geçti ama, «Bütün kuvvetleri görmek istiyorum, hepsini, hepsini. Güçlerini öğrenmek istiyorum, subaylarını tanımak istiyorum» demekten de geri kalmadı. Sonra Tümenin komutanı Hazere dönerek, «Bir daha bütün kuvvetlerini koşulu halde görmek istiyorum» dedi. Daha önce yaptığı konuşmalarda erlere ve subaylara da tıpkı Eskişehirde, tıpkı Konyada olduğu gibi iyimserlik tohumları saçmak istemişti. Ayrıca, 28. Tümen mensuplarına, Ankaradaki merasim kıtalarının en büyüğü ve memleketle yayılmış Türk Ordusunun başkâr temsilcileri oldukları için de tebrik ederek, kalpleri kazanmaya çalıştı.

Tanselin ikazı

Başbakan böyle ardarına üç gün, hatta bayramın ilk günü Ankara Orduine yaptığı ziyareti de sayarsanız dört günü subayların ve askerlerin arasında geçirmeye sevkeden amillerinden birisi, Kuvvet Komutanları adına Hava Kuvvetleri Komutanı Tanselin yaptığı bir

ikaz oldu.

Arife günü, Hükümetin AP'ye bir muhtıra vererek af terlihi konusundaki kesin görüşünü bildirmesi ve resmen afın 29 Ekime kadar kademeli olarak da çıkmaya başlayacağını taahhüt etmesi, bilhassa genç subaylar arasında bir huzursuzluğun doğmasına sebep olmuştu. Beyni, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanlığında olan bir istihbarat teşkilâtı, hükümetin af konusundaki açıklamasından sonra genç subaylar arasındaki dalgalmışlıkları derhal tesbit ve hissetmiş, buraya çağırılan Komutanlarla yapılan bir toplantıda da bu hassasiyeti giderecek tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştı. Nitekim, bu kararlar cümlesinden olmak üzere, bizzat Genel Kurmay Başkanı Çankaya Köşke giderek, Gürsel durumu anlattı. Beyanlarında daha dikkatli olmasın, af konusunda verilen demeçlerin eski bir asker olan Gürselin ordu arasındaki prestijini sarstığını ifade etti.

İnönü'yü ziyaret eden Hava Kuvvetleri Komutanı ise, elde ettikleri istihbarat sonuçlarını Başbakana bildirerek, bilhassa genç subayları yatıştırmak için bir takım garnizonlara yapılacak ziyaretlerin yerinde olacağını belirtti. Gerçi, Komuta kademesi orduya tam anlamıyla hakimdi ama, af konusunda verilen tavizlerin bir tepki yaratmasından korkulurdu. Tansel İnönüye, şahsen genç subaylara, toptan bir affın asla çıkmayacağı yolunda teminat verdiğini de ifade etti. Tansel, genç subayları bilhassa Kayseriden bir AP liye yazılmış ve tesadüfen genç subayların da muhtevassından haberdar oldukları bir mektubun çileden çakardığını da İnönüye nakletti. Mektupta, bir kere af çıkarsa, İnönünün ve devrimci geçinen bütün CHP lilerin ve af aleyhtarlarının kulağına kar suyu kaçacağı yazılıyordu.

İşte İnönünün Bayram boyunca da, bayramdan sonra da sürüp giden ziyaretleri bu ikazdan sonra oldu. İnönü ziyaretleri arasında yakınlarına, önmümüzdeki günlerde, İstanbulda Birinci Ordu, Erzurumda Üçüncü Ordu, Diyarbakırda da Hava Üssü Karargâhlarına da ilk fırsatta gideceğini söyledi. CHP li Ferit Melen de yıllık izne girecek olan Ankaradaki 229. Alay komutanı kardeşine telgraf çekerek hemen alayının başına geçmesini, önmümüzdeki günlerde Başbakanın alayını ziyaret edeceğini bildirdi.

Huzursuz 27 Mayısçılar

Huzursuzlar bu kadarla da bitmiyordu. Meclisteki tabii Senatörlerden de bir grup vardı ki bunlar da huzursuzdu. Bayramın ilk günü, Bayram ziyareti için gittikleri eski ihtilâl arkadaşları Gürsela, içlerinden sekiz tanesinin imzasını taşıyan oldukça sert bir muhtıra verdiler ve cevabını beklediklerini de belirlemeyi unutmadılar. Muhtırada, «Cumhurbaşkanına, hitaben şunlar yazılmıştı: «27 Mayıs devriminin yapıldığındaki fikirleri sadıkız. 27 Mayıs devriminin tasarruflarının daimi müdafiyiz. Onlara dokunulmasını istemiyoruz. Türkiyenin iktisadi ve içtimai meseleleri ortada dururken, işsizlik sokağa dökülürken, kinci ve intikamcılarınız sizden cesaret aldıklarını yayarak bazı teşebbüslere giriştiklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Siyasî af hiç bir zaman bu meselelerin önünde yer alamaz. Sizin de bizimle aynı fikirde olduğunuzu tahmin ediyoruz. Eğer aynı fikirde değilseniz yollarımız ayrılacaktır.»

Yedi daktilo sayfası tutan muhtıra, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanlığında da müzakere edilmiş ve uygun görülmüştü. Muhtırada, sert ve kırdı ifadeler vardı. Gürsel, muhtırayı okuduğunda hayli üzüldü ve af konusunda gazetelerde çıkan sözlerinin çoğunun basın mensupları tarafından kasıtlı şekilde değiştirildiği yolunda beyanda bulundu. Ama Tabii Senatörler Devlet Başkanından yanlı bir cevap istiyorlardı. İçlerinden Muhip Ataklı Paşanın da bulunduğu bu grup, af lâfına karşı büyük bir allerji gösteriyordu. Nitekim Gürsell ziyarete gelen Cumhurbaşkanı Kontenjanından Senatoya girmiş eski Adalet Bakanlarından Amil Artus ile deritleşen Gürsel hissiyatını olduğu gibi nakletti. CHP liler bir hava yaratıyor, devanılı olarak aleyhinde çalışıyorlardı. Kendisi bilhassa Bayram affı konusunda hiç de gazetelerin yazdığı gibi düşünmüyordu. Artusa bunu açıkça

beyan etti. «Cumhurbaşkanlığı yetkisine dayanarak Bayram affı asla bahis konusu değildir. Bu haberleri CHP çevreleri ile AP çevreleri ayrı ayrı menfaatler mülahazası ile yayıyorlar, Gürseli muallakta bırakmak istiyorlardı. Gürsel 27 Mayıs ruhuna sınıksı bağlı bulunduğunu da bir kere daha eski bakanına ifade etti. Köşkte Sıtkı Ulay, Osman Köksal, Narsir Zeytinoglu ile zaman zaman toplantı konuşmaları doğuydu. Ama bu memleketin içinde bulunduğu şartları gözden geçiriyorlardı, eski hatıraları yadediyorlardı. Bu toplantılar çok kere eski Sağlık Bakanı Hâşım Öner de katılıyordu. İsterse bir arkadaşları olarak Artus de katılabilirdi. Bazı çevreler, bu toplantılara Ulay, Zeytinoglu ve Alican'ın da katılacağı bir Millî Hükümet Kurma hazırlığı şeklinde yorumluyorlardı.

Seçim kampanyası sırasında da Gürsel'e bazı sert tavrızlerde bulunarak çapanma şan katan» Bülükbaşı, çoktanberi bahsedilmeyen ismini bu vesile ile tekrar duyurdu. Haftanın başında Millî Meclisinde yaptığı bir konuşma ile Cumhurbaşkanı Gürsel'in son günlerdeki tutumunu şiddetle tenkit etti ve ona «Anayasa hududu içine çekilmesinin» tavsiye etti.

Huzursuz bakan

Parliamentoda, hükümetin içinde ve dışında, muhalefette ve muvafakatte huzursuzluklar sürüp giderken ortaya bir de istifâ çıktı. Kofalisyon hükümetinin CHP kanadının ağır başlı bakanlarından huzursuz Avni Doğan, arife günü Ankaradan İstanbulla hareket ederken, yazıp imzalanmış bir istifâ mektubunu, Başbakana vermek üzere Adalet Bakanı Sahir Kuruluşuna bıraktı. Kararı kesindi. Hükümetin bu buhran içinde iş göreceğine inanmıyordu. İstanbulla gidecekti. Gelni tehlikeli bir ameliyat geçirmişti. Oğlunun yanında bulunmak istiyordu.

Kuruluşoğlu da hemen Doğandan sonra Ankaradan ayrıldığından, istifâ mektubu Başbakana verilemedi. Bayram gününün hayı huyu arasında da CHP liler bu istifayı açıklamayı uygun bulmadılar. Ne var ki, haber daha sonra gazetelere aksettii. Aynı gün de Avni Doğan İstanbulda II Merkezinde bir basın toplantısı yaparak, istifâ ettiğini resmen açıkladı. Buna rağmen İnönü, o gün gazetecilere istifadan haberi olmadığını söyledi. İstifamın vuku bulunduğunu ancak ertesi gün, açıkladı. Gazeteciler işçileri Bakan Topaloğlunun da istifâ ettiğini söyledikini, bunun doğru olup olmadığını sordular. İnönü, «Topaloğlu durup dururken niçin istifâ etsin, yok böyle birşey» diyerek, Avni Doğanın vakitsiz ve lüzumsuz

suz bulduğu ayrılışına karşı taksini gösterdi. Ne var ki, Avni Doğanın «uzetelerde yer alan, «Bütün temennim, memlekette parlamento düzenini ayakta tutabilmek için tarihi şahsiyetini ortaya koyarak harcanan İnönünün gayretlerine karşı taraf aynı feragatle uyabilisin. Eğer istifam bu güzel gayeyi elde etmeye bir vesile olursa, kendimi bahutiyar adederim.» şeklindeki beyanları ve hele, CHP içinde de İnönüye rağmen oldukça geniş bir taraftar zümresi toplayan, «bu günkü hükümetin bu büyük davaları halletmeye güç yetmez» şeklinde formülle ettiği ve affa karşı da hafiften cephe alan görüşü, parti içinde ve dışında itibarını müthiş artırdı. Doğan son derece tedbirli konuşmasına rağmen, istifâni açıkça ortaya koymuş ve CHP içinde AP ye taviz verme tezini savanan grubun tsbil lideri hâline gelmişti.

Huzursuz Genel Başkan

Huzursuzluğun alabildiğine körüklenip gittiği günlerde, AP Genel Başkan Güntüspala da demeç üstüne demeç vererek, üstelik demeçlerinde İnönüyü ve hükümetini de tenkit ederek, Doğan bütün buhranların sebebinin İnönünün şahanda bulunduğunu söyleyince işler daha da karıştı. Nitekim, Güntüspala, 19 Mayıs Bayramı dolayısı ile verdiği bir demeçte, «af huzur getirir» dedi ve liderler toplantısına baskı yapmak için İnönünün bir hükümet buhranı yaratmaya kalkıştığını söyledi. Hakikaten AP, koalisyonun devamı arzusundaydı, maksadı, af konusunda yeni tavizler elde etmekten ibaretti. Haftanın sonunda, Pazar günü toplanan AP II Başkanları toplantısından elde edilmek istenen sonuç da buydu. Nitekim bunda muvaffak olundu.

Yedi kısa maddeden ibaret olan AP II başkanları toplantısı tebliğinin ilk maddesi, orduya selâm ve bağlılık; ikinci maddesi AP nin asla 27 Mayıs ruhuna karşı olmadığını; üçüncü maddesi AP nin kinci ve intikamcı zihniyeti temsil etmediği; dördüncü maddesi, siyasî affın huzur unsuru olacağı ve bunun çapına asla «şefkat, ahfet ve merhamet» duygularını rencide edip, adaleti zedeleyici bir hava taşımayacağı; beşinci madde, siyasî affın millî Meclisin kalite girmesinden önce ve «tezelden» çıkması; altıncı maddesi, Ordunun asla siyasetle uğraşmadığı yolunda verilen teminatları candan inandığı ve bunların tasvip edildiği, yedinci maddesi de AP nin asla koalisyonu bozmaya niyetli olmadığını ve daima memleket menfaatlerini ön plânda tuttuğu hususlarını ihtiva ediyordu.

Bu bildiriinin dışında, AP II Başkanları, Pazartesi günü yapılacak Koalisyon

kanatları Merkez İdare Kurulları toplanışında, Hükümet görüşünün karşısına yeni müzakerelere yol açacak bir takım görüşleri de tesbit ederek çıkmayı kararlaştırdılar. Tesbi fedilen hususlar şunlardı. Hükümet altı yıla kadar hapse mahkûm edilenlerin affedilebileceği hususunda mı karara varmıştı, AP ileri bu konuda ufak bir artırma yapıyorlardı. Affedilmesi istenen siyasi mahkûmlar on yıla kadar hapse mahkûm edilenler olmalıydı. Sonra affın başlangıç tarihi mutlaka ekimden önce olmak, şekli, tavanı ve kademcileri arasındaki tarihlerde CHP ile yapılacak görüşmelerde kesin olarak karara bağlanmalıydı.

AP li li başkanları ayrıca, Servet beyannamelerinin geriye verilmesi, bazı AP li bakanların da değiştirilmesini istiyorlardı. Şiddetli şekilde hücumu uğrayan bakanlar, Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğan, Devlet abkanı Nihat Su, Şevket Tolatoğlu, İhsan Gürsan, Cahit Akyar, Suat Seren oldu. AP li li başkanlarına göre AP nin en başarılı bakanları Ahmet Topaloğlu ile Cavit Oraldı. Bunların dışında kalanlar, hiç de AP menfaatine uygun hareket etmiyorlardı. Hele Eyidoğan ve Nihat Su'nun Gümüşpala hakkındaki bazı beyanları bu bakanların haysiyet divanına bile sevkini gerektirirdi.

li başkanları bütün bu işler arasında, Kurban Bayramı sabahı Radyolarının başında müjdeli bir haber bekleyen

Cumhurbaşkanı Gürsel

AP ileri tatmin etmek için büyük bir cesaret gösterip, kademesiz bir af teklifi yapan Aydın Milletvekili Reşat Özarday'ı da tebrik etmekten geri kalmadılar. A.P. deki irkçı azınlığın öne sürdüğü Özarda gerçekten kahramanca bir hareket yapmış, İnönüye kendisinin üstünde bir Meclis olduğunu hatırlatmıştı! Özarda'nın bu teklifi de hemen geri aldirılmamalı, bir tehdit unsuru olarak elde tutulmalıydı. Af vesilesiyle bir siyasi yarım fırsatı bulduklarına inanan irkçı azınlık, teklifi desteklemekte kusur etmediler. Özarda'ya teklifini geri aldirmak için teşebbüsler yapıldığı sırada, imzalarını koymak suretiyle teklife katılanların sayısının 90'ı bulduğu öğrenildi.

Asıl mesele

Günlerden beri devam eden fırtınanın iyice görüldüğünü engellediği hakikat şudur: Aslında her iki tarafın da bir hal tarzına varılmasını arzuladığı af meselesinde bile anlaşmak güçtür. Halbuki ortada koalisyon kanatlarının fikir beraberliğine varmaları ihtimali çok zayıf olan sayısız meseleler vardır ve asıl buhran; sıra o meselelerin ele alınmasına geldiği zaman kendini gösterecektir.

Bu sebeple, 23 Mayıs'ta bir anlaşmaya varılsa bile, önümüzdeki günlerde de başlıca meselelerden biri gene «Koalisyonun Kurtarılması» olacaktır.

NUMAN ESİN 27 MAYISIN BİLANÇOSUNU YAPIYOR :

27 Mayıs'ın bilançosu şudur: İhtilâl, tatbikat plânında başarısızlığa uğramıştır. Buna karşılık, fikir plânında belirli bir kazanç; aydınların ve kitlelerin yer yer bariç şekilde gurulanması olmuştur. Meselelerin eskisinden farklı bir şekilde ortaya konulması ve bazı müsbet çözüm yollarının keşif bir dinamizm içinde aranması, sosyal ve ekonomik temel problemlerin siyasi demagogi usulüyle, le çözümlenmeyeceğinin anlaşılması ihtilâlin kazanç hânesinde yer almaktadır.

İhtilâlin, ihtilâl sonu tatbikat plânında başarısızlığa uğramasının başlıca amili, ihtilâlin doğuş şartlarının, ihtilâlin getirdiği fikirlerle itibak etmeyişiştir: 27 Mayıs'tan önce, Türk aydınlarının ve bütün halk efkârının düşünce tarzı ve meselelere bakış açısıyla, bugünkü durum arasında belirli farklar vardır. Bu farkı kavramadan ve ihtilâlin doğuş şartlarını hatırlamadan yapılacak değerlendirmeler, bizi tamamiyle hatalı sonuçlara götürür. İhtilâl, gerçek meselelerden çok, bazı sun'î politik meselelerin zeminini hazırladı. Daha doğrusu temelde ana faktörler daima mevcut olmakla beraber, görünüşte ihtilâl, bir takım basit mekanizmaların iyi işlememesi sebebiyle hâs oldu ve böyle anlaşmıştır. Çok kimsenin, 27 Mayıs'tan önce, bugün düşünebildiklerinin binde birini düşünemeyecek halde deydiler. Bir kısım siyasi ana müesseselerin ihtilâl ve bu müesseselerin yeniden tanzimi ile ilgili bir takım klâsik hukuk diyalektik ve klâsik demokrasinin bilinen düşünce tekniği, kafalarda hâkim olmuştu.

27 Mayıs'tan, ancak son 15 yılın, Türk tefekür tarihindeki yeri her halde pek kısır olmalıdır: Aydınlar, köylüleri ve işçileri ile, oldukça sun'î şekilde ikiye bölünmüş büyük ve muazzam kitleler. Gazete ve dergilerin sütununu dolduran temelsiz, kof ve her türlü fikir fukarası haber ve yazılar. Her şey o kadar yapma, o kadar sun'î ve esastan uzaktı ki, böyle bir atmosferde, gerçekçi yapılar ilet ve köklü devrimlere inanamaz bir kadranın, memleket çapında meseleleri tatbikata aktarabilecek geniş ve ehil bir kadronun zuhuru beklenemezdi. Siyasi mücadelelerin kısır ve ağır çekimelerine katılmamış olan pek az insan arasından da böyle bir kadroyu çıkartabilmek, fiiliyata mümkün değildi. Meseleler bilinmiyordu ki kadronun yaratılabilmesi bahis konusu olabilirdi.

Unutulan bir başarı

27 Mayıs'ta, zeminini başkalarının hazırladığı bir ihtilâl hareketinin intaç mekanizması olan Silâhli kuvvetler, yine doğuş şartlarının tabii bir icabı ev ordunun hâkim gelenekleriyle tarafsız bir idareyi tatbikata aktarmak mecburiyetindeydi. Ayrıca eski İktidar partisinin (Yakın Doğu memleketlerindeki diğer bezenlerin aksine), büyük kitle kuvveti karşısında, ihtilâlin işçileri politikası, tevfilli, eklektik ve birleştirici olmak zorunda idi. Dört milyon insana cephe alnamazdı ve alınması için de esasen hiç bir makul sebep yok-

tu. İhtilâlin ilk günlerinde, henüz durum vuzuhla anlaşılmadığı sırada, teğkilâtli büyük kuvvetlerin, ihtilâle devrilen rakip kuvvetlerin unsurları üzerinde kurmak istedikleri baskı hatırlardadır. Sanırım ki, M.R.K. nın unutulmuş en büyük hizmeti, işte bu sırada bütün taz-yiklerin karşısına çıkarak, ortada bulunmak için gösterdiği tahayyül edilmesi güç mukavemetidir. Akal halde ihtilâl da ha ilk günlerde ifrat unsurlarının elinde tehlikeli ve şursuz, üsellek çok zararlı bir istikamete sokulmuş olabirdi.

14 ler neydi?

Burada, kısaca şu görüşümü de ifade edeyim: Çok alışılmış bir deyimle 14 ler veya onların temsil ettikleri cereyan, ekstremist bir cereyan, ifrat unsurlarının cereyanı olarak tanımlanmıştır. Tamamiyle yanlış. Bilâkis bu cereyan, itidali, akli ve şuru temsil etmekteydi; ihtilâli kindar unsurların eline teslim etmemek ve ayrıca ihtilâli mazinin politik kâbusundan sayarak, şurlu, dinamik bir yeni sosyal ortamda tanzim etmek. Bu düşünce tarzı, ihtilâlin tabii yapısındaki dinamizme de uyacağı için makuldü. Ve ihtilâlin mevcut heyecanlarını ve ileride doğacak güc kaynaklarını verimli şekilde kullanabilmek için de en yapıcı yoldu. Fakat ihtilâlciler bu düşünce tarzında yalnız kaldılar. Ortam ve kadro yoktu. İdeali değü, menfaatleri teşkilâtlandırılan, ilericiğin değil, statükoculuğun ve hattâ gericiliğin şampiyonluğunu yapan unsurlar hâkim durumdaydı.

Başın, bir kısım ilerici aydınlar, bu durumun farkında değildiler. Hattâ gerici unsurları, ileri fikirlerin teminatı olarak görüyorlardı. Sermaye piyasası ihtilâlin sosyal cephesinin karşındaydı. İhtilâlciler, çok kimsenin nazaranında ilk günlerin sevimli çocukları, kahramanları başlarında zafer çelenkleri ile öğülüp İhtihar edilecek nazik bibloları idiler. O kadar.

Geçicilik

İlk kabinenin bakanları, hiç bir zaman bizim bakanlarımız olmamıştır. Herkes, nasıl olsa geçici bir İktidar devresinin arkasından gelecek, hakiki sahiplerin kime olduklarını bilmiyor ve davranışlarını ona göre ayarlıyordu. Hademesinden, Valisine, bakanına kadar.

Geçicilik psikozu, 27 Mayıs'tan yakan günlerimize kadar devam etmiş ve İhtilâl idaresinde bu husus, başlıca handikapı teşkil etmiştir. İdare, Silâhli Kuvvetler adına, mütereddit bir memur zümresinin palyatif tedbirleriyle, gündelik işçiler içinde yürümüşür. İdarede, askeri bir karakter olduğunu kabul etmek hakikate uygun düşmez. Değil bir askeri idarenin bilinen dinamizmi, alelade sivil bir idarenin dahi, normal çalışma mekanizması işlemeyi ve mevcut şartlar altında işlemesi mümkün olmadığı için, ihtilâl idaresinde gerçek bir başarı beklemek realiteye uygun olmazdı. Devlet gerici, kimsin gibi mü-

esseselenmiş, bütün az gelişmiş memleketlerde her şeyden önce istikrar ve devamlılık ihtiyacındadır. Bu ihtiyaca cevap veremiyen bir idare başarılı olmaz. Aksine, idarede hemen hemen hiç dahil bulunmadığı halde, nikâh onun üzerinde olduğu için, ordunun yıpranmasına yol açar. O halde müessesese olarak İhtilâl idaresinde ordunun bir rolü ve sorumluluğu olmadı ki sonucuna, Narodoks gibi sözüğe de yarmak tabii mantık icabıdır ve bu başarısızlık devresinden orduyu tenzih etmek de namus borcudur.

M.R.K. gecici bir idarenin, ihtilâlin yukarıda tabii ettirdiği doğuş şartları altında Türkiye'de müsbet bir şeyler verin veremeyeceğini takdir etmek ve ona göre kararını vermek durumunda olmalıdır. Her türlü dış tarzıklar bir tarafa, İhtilâl organının kararı; ya ele geçen tarihi fırsatı İhtilâl gercek bir devrim haline getirmek için oldukça uzun süreli bir devrede İktidarda kalmak suretiyle kullanmak veya bu yapılamıyacaksa, zaman geçirmeden ve teminat organlarının yıpranmasına yol açmadan derhal seçmelere gitmek olmalıdır. Ne o oldu, ne bu. Olayların ve dış etkilerin zorlamasına kâmilan kârar arzusu. İhtilâl, ne de karar veremedi. İş yapmak için kısa, iş yapmamak için çok uzun bir devre Türkiye. İhtilâlciler, hocalama ve otorite buhranı yüzünden bir huzen yıl olayların akışına kapıldı. İhtilâl, o günkü tutumumuz, «ya iş yapmak, ya derhal gitmek» ti.

Geleceğe bakış

İhtilâlden sonra, tutulacak yol, İhtilâllerin tabii karakterine uygun, dinamik ve hareketli bir yol olmalıdır.

İhtilâlin, doğusundan önce, karakterine uygun, dinamik faktörlerin yaratıldığı bir zeminde hazırlanmış, imanı, geniş ve denensiz bir kadroyla doğabilirse mesele yoktur. Yani İhtilâllerin tabii olan dinamik yapısına uygun bir vasat, gelişmiş bir fikir akımı ve bu akımın yaratıldığı imanı bir kadro. O zaman başarısızlık için sebep yok. Mesalese biz, bu sansa sahip değildik. İhtilâlde kullanabileceğimiz tek koz, İhtilâlin tabii hareketliliği, dinamizmidir. Onu da bol bol kullandık. Öyle ki, İhtilâl iki yıl içinde cehre döndü. Hızla suura vardı ve hem kendisinin, hem de memleketin meselelerini ortaya sürebildi. Bugün Türk İhtilâlinin hızla gelişen bir fikir akımı yaratılmı ve çok değil bir iki yıl içinde bu fikirlerle uygun mücadeleci bir kadroyu yaratmak üzere bulunduğunu söyleyebiliriz. O halde, fikirsiz ve kadrosuz başlıyan İhtilâl, dinamik unsurların sürüklediği ve savaşlarını verdiği ve bu arada bazı kayıplara uğradığı halde, diyebiliriz ki, meselelerin güç olan cephelerini aşmak üzeredir.

Aydınların görevi

Bu arada bir noktayı belirtmek isterim. Bazı aydınlar, kendilerini müstakil ve milletten ayrı bir sınıftan ve onun idaresinde imtiyazlı olmanın sosyolojik nimetine layıkmiş tı, kendilerine yetkiler verilmezse, topluma çıkmazdan kurtulamıyacağı mutlakmış gibi bir fikri sâbite kapılmış gözüküyor. Sanki Türkiye'nin kurtuluşu, bir aydınlar oligarşisinin gerçekleşmesine bağlıymış ta, ERİtütünden beri sürüp gelen ve hiç bir gerçeğe dayanmayan bu fantezi, her kilidi açan anahtarımız da bizim haberimiz yokmuş! Oysa ki, aydınlar, aydına düşün ve iş, sosyal şartları izlemek, sosyal ve ekonomik yapının müsbet şekilde değişimlere uğramasına öncülük ve liderlik etmek ve dinamik fikir akımını hızlandırmak ve teşkilâtlandırmak olmalıdır. Bugünün düşünce kâfalarına, gerçekçi ve ilerici aydınların düşünce, na düzen iş, faaliyetlerle uyulanmak, belirli menfaat çabaklarının ve zedeğin unsurlarının kontrol mekanizmalarına bağlı teşkilâtlandırılan ve büyük şöretlerden bir şeyler beklemek yerine, kendi kendilerini yaratmak, her an değişen hareketli bir sosyal uzlaşmayı tekevvün ettirmek olmalıdır.

PLÂN

Satış toplantısı

Dış yardım görüşmeleri sırasında, teknik bakımdan önemli rol oynamaya namzet gözükken yabancı uzmanlarla yapılan toplantı iyi bir hava içinde geçmektedir. Uzmanların, bu yarı turistik inceleme ve tanışma gezisinden, tatmin edilmiş olarak dönecekleri söylenebilir.

Yabancı uzmanlar karşılığında, her türlü soruya karşı hazırlıklı ve anlaşmış bir ekip buldular. Ekibin, her türlü soruyu gereken açıklıkla cevaplandırması, Türk ekibi, hiç bir özel çıkarım savunuculuğunu yapmayan Teşkilâtın müşavir uzmanı Tinbergen'in şahsında iyi bir yardımcı buldu. Büyük fikirsatıcı ve büyük uzman olan Tinbergen, Plânı ve hedeflerini büyük bir şevkle anlattı. Tinbergen'in sorulara verdiği cevapların, yüzde 7 kalkınma hızı hususunda tereddütleri olan uzmanları bir dereceye kadar yatıştırdığı söylenebilir.

Toplantıda, yabancı uzmanların önemli itirazları görülmedi. Hoşa gitmeyen tek ses, Türkiye'yi ve meselelerini iyi bilen, oldukça ileri fikirli Prof. Chennery'den geldi. Chennery, özel teşebbüsün yeteri kadar teşvik görmediğini imâ eden bir eda ile, «karma ekonomiden ne kastedildiğini» sordu. Soruyu, Plânlama Teşkilâtının temel dayanaklarından Atilla Karaosmanoğlu gereken şekilde cevaplandırdı. Aslında soruyu soran, Ankaradaki Amerikan Yardım Teşkilâtının başında bulunan Van Dyke idi. Amerikan iktisadi sisteminin Türkiye'ye olduğu gibi aktarılabilirliği düşüncesinden kurtulmuş Van Dyke, plâncıların, «devletçiliğe» kaymasından şüphelenmektedir!

Bir kısım cenebi siyasi hususiyetler ve uzmanlar, memleketimizde maalesef, Batı sermayedarlarının sözcüleri gibi hareket etmektedir. NATO Teftik Heyeti ve OECD uzmanlarıyla yapılan görüşmelerde, bu durum görülmüştür. Uzmanlar, iktisadi devlet teşebbüslerini özel teşebbüse devretmek, gemi sanayii kurmaktan vazgeçmek gibi tavsi-

Plân Dairesinde yabancı uzmanlarla yapılan toplantıda Türk ekibi

yeleriyle iktisadi politikamızı, kendileri çizmeye kalkmışlardır. Bu, eski devirden kalma tehlikeli bir alışkanlıktır ve ciddi bir plânlama gayretini güçleştirmekte, plânın başarı şansını azaltmaktadır.

Dış yardım müzakerelerinde bu konu yeniden ortaya çıkacaktır. Batılı dostlara, iş işlerimize karışmadan yardım yapmak gerektiğini anlatmak zamanı artık gelmiştir.

AĞALAR

Diyarbakırda mütegalibe!

Karaveri köylüleri, Maliye Bakanlığında gönderilen bir mektubu postacının elinden kapabilmek için, ikinci bir posta teşkilâtı kurmak zorunda kaldılar. Ele geçirdikleri zarfın üstünde postacının şu notu vardı:

«Mülkümde böyle birköy olmadığı tasdik olunur. Dağtıcı.»

Varlığı inkâr edilen Karaveri köyü

Diyarbakır ilinin Çınar ilçesine bağlıdır. Maliye Bakanlığının mektubu ise Karaverideki topraksız çiftçi ailelerinin Devlet topraklarına yerleştirilmesi için Se-fik İnan'a gönderilen bir dilekçenin karşılığı idi. Ağalardan çekinen Dağtıcı, Maliye Bakanlığının cevabını köylülere vermektense, Karaveri köyünü yok saymayı daha uygun bulmuştu!

Toprağını istemiyen Hazine

İdare mekanizması iyi işleyen bir ülkede topraksız köylülerin haklarını savunmak Devlete düşer. Türkiye'de ise tam tersi oluyor. Devletin, Devlet hazinesinin haklarını savunmak topraksız köylülere düşüyor!

Meselenin esası şu: Bir takım topraksız, muhtaç köylüler 1961 yılında Karaveri köyündeki Hazine toprakları üzerinde yerleşirler. Siyasî nüfuzları sayesinde bu topraklara el koyup her iktidar zamanında bildiklerini okuyan Piriççoğulları köylüleri kovmak için harekete geçer. Diyarbakır milletvekili Vefik Piriççoğullarının ağabeyi Edip Piriççoğlu, Çınar Kaymakamına başvurarak köylülerin sözde kendi mal olan topraklardan defedilmesini ister. Mahallî ilçe memurlarına, yerinde keşif yaptırır. Fakat Edip Piriççoğlu hak iddia ettiği arazi üzerinde zilyetliğini ve mülkiyetini ispat edemez. Çınar Kaymakamı, bunu üzerine şöyle bir formül bulur. Şikâyet sahibi Edip Piriççoğullarının üzerinde hakkı olduğunu ispat edemediği topraklar, Hazineye teslim edilmeleri gerekirken Molla Ali köyü Muhtarlığına teslim edilsin. (Molla Ali köyü, Piriççoğullarının elindeki köylülerden biridir. Bu köyün muhtarı da Piriççoğullarının hizmetkârıdır. Böylece Hazine arazisi, adamsı olan muhtar vasıtasıyla Edip Piriççoğullarına peşkeş çekilmiş oluyor.)

Gün gelir Çınar Kaymakamı değişir. Kaymakamı Ertuğrul Tanç getirilir. Bu değişiklikten ümitlenen köylüler, yeni kaymakama durumu açıklarlar. Ertuğrul Tanç büyük ilgi gösterir. Diyarbakırdan çağırıldığı Toprak Tevzi Komisyonu başkanını da yanına alarak Karaveri köyüne gelir. Kaymakamın hazır bulunduğu keşif sonucunda Toprak Tevzi Komisyonu Başkanının iznini ettiği keşif raporunda Hazine arazisinin varlığı resmen tespit edilir.

Bunun üzerine Kaymakam, Karaveri köyünde resmen tespit edilen Hazine topraklarının ölçülerek topraksız, muhtaç köylülere dağıtılmasını ısten ister, asayiş ve güvenliğinin korunması için de buna öneme önemle önemini belirtir.

İl Kaymakamının bu yanıtını ilgili Toprak Tevzi Komisyonuna havale eder, fakat Toprak Tevzi Komisyonu Piriççoğullarının korkusundan harekete geçmez. «Ankaradan emir getirtilmiş der. Kaymakamın gayretleri boşa gidince, köylüler bu tavsiye üzerine doğrudan doğruya Ankara'ya baş vurmaya zorunda kalır.

2.8.1961 tarihinde Ankara'ya, Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'e bir telgraf çekilir. Cemal Gürsel'in İstanbulda olduğunu öğrenen köylüler bu defa 4.8.1961 İstanbul'a telgraf gönderir. Aynı tarihte çekilen başka bir telgrafa da, o zaman İmar ve İskân Bakanı olan Rüşti Üzal'a durum duyurulur. Müra-caatları karşılıksız kalan köylüler 22.9.1961 tarihinde İstanbul'da bir dilekçe ile Cemal Paşaya tekrar hallerini arz ederler. Bir netice çıkmaz. Seçimler de yapıldı

ağalar Meclise girince ümitler büsbütün kırılır. Köylüler, bari Hazine kendi malına sahip çıksın diye, 22.2.1962 tarihinde bir dilekçe ile Maliye Bakanlığına başvururlar. Maliye Bakanlığı «İbharımız, inceleniyor» demekle yetinir.

Dağtıcının, Karaveri köyünü yok sayarak, köylülerden saklamak istediği, işte bu kısa cevaptır. Böylece, «Ankaradan cevap geldi» diye, köylülerin cesaretinin artmasını önlemek isteseler gerek: Dilekçelerine cevap bile gelmediğini gören köylüler, Ankaranın, ağalardan yana olduğuna hükmedecek ve sünacak. İnce hesap bu...

Dilekçede neler var?

Karaveriden Maliye Bakanına giden dilekçede, çok ilgi çekici tavsiyeler var. Maliye Bakanına sunulan dilekçenin bir yerinde Karaverililer şöyle diyorlar: «Mahallî memur ağadan korkar, zira ezelden beri devam edegelen tatbikat neticesinde, mukadderatının ağanın iki dudağı arasında olduğuna inanmıştır. Malmüdürlüğünüz zatiâlinizden korkmaz. Çünkü aramızda bir menfaat çatışması olmadıktan, sizden zarar gelmeyeceğini iyi bilir. Zatiâlinizden korkmayan Malmüdürlüğünüz ağanın karşısında tırl tırl titrer.»

Dilekçede Maliye Bakanından bazı sorular sorulmaktadır. İşte bir kaç örnek:

«Hazine emrinde hazır ve muntazır, kadastro fen memurlarına, Karaveri köyünde resmen tespit ettirilen Hazine arazilerinin mesabası mahallinde tespit ettirdiniz mi?»

«Mal Müdürlüğü Karaveri köyüne ait bütün tapu kayıtlarının tahrir ve tespiti yapıldı mı? Bu köye ait tekmlî tapu kayıtları celbettiler mi?»

«Mülkiyet Hazinesine ait arazinin icar bedeli üzerine tedbir vazedildi mi? Arazinin haksız iktisabına mani olunarak Hazine zararından korundu mu?»

«Hazine arazisini meydana çıkaran ve hazine hukukunu korumağa çalışan biz köylülerin ifadesi alındı mı?»

Gönderilecek Maliye müfettişlerine daha geniş bilgiler vermeğe hazır olduklarımızı belirten köylüler, Bakanlığa şöyle ikaz etmişlerdir:

«Topraksız, muhtaç milyonlarca köylüye dağıtılacak yüzbinlerce dönüm hazine arazileri mevcut iken, istimlak bedelleri ile ağalar daha zengin edilecektir. Şöyle ki, ağalar işgallerinde bulunan ve haksız tasarruf ettikleri Hazine arazilerinden cüz'î bir miktarın ileride kuşa çevrilerle çıkarılacak Toprak ve Ziraat Reform Kanunu sayesinde, hakiki mülk Hazineye fabiâş bedel mukabilinde satılacaklardır. Amme menfaati için bütçeye konulacak istimlak bedeli tahsisatı haddi zâtında ağa menfaati için konulmuş olacaktır. Zavalî fakir ve talihsiz milletimizin bütçesinden milyonlarca lira istimlak bedelleri yolu ile ağaların haksız menfaatlarına aktarılacaktır.»

Gürsel sesleniş

Devlet Başkanı Gürsel'e gönderilen mektup ise, toprak dramını açıkça ortaya koymaktadır. Bu mektubu olduğu gibi yayınlıyoruz:

Sayın Orgeneral
Cemal Gürsel
Devlet ve Hükümet Başkanı
Ankara

Özü: Toprak reformu davasının ertesiyeleştirilme tavrından kurtarılmasını, Diyarbakır Vilâyetinin Çınar Kazanına bağlı Karaveri Köyünde Kaymakamlık

Utandırmayız Artık

Vücudumuzda bir yara olursa rahat edemeyiz. Yürümüş gümmez. Düzenli çalışmayız. Sınırlanmadık, iyi edilmemiş bir türlü yarasa olursa huzursuz olur. Sancılı olur. Böyle bir ulusun bireylerini, değil polislerle, yasalarla bile susturamayız. Nasıl ki, korkunç bir acıyla inleyen kışığına, of, ah, vah çekme diye çıkışamazsak...

İşsizler, daha doğrusu açlar —çünkü zenginler de tok olan işsizlerdir— iş istiyorlar. Çalışıp doyacağız, açlığımızı namuslu yollarla gidereceğiz diyorlar. Ve bu durumu haber vermek amacıyla, saldırsınız bir yürüyüş yapıyorlar. Çünkü Anayasamızın 42. maddesindeki devletin görevini biliyorlar. Bu madde: «Devlet... Çalışanları korur ve çalışmayı destekler, işsizliği önleyici tedbirleri alır.» Daha ne kaldı? Açlar, bu hareketleriyle görevlilere yardımcı olmuş oluyor. Bu kadar kişiyi, açız, ona göre düşünün, bildi de kurtarıcı bir düzen kurun, işimiz olsun. ulusumuza yük değil yararlı olalım... diyorlar.

Bu haklı isteğe karşı, polislerle top kullanırsanız vermek yerinde bir hareket olmaz. Aç kişiler değil cöplü, ölümden bile korkmazlar. Ve görüldüğü gibi, polislerle açlar kucak kucaka döğüşmek zorunda kaldı. Böylece devlet otoritesi de sarsılmış oldu. Bu yürüyüşe engel olunmak istenmeseydi bu duruma düşülmezdi. Devlet otoritesi sarsılmazdı.

Görevlilerin, sorumluların yapacağı iş, ivedi umar aramakla, açları doyurmak için. Onların tehlikeli olmalarını önlemek ancak böyle olurdu... Susturmakla, açları gizlemeye çalışmakla bir yarar sağlayamayız. Aldanırız boynuna.

Durum bu olduğu halde, «amma suçlularının cezalarını çoğaltalım» diye demek vermek, hiç bir şeyi değiştiremez. Bataklık kurutmadan sivrisinek savaşmağa benzer bu. Açları doyurucu bir düzene ihtiyaç var. Bu düzen kurulursa, korkulan, her olayda ortaya atılan, «kökük dışarıda olan ideolojik hareketlerin» tehlikesi kalmaz. Ankarada sessiz yürüyüş yapan, yapı işçilerinin komünist tahriri-

kiyle hareket ettiklerini ileri sürerler için, Petrol İş Sendikası Başkanı Ziya Hepbir: «Onlar komünistlerin tahriki ile değil, aç midelerin tahriki ile yürüyüş yapmışlardır. Türkiye'de 30 milyon insan, 30 kişiye çalışmaktadır. Bu durum böyle devam edemez.» demişti.

Bütün bu sorunlar yüzüstü dururken, yararlı işlerin yapıldığını söylemekteyiz. Yalnız acı olaylar için törenlerle, mörenlerle uğraşmaktadır. Örneğin, dışarıya gidecek buğdayı saklamak için kurulan siloya, Amerikadan gelen, bedelli tükürük ödenen buğdayı depo ederken yapılan tören... Satafatlı sözlerle doldurulmuş bu buğdaylar ayıptır. Bu durum olsa olsa bir yas töreni olur. Ve bu tören tehlike çanlarından başka bir şey olamaz. Yüz kızartıcı bir durum. Utandırmayız. Ağlanacak halimizi, sevinç törenleriyle seyretmemeliyiz. Ki hâlâ gülen yüzleri yüz denemeyiz. Yüzer, utanç verici olaylara karşı kızarır. Ve insan bu olaylara artık paydos çekebilecek adımı atmamalıdır. Nüfusunun yüz de yetmiş tarımla uğraşan bir ülke, dışarıya bol bol buğday satabilmelidir. Bihassa tarım ülkesi Türkiye'de... Ama nerede! Üzerinde kazanıncaya kadar kanlar aktığımız topraklar, ağaçsızlık yüzünden akıp gidiyor. Verimini ürettiyor. Kan pahasına elde edilen topraklara böyle mi sahip olmalıydık? Elele verip, düşman saldırısından koruduğumuz, gelecek zaman üzerinde beraber öldükümüz topraklarımızın sahibi yalnız ağalar mı olmalıydı? O Anadolu'nun sahipleri, yollarını sirtına yükleyip şehir yollarına mı düşmeliydi? Şehirlere gelenler boynuna açlar ordusunun sayısını çoğaltmaktadır. Büyüyen bu ordu, yarım işçileriyle, topraksızlarıyla, dar gelirlileriyle, konutsuzlarıyla... birlikte olup yürür. İse halimiz nice olur diye düşünmeyenler, sorunlarımızı teğet geçenlerdir. Önleyebileceklerini sananlar aldanmaktadır. İşsizleri, topraksızları kolay tedbirlerle Yürüyüşleri, toplu sözleşmeleri, açları, durlar.

Behzat Ay

ga Toprak tevzi komisyonu başkanına yaptırılan sondajla resmen tesbit ettirilen Devletin hükmi tasarrufunda bulunan arazi üzerinde, biz topraksız muhtaç çiftçi ailelerin iskânımızın acilen sağlanması, mezkûr Devlet arazisinin seçimlerden evvel müstacelen ölçülerek bizlere süratle dağıtılması hususunda Toprak Tevzi Komisyonunun derhal harekete geçmesi için İmar ve İskân Bakanlığına emir buyurulmuştur. Millî Birliğin inkilâp iktidarı zamanında, biz topraksız muhtaç köylüler anavatanda yaşayabilmemiz için toprak kavuşturulmamızın arz ve ricamızdan ibaretir.

1 — Diyarbakır Vâliyetinin Çınar Kazasına bağlı Karaveri Köyünde siyasi nüfuz za, nakdi kudrete ve nihayet kaba kuvvete sahip derebeyleri ile 27 Mayıs'tan sonra yapmış olunan kalim mücadeleleri neticesinde, değişik iktidarlar zamanında dahi fuzulen işgalleri altında bulundukları mülkiyeti devlete ait arazileri meydana çıkararak.

2 — Büyük Toprak ağaları ile tutuşturmamız şiddetli mücadelelere karşı büyük bir alâka ve hassasiyet gösteren Çınar Kaymakamı Ertuğrul Tanç, 1 No.lu Toprak tevzi Komisyonu Başkanına yaptırdığı sondajla, binlerce dönümlük devlet arazilerinin mevcudiyetini resmen tesbit ettirmiştir. Buna ait evraklar Çınar Kaymakamlığında mevcuttur.

3 — Çınar Kaymakamı Ertuğrul Tanç mülkiyetindeki derebeylerin istismarına ve tevallüblerine son vermek ve toprak reformu davasını küçük çapta fiilen tahakkuk ettirmek için Karaveri Köyünde resmen tesbit ettirdiği Devlet arazisinin süratle ölçülerek biz topraksız muhtaç köylü ailelerine acilen dağıtılmasını resmî bir yazı ile Valilik Makamına aksettirmiş ve ayrıca asayiş ve emniyetin muhafazası bakımından da lüzum göstermiştir. Valilik Makamınca mezkûr yazı Toprak Tevzi Komisyonuna havale edilmiş ve fakat 1 No.lu Toprak Tevzi Komisyonu Başkanı büyük toprak sahibi ağaların korkutularak Kaymakamlığın israrına rağmen Devlet arazisinin ölçülmesine çıkamamakta ve tevzi işine girişmemektedir.

4 — 1 No.lu Toprak Tevzi Komisyonu Başkanına müracaat ettiğimiz zaman Derebeylerin dehşetinden endişe ettiğini ve siyasi nüfuzlarından korktuğunu Bakanlık'tan resmen emir çıkartırsanız, Karaveri Köyündeki Devlet Arazilerini iki gün içinde ölçer sizlere tevzi eder ve bu araziler üzerine de sizleri iskân ettiririm demektedir.

5 — 1 No.lu Toprak Tevzi Komisyonu başkanının korkusu ve endişesi sebebiyle Paşa babamızı rahatsız etmek mecburiyetinde kaldık. Bir defasında 2/8/1961 tarihinde diğer defada 4/8/1961 tarihinde zati devletimize keşide eylediğimiz zata mahsus telgraflarla Paşa babamızdan anavatanda haklı hayatımız olan toprağa Millî Birlik iktidarı zamanında kavuşturulmazsa rica ettik.

Bu ricamıza büyük bir alâka, hassasiyet ve şefkat göstererek mezkûr telgraflarımızı İmar ve İskân Bakanlığına havale buyurmuşsunuz.

6 — Havale buyurulan telgrafları İmar ve İskân Bakanlığı almca, resmen tesbit edilmiş mülkiyeti devlete ait araziyi müstacelen ölçülerek bize tevzi ettirilmesi için Toprak Tevzi Komisyonuna derhal harekete geçmesi hususunda emir vereceğine, hasır altı edilerek havalenize ve hassasiyetinize bakanlığa saygısızlık gösterilmiştir.

7 — Paşa babamıza arz etmek isteriz ki, topraksız muhtaç köylülerin topraklandırılması davası bizzat İmar ve İskân Bakanlığı teşkilâtı tarafından baltalanmaktadır. Mülkiyeti Hazineye ait arazilerin sondajla tesbiti, ölçülmesi, ilân, tescilli, dağıtılması ve nihayet iskân işleri ile vazifelenirilmiş Toprak Tevzi Komisyonları mevcuttur. Toprak Tevzi Komisyonları sondaj ameliyesiyle mülkiyeti Hazineye ait arazilerinin tesbitini yapar, miktarlarını ölçer ve neticeyi mahallinde ilân eder. Her hangi bir hak sahibi varsa ilândan sonra süresi içinde itiraz hakkını kullanır, bu itirazlar komisyonlara incelenir ve bir karara bağlanır. Normal kanunî yollar bundan ibarettir. Toprak Tevzi Komisyonlarımızın faaliyetlerinin neticeleri ilân edilmeden, ilândan sonra itirazlar yapılmadan ve bu itirazlar komisyonlara karara bağlanmadan, büyük toprak ağalarının siyasi kuvvet ve kudretlerine boyun eğen İmar ve İskân Bakanlığı, merkezden müfettişlerini göndermekte ve bu suretle tepeden inme ağalar yararına müdahaleleriyle bizzat kendi Toprak Tevzi Komisyonlarımızın faaliyetini baltalamakta ve nihayet sathı vatani

yazar bozar tahtası haline çevirmektedir. Toprak Tevzi Komisyonu Başkanları Bakanlarla ve bakanlıkla kötü olmanak için büyük toprak sahibi ve partilere hükmeden ağaların fuzulen işgal ettikleri arazilere girmekten korkmakta ve hazine arazilerini ağaların gubından kurtaramamaktadırlar. Sayısız misâllerden birini zikredeceğiz. Diyarbakırın merkez kazasına bağlı Arap Yenice köyündeki Hazine arazileri her parti iktidarı zamanından beri çarkın en nüfuzlu ve kudretli büyük toprak ağalarından Piringç oğullarının fuzuli işgalleri altında idi. 27 Mayıs'tan cesaret alan köylüler mülkiyeti Hazineye ait arazileri ihbar ediyorlar. Bunun üzerine harekete geçen 1 No.lu Toprak Tevzi Komisyonu Arap Yenice köyünde devletin hükmi tasarrufundaki arazilerinin sondaj ameliyesiyle mevcudiyetlerini tesbit ediyor, miktarlarını ölçüp neticeyi ilân etmeden ve nihayet komisyonca yapılacak itirazlar üzerine karar verilmeden yakarıda adı geçen ağaların merkezden Bakanlığa müdahaleleri üzerine, Bakanlık ağaların yararına merkezden gönderdiği müfettişlerle Toprak Tevzi Komisyonunun faaliyetini tepeden inme bir şekilde yolsuz ve kanunsuz olarak baltalamıştır. İşte bu Bakanlığın haksız ve kanunsuz müdahalesinden sonra 1 No.lu Toprak Tevzi Komisyonu Bakanına müracaat ettik. Bize ben şahsen bu ağaların siyasi nüfuzlarından ve kudretlerinden korktum, Karaveri köyündeki bu ağaların gasp ettikleri Hazine Arazilerini kurtarabilmem için bana Bakanlıktan emir çıkartın demiştili.

Vefik Piringçioğlu
Salonlardaki toprak ağası

Aynen Toprak Tevzi Komisyonu Başkanı gibi İmar ve İskân Bakanlığı da büyük toprak sahibi derebeylerin siyasi nüfuzlarından korkmaktadır. Ve bu korkunun neticesidir ki büyük hassasiyet göstererek havale buyurduğunuz telgraflarımız, ihbar buyurduğunuz bu hassasiyete aynen iştirak eden Çınar Kaymakamı Ertuğrul Tançın resmî yazısı ile birlikte hasır altı edilmiştir.

Soçim yaklaşmaktadır, tekml partilere hâkim olan zihniyet ayırdır. Bu partilerden birinin iktidara gelmesi bizi muasır medeniyete ulaştırıyacağından — hali hazır durumumuzda bir değişiklik yaratmaz. Soçimlerle birlikte ağaların istidadi kurulacak ve biz topraksız muhtaç köylülerde 27 Mayıs millî nimet fırsatının heba olup olup gitmesi ne yapıp kavrulacağız.

8 — Her partiyi siyasi nüfuzları altında bulunduran ve her devrin adamı olan toprak ağaları ile korkunç mücadelelere girişmek cesaretini, 27 Mayıs'tan aldık. Tekmil partiler büyük toprak sahibi ağaların nüfuzları altında bulunmaları sebebiyle Toprak Reformu davasının seçimlerle birlikte kaybedileceğinden ciddi bir endişe duymaktayız. Biz topraksız muhtaç köylü ailelerin yegâne ümidi Millî Birlik Komitesi iktidardır. Bu bizler için millî bir fırsattır. Ele geçen bu millî fırsata yazık olacaktır. Milletçe ağhyacağız. Fakat o zamanda iş isten geçmişi olacaktır. Bu endişe ve korku sebebiyledir ki Paşa babamızdan seçimlerden evvel iktidarınız zamanında hakkı hayatımız olan toprağa kavuşturulmamızı yalvararak rica ediyoruz. Şiddetli mücadelelerimiz neticesinde meydana çıkarıldığımız mülkiyeti Hazineye ait arazilerin bizlere dağıtılması ve bu araziler üzerinde iskânımızın sağlanması ile anavatanda yaşa hakkına kavuşacağız. Bu

WESİKA

KALDOR RAPORU

Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından getirilen İngiliz Profesörü Kaldor, vergi sistemimiz hakkında Hükûmete bir rapor verdi. Servet vergisi alınmasını ve büyük bir arazi vergisine gidilmesini isteyen rapor, Hükûmet çevrelerinde hoş karşılanmadı. Maliye Bakanı özel sohbetlerinde, raporun yazarı dünya çapındaki iktisatçı için «Bu adam zıdlettir» diyor. Özel sektörün tanınmış simalarından Nejat Eczacıbaşı'nın yorumu ise «Bu adam istihlâl mi istiyor?» şeklinde oldu.

«Servet vergisi alınmayacaklarını ve mevcut arazi vergisini kaldıracaklarını» ilân eden Komisyonun her iki kanadı da rapordan memnun değildir.

Binlerce lira harcayarak hazırlanan rapor, bu sebeple gizli tutulmaktadır. Buna rağmen, rafa kaldırılan rapor, bazı yanlışlarla basına sızmıştır. YÖN, raporun aslına tamamen uygun bir özetini vermektedir:

Ekonomik kalkınmanın sağlanması, nüfusun yüzde 3 artışını da göz önünde tutmak şartıyla kalkınma hızının en az yüzde 7'ye çıkarılmasıyla mümkündür. Bu, her yıl gayri safi millî hasılatın yüzde 18'inin yatırımlara ayrılmasını gerektirir. Bunun için istihlâk hacminin kısılması ve devlet gelirlerinin artırılması şarttır.

Büyük bir arazi vergisi

İktisadî kalkınmanın sağlanması sadece sanayileşme ile mümkün değildir. Buna paralel olarak zirai istihsalde üretimin arttırılması şarttır. Zirai üretimin arttırılması teşvik tedbirlerini havâ bir vergilendirme sisteminin tatbiki gerektirmektedir.

Bugün Türkiye'de zirai sektörün ödediği vergi çok düşüktür. Bunun muhtelif sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri 1935 senesinden beri herhangi bir arazi değerlendirilmesinin yapılmamış olmasıdır. 1935 yılından bu yana çeşitli arazi tiplerindeki kıymet artışı 50 misli olduğu halde o günden bu yana zirai sektörün ödediği vergi miktarındaki artış 1961 yılına göre 2,7 mislidir. Bir diğer sebep, zirai sektörde gelir vergisinin iyi bir şekilde tatbik edilememesidir.

Şöyle bir vergi teklif edilmektedir: — Matrahı her bölgeye ve arazi tipine uygun olarak tesbit edilmiş yıllık safi zirai hasılat olacaktır.

2 — Bu vergi mütarakki olacak, arazinin kıymetini ve büyüklüğünü göz önünde tutup, sahibinin servetine kayıtsız kalmıyacaktır.

3 — Vergilendirilmede, fiilî hasıla değil, potansiyel hasıla gözönünde tutulacaktır. Potansiyel hasıla, şunu ifade etmektedir: Toprağın orta derecede bir verimlilikle işletildiği takdirde verebileceği hasıla. Bundan maksat verimliliği arttırmak, verimsiz çiftçiyi cezalandırmaktır.

Potansiyel hasılayı esas alan böyle mütarakki bir vergi, arazi piyasasının da seyyaliyeti sağladığı gibi toprağın daha verimli bir şekilde ve daha çalış-

kan kimseler tarafından işletilmesini sağlayacaktır.

Servet vergisi şart:

Bugün Türkiye'de gelir vergisi adı altında alınan verginin yüzde 50'ünü maaş ve ücretliler ödemektedir. Kurumlar vergisi de dahil olduğu takdirde vasıtasız vergilerin yüzde 45'ini maaş ve ücretliler ödemektedir. Bu durum Türkiye'de sosyal adalet mülahazalarından ne kadar uzak bir vergi sisteminin tatbik edildiğini göstermektedir. Ayrıca mevcut vergi sistem kaçakçılığa son derece müsaittir. Geniş bir idari teşkilât kurılmadan vergi kaçakçılığının önlenmesi imkânsızdır. Servet beyannameleri bu hususta her ne kadar idarî bir kontrol vazifesi görmekte ise de beyannamelerde bildirilen servet miktarlarının hakikate uygun olup olmadığı da meçhuldür.

Bu bakımdan hem vergi kaçakçılığını önleyecek ve hem de sosyal adaleti sağlayacak gelir vergisine ek bir servet (Sermaye) vergisinin konması uygundur. İsveç, İskandinavya ve bazı gelişmiş Avrupa memleketlerinde ve az gelişmiş bazı ülkelerde uygulanan böyle bir vergi oldukça iyi sonuçlar vermiştir. Ayrıca bu sosyal adalet mülahazalarına da uygundur. Böyle bir verginin konmaması için hiçbir sebep yoktur. Böyle bir verginin alınması maaş ve ücretlilerin aleyhine bir durum yaratmaktadır. Böyle bir vergi ile birlikte sermaye malları alım ve satımı takip edilebilecek, şahısların servet ve gelirlerindeki değişikliklerin beyannamelerde bildirilen miktarlara uygun olup olmadığı da kontrol edilebilecektir.

Raporun bundan sonraki bölümünde devlet gelirlerini arttırıcı diğer tedbirlerden bahsedilmektedir.

Kurumlar vergisinin artırılması (% 40 a çıkarılması), İktisadî Devlet Teşekküllerinin fiat politikasının değiştirilmesi, malî gayelerle çalışan iktisadî Devlet Teşekküllerinin kurulması V.S. gibi tedbirler üzerinde durulmakta, Vergi Reform Komisyonu Raporu tenkit edilmektedir.

topraklar Millî Birlik iktidarının bizlere en aziz yadigarı olacaktır.

9 — Ortaya çıkardığımız devlet arazisine sığınarak yaptığımız bir kaç hane, muvakkat yapılmış, sıvasız, toprak ve kerpiçten dir. Mülkiyeti devlete ait bu topraklardan kovulma endişesi ve korkusu içindeyiz. Bu sebepten topraktan evlerimizi tahkim edemiyoruz. Mevsim icabı havalar da bolumuz yüz tutmuştur. Muallaktaki durumumuzun bizlerde tevlid ettiği ızdırabın derece ve şiddetini yüksek taktirlerimiz arz ediyoruz.

Diyarbakır vilâyetinin Çınar kazasına bağlı Karaveri köyünde kaymakamlığa Toprak Tevzi Komisyonu Başkanına yaptırılan sondajla resmen tesbit ettirilen ve biz topraksız muhtaç köylülerin sığınması olan

bu Devlet Arazisinde iskânımızın, mevsim ve seçim münasbetile acilen sağlanmasını, mezkûr Devlet Arazisinin seçimlerden evvel Toprak Tevzi Komisyonu tarafından müstacelen ölçülerek bizlere süratle tevzi ettirilmesi temini hususunda İmar ve İskân Bakanlığında gereken emirlerin istihlâl ettirilmesini Zati Devletimizden en derin bağlılık ve saygılarımızla arz ve rica ederiz.

Köylülerin dramı bu. Köylüler toprak istiyorlar. Ağaların topraklarını değil, Hazine topraklarını. Fakat Hükûmet uyarıyor, ilgili bakanlıklar uyarıyor. Devlet, ağaların elindeki topraklarına sahip çıkamıyacak kadar zayıf. Devlet arazisine sahip çıkan Piringçioğullarından Vefik ise, Diyarbakır milletvekili ve C.H.P. nin liderlere çok yakın nüfuzlu şahsiyetlerinden biri.

Her büyük insan gibi, kendi kendini yaratsa ve kendi mihverine bağlı kalsa bile, onun bu hayat mihveri etrafında dönen, şekillenmiş biziz...

19 MAYIS DOLAYISIYLA

ŞU BİLİNMEYEN MUSTAFA KEMAL

Türk aydını, Mustafa Kemal anlatan ve onun şımına yaraşan eseri ne vakit yazacaktır, bilmiyoruz. Ama bugün ortada dolayan ve teklük değerler dışında çoğu ancak işporta malı olan derme çatma kalem oyunlarını, Mustafa Kemale yakıştırmak elbette ki mümkün değildir.

Halbuki bir Mustafa Kemal var. Bir insan ki bizdendir. Hayatını bize verebilir. Bizim için didinmiş, bizim için çabalamış, bizim için çileler çekmiştir. Her büyük insan gibi, kendi mihveri etrafında kendini yaratsa bile onun hayat mihveri etrafında dönen, savrulan, şekillenmiş biziz.

Bize inkıraz günlerinde önder olmuştur. Bize ümitsiz günlerde ümit getirmiştir, karanlık günlerde yolunuzu ışıklandırmıştır. Bize anlamlar, yeni bir millet ve vatan anlayışı, yeni bir devlet vermiştir. «Esir kavmi kurtarmış, çıplak kavmi giydirmiş, yoksul kavmi zengin etmiş» tir.

Bir insan ki, adı bayrak gibi her gün üstünde dalgalanır. Bir insan ki, onun ardından bütün kuşaklar her gün: «İzindeyiz!» deriz. Ama onun için ne biliyoruz. Onu anladık mı? Onu anlatabildik mi? O ki bizim Mustafa Kemalimizdir. Ama nasıl bilinmeyen bir Mustafa Kemal? Her birimizin ona, kendi seviyemize, kendi mizacımıza, kendi eğilimlerimize göre şekil veririz. Ama ne doğum gününü, ne doğu yılı, ne çocukluğunu ne gençliğini biliriz. Halbuki onun hayat hikâyesine damgasını vuran içgüdülerde, onu doğuran kadının, onu bir aralık yutacak ve milyonlarca meçhul çocuklardan biri olarak yoracak gibi gelişen çocukluğun damgası var. Hele ilk gençliği? Şu asker mekteplerinin, hafta sonlarında bile yatılı yalnızlığı içinde kendi kendine kalan, fakat in-den kaban ve: «Fakat bak ben neler olacağım, beni görecekler» diyen sesin itici kuvveti?

Ordu saflarına katılınca ise çatışmalar derhal başlar. Daha Harp Okulu ve kurmay sınıflarında iken kendini gizli neşriyate vermiştir. Rejimin, padişahın tenkitçisidir. Takiplere uğramıştır. Ceza lar görmüştür. Hele bir defasında gizli bir gazete hazırlarken onu yakalayan mektep kumandanı, eğer işin üstüne düşseydi, Harp Okulunun nice öğrencileri gibi onun da Orta Afrikadaki Fizana sürgüne mahkûm edilmesi ve normal tahsilinin kesilmesi mümkündür. Nitekim kurmay sınıfı bitince de bir tevkif ve bir tehlike daha atlatır. İlk sürgün başlar. Suriyeye sürülür. Ondan sonra ordu saflarında hayatı bir sıra çatışmalarla geçecektir.

Her yerde üstleri onu yadırgar. Suriyede bir sürgündür ama ona hatta sığıntı muamelesi yapmak isterler. Buna müssade olmez. Fazla olarak burada «Vatan ve hürriyet» isimli bir gizli hücre de kurmuştur. Artık rejimin ve padişahın kesin düşmanıdır. Hattâ, bu düşmanlığın daha geniş ve gizli bir teşkilât halinde yayılmaya başladığı Rumeliye, Şamdan usulsüz olarak kaçar. Ona göre, kendisinin yeri Rumelidir. Ama bu usulsüz kaçışın

ca cezası onu gene uzaklara atabilirdi. Fakat talihi ile becelleşti ve talihi yendi.

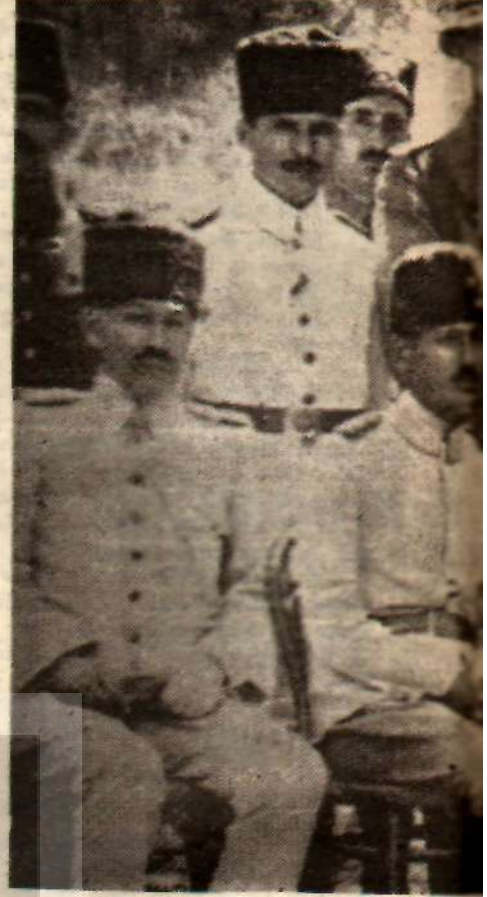
Ama Rumelide katıldığı gizli ihtilâl safları içinde gene çatışmalar içindedir. İhtihat ve Terakki Cemiyetini yönetenler onun hayatının özgür akışını daha ilk adımda yadrgamışlardır. Onu «taşra rehberi» gibi, o zaman ancak neket ve ihmal ifade eden bir unvanla aktif kadronun dışında bırakmışlardır. Hele 1908 ihtilâli patlayıp da bu ihtilâl şöretleri derhal efsaneleştirilen yıldızlarını ortaya atınca, bu yıldızların en parlağı olan Enver Bey ona, daima yukarıdan ve yadırgayarak bakmaya başlamıştır. Bu çatışma bir kompleks halinde, hürriyet kahramanı Enver Beyin bir gün imparatorluğun en kudretli adamı ve Padişahın vekili olduğu günlere kadar sürer. Hattâ orada da kalmaz. İmparatorluk çöküp te Enver Paşa bir harp suçlusu olarak yurdu terkettikten sonra da, Almanyadan, Rusyadan, Kafkasyadan, Orta Asyadan bir Enver Paşa hayaletinin, Anadolu da olup biten şeylere karşı pençelerini uzatışı şeklinde, Mustafa Kemal yolunu daima kesmeye çalışır, durur.

Ama Mustafa Kemal, 1908 ihtilâli günlerinde bile birden devleşen bu adamdan korkmamıştır. 1908 de ve İhtihat ve Terakkinin daha ilk kongresinde bile kürsiye çıktığı zaman, Mustafa Kemal suvundığı fikirler, bir devlet adamının tecrübe ve basiretinden nişan verir. Ama ne var ki, bu kongrenin havasında yapayal-

nız kalır. Hattâ husumetin mukavemeti bu kadarla da kalmaz. Yerilir. Çekiştirilir. Zaten İhtihat ve Terakkinin fedâileri onun hayatına bile kastetmek istememişler miydi?

Çatışmanın sonu yeni bir sürgünle biter: İhtihat ve Terakki bu dikbaşlı, özgür görüşlü Mustafa Kemal, güya bir parti temsilcisi diye, Akdenizin ötesine, Kuzey Afrika topraklarındaki Trablusgarp ilimize gönderir. Tayin çok yerindedir ve zaten Trablusgarbın yakın tarihimizdeki şöretleri, siyasi sürgünler yeri olmaktadır. Zamane iktidarının bu siyasi temsilcisi, sıcak, tozlu, bunaltıcı bir günde, o zaman bir tek karış rıhtımı bile olmayan Trablus karasına ayak bastığı zaman, karşısında bir karşılayıcı yoktur. Ellerinde bavulları, koltuğunda pakelleri ile kantar içinde ve liman kıyısının kumlarına bata çıka, karşısında beliren harap sokaklarda kendisine bir han odası aramaya çabalar.

Yalnızdır. Yardımcısızdır. Rumelinin, Selâniğin arkada bıraktığı çulğun hâyi-hüyu ile arasında şimdi koca bir Akdeniz vardır. Ümitleri, tasavvurları, kendisinin inandığı, fakat başkasının reddettiği fikirlerini savunduğu topraklar, şimdi bu Akdenizin ötesindedir. Bir an bezginlik duyar gibi olur. Ama hayır! Yılmamıştır. Yenilmemiştir. Onun, bu Trablusgarp sürgünü günlerine ait bir grup fotoğrafına bakıyoruz:

Trablusta bir süvari Paşasının bahçesinde bir askerler grubu. Oturanlar var. Ayakta duranlar var. Çizmeleri, geniş zirhlî pantolonu, sırma apoletli beyaz ceket, sırmalı kalpağı, kumral bir sakal bıyıkla gölgelenmiş sakın yüzü ile tam bir Osmanlı Paşası görüyoruz. Ön sırada oturanların sağ başında, kılıcını dizlerinin arasına sıkıştırmış, sessiz, ürkek bir vaziyet almıştır. Sonra ön sırada derli toplu ve hepsi de görünmekten korkar gibi büyük rütbeli subaylar. Sonra arkada ve ayakta yaverler, karargâh adamları.

Hepsi de feslerini, kalpaklarını nizamına göre başlarına kondurmuşlardır. Eller kılıçlarını, o devrin ruhuna uyarak, âdeta gizlemek ister gibi tutuyorlar. Sanki bunlar bir imparatorluğun bir subaylar grubu değil, bir tekkenin bahçesinde ve hayattan hiçbir dilekleri olmayan bir derişler topluluğu...

Ama, ön sırada ve ön sıranın tam ortasında yer almış bir başka insan var. Belli ki, kendisinin biraz da yabancı sayılması lâzım gelen bu muhite ve bir Paşanın da bulunduğu bu grup içinde o, bu yeri belki de kendi seçmiş ve oraya, bütün bu uyusuk insanların hazin teslimiyetine isyan eder gibi, dik canlı, başı yukarıda yerleşmiş oarmıştır. Bu gökkub-

Millî Mücadele yıllarında Mustafa Kemal, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak ile teftişte

Mustafa Kemal, Birinci Dünya Harbi sırasında bir subay topluluğu arasında

be altında sanki kendi başınaymış, etrafında kimse yokmuş gibidir. Belli ki, bu ölümün muhiti ölüm resmîyetinden bizardır. Dahası da var: Başı açıktır. Saçları iki yana taranmıştır. Dikkatle bükülmüş bıyıklarının uçları dik ve kalkıktır. Kolları ise göğsünde çaprazlanmış, ayak ayak üstüne atmıştır.

Öyle canlı bir oturuşu, öyle hâkim bir duruşu vardır, karşısındaki fotoğraf makinasının adesesine bile aşağıdan yukarıya değil, yukarıdan aşağıya bakar gibidir. Sanki sunları demek ister:

— Ben bu çöl kıyısında bir sürgün, bir kaybolmuş adam değilim. Ben bu çerçeve içinde, kaderine mütevekkil bir gölge olamam. Benim yaşayan bir içim, şekillere boyun eğmez bir varlığım, düşüncelerim, fikirlerim var. Ben yolunun daha başında bile değilim. Aşılacak nice mesafelerim, zinde ihtiraslarım ve sınırlı kabul etmez bir istikbalim var. Burada Paşa benim ve yalnız Trablus Paşası da değil...

Nitekim onun hayatı, bu çöl kıyısında paslanmak için değildi. İçinde yanan ise, ne ev, ne ocak hasretli, ne rahatsız üzüyle, ne de sakin bir rüyadır. Ona bir başka zemin, bir başka zaman lazımdır. Bütün ömründe olduğu gibi Trablusta da bunu aradı. Oradan çabuk dönmelerini bildi.

★
Sonra imparatorluğun, son maceralarının hem kanlı, hem hazin filmi perde dönmeye başladı. Evvelâ 1911-1912 Trablus Harbi patladı. İtalyanların Trablusa saldırısı. O derhal kararını verdi. Şimdi tam bir çöl yolculuğundadır. Mısır üstünden Bingaziye yol ararken, İzmirden, İskenderiyeden en yakın arkadaşına mektuplar yazar. Bu arkadaşta, Mustafa Kemal'in ileride ve bir devletin başı olarak bir sarayda hayata gözlerini kapadığı an, artık hayatı yaşamaya değer bulmayarak göğsüne bir kurşun sıkacak olan Salih Bozoktur. Mustafa Kemal mektuplarında anasını Salih Bey'e emanet eder. Zaten o, bütün hayatı boyunca ve daima, öz anasından daha yakın bir ananın kucağındadır. Bu ana bizzat kendi ambisyonu, kendi hareket ve yükseleme ihtirasıdır.

Bir ihtiras ki, miheri kendi öz benliğidir. Ama bu miherin çevresinde ve bütün hayatı boyunca, evvelâ kitalarının, sonra ordunun, milletin ve ülkenin hayatı ve meseleleri dönüp durmuştur. Bu çarkın içinde bu ihtiras, daima bir iticî kuvvet oldu.

Bingaziye varınca derhal Şef olur. Kumanda olur. Onun Derne kararzağı ve Derne cephesi, Trablusta İtalyanlara karşı kurulan mukavemet yuvalarının, en aktif, en disiplinli kaleşi haline gelir. Onu Rumeliden ve İttihat-Terakkiden uzaklaştırılan Enver Bey (Paşa) de Trablustadır. Bir derece kıdemi ile Mustafa Kemal'in

üstü sayılır ve kendi karargâhından onu, hiç durmadan gözetler. Mustafa Kemal, askerliğin hiyerarşisine göre onun emrindedir, ama hiç bir zaman tesirinde değildir.

Sonra Trablusgarp harbi fiilen biter. Çünkü Balkanlarda dört devlet, Osmanlı topraklarına saldırmışlardır. Padişahlık, Trablusu ister istemez İtalyanlara terkeder. Ama bu durum hasıl olup ta harp mayna oluncaya kadar İtalyanlar, gemi toplarının himayesindeki sahil mevzilerinden bir adım bile ileri atamamışlardır.

Balkan harpine gelince, o bir dramdır. Yalnız bir yenilgi değil, bir çöküş, bir eriyiştir. Ama ne hazindir ki, bu olaylar, Mustafa Kemal'in önden sezdiği ve haber verdiği gibi olmuştur. Mustafa Kemal ne demişti? 1908 ihtilâlinde sonra ve gene 1908 yılı içinde İttihat ve Terakkinin birinci Selânik kongresinde o, bu siyasî cemiyetin asker olan âzalarının siyasette kalabilmek için askerlikten çekilmelerini, ordunun siyaset dışı kalmasını, Balkanların bir harp arifesinde olduğunu ve ordu siyasetle parçalanırsa bu harbin orduyu çökertebileceğini söylemişti. Bu çabasında tek ve yalnız kaldı. Fazla olarak da İttihat ve Terakkinin husumetini daha şiddetle üstüne çekti. Ama ne var ki, Mustafa Kemal Derne'de savaşırken patlayan Balkan Harbi, daha ilk günlerde ve tam bir ihtilâle fiilen kaybedildi. Rumelindeki orduyu, düşmanlardan evvel siyaset kavgaları yemiş, bitirmişti.

★
Sonra imparatorluğun artık bütün kararları bahtı, gene çarkında dönmeye başladı. Balkanlardan bizi kovan dört devletin bir aralık kendi aralarındaki kavgaya dalmaları Edirneyi bize kazandı. Enver gene öndedir ve Edirneye bir ikinci fâtihi gibi giren, Mustafa Kemal ise yalnız bir karargâh kurmayıdır. Ama o İttihat ve Terakkinin o zamanki Edirne valisinin dikkatli gözleri bu genç karargâh kurmayı üzerinde uzun uzun durur. Onun değeri ve istikbali için mânâlı sözler söyler.

Fakat Balkan Harbi sonrasında Mustafa Kemal'e gene bir sürgün yolu görünür. Bu sefer İttihat ve Terakkinin taanılır merkez üyesi ve Sofyaya sefir olarak tayin edilen Fethi Beyin (Okyar) yanına Ateşemiliter olarak verilir ve Fethi Bey'e çok dikkatli olması için tenbihler geçilir. Sofyada Mustafa Kemal bir nevi nezaret altındadır. Baza iç sıkıntısı artar ve aradaşı Salih Bey'e mektuplar yazar. Hattâ zaman zaman askerlikten ayrıma nöbetleri geçirir. Ama ikbal yolu ordunun içinden geçecektir. Henüz 33 yaşında bir kurmay yarbaydır ve henüz hayatında bir süslediği bir meydan harbini vermemiştir.

Ama Birinci Dünya Harbi patladığı zaman artık kabına sığamaz. Kendini Sof-

yadan almaları için her tarafa başvurur. Çırpınır durur. Çünkü onun asıl kozunu oynayacağı büyük serencam başlamıştır. Türkiyenin harbe girmesini istemez ama, kendisi ne de olsa ordunun içinde olmalıdır.

Fakat İstanbul sağırdır. Enver onu bu sürgünde yaşatmak ister. Ama her sabrın bir haddi var. Sofyadan âdeta izinsiz kaçar. İstanbulu koşar. Yapmadığı şeyleri yapar. Harbiye Nezaretinin, Kurmay Başkanlığının kapılarını parçalarcasına çalar. Hattâ Enver Paşayı görür. Enver şimdi Harbiye Nazıdır. Padişahın damadıdır. Her şey demektir. Ordu onun elindedir ve İstanbul'da Alman imparatorunun bir gölgesi sayılır.

Mustafa Kemal'i karşısında görünce gayet soğuk davranır. Yakınlık göstermez. Yalnız onu uzun uzun süzer. Düşüncelidir. Cevapları tek tek kelimelerdir. Ama ondan müstağni de kalmaz. Rızı olur.

Mustafa Kemal mücadele yıllarında

Mustafa Kemal'e bir tümen kumandanlığı verecektir. 19 uncu Tümen Kumandanlığı. Mustafa Kemal yıldırım gibi Genel Kurmaya koşar. Muameleler tamamlanır. Ama her şey bittikten sonra anlamakta gecikmez ki, ortada 19 uncu Tümen diye teşkilâtli bir varlık yoktur!

Fakat yılmaz. Yokları var etmek için bütün enerjisini verir. Nitekim iki ay sonra ve Çanakkalede karargâhını kurduğu zaman elinde bir 19 uncu Tümen vardır. Yalnız o kadar da değil. Çanakkaleye

adını atan düşman, Mustafa Kemal'in kuvvetleri tarafından durdurulacaktır. Hele Anafartalar ve Conk Bayırı muharebeleri? İşte bu bir harptir ki, İngiliz guru ilk defa orada yenilecektir. Mustafa Kemal'in katılmadığı Balkan Harbinin, Balkanları bir döküntü halinde terkeden perişan askerleri Çanakkalede, karadan ve denizden saldıran düşmanı ve ufuklarında güneş batmaz İngiliz imparatorluğunun talihini, ilk defa orada tersine döndüreceklerdir.

Mustafa Kemal Çanakkalede, hattâ bizzat cephe kumandanı Alman mareşaline rağmen teşebbüsü eline almıştır. Bir gün ve beş on metre ilerisindeki düşman hatlarına doğru tek başına sürünerek, sağ elindeki kurbacını havaya kaldırıp verdiği bir işaretle binlerce ve binlerce insan, ölümün açık ağzına birden atılmıştır. O gün Anafartalar ve Conk tepeleri, her iki saftan silme ölümlerle dolmuştur. Ama Çanakkale Harbinin de artık akıbeti belirmiştir ve düşman bir gece gizlice tasını tarafını toplayıp Çanakkale topraklarını bırakmış, gitmiştir. Bu neticeyi alanların başında, kendisine Enver'in 19 uncu Tümen diye yalnız kâğıt üstünde bir kıta münasip gördüğü Mustafa Kemal vardır. Ama o, yıldırım süratıyla hem bir 19 uncu Tümen kurmuş, hem tümenlere, kolordulara kumanda etmesini bilmiştir. Hattâ bir münakaşa sırasında Alman Mareşaline, onun bütün kuvvetlerine kendisinin kumanda edebileceğini söylemekten çekinmemiştir.

Düşman Çanakkaleden çekilince Mustafa Kemal ismi bir aralık İstanbul semalarını çimlattı. Kitasıyla Edirne'de çiçekler, çelenklerle karşılandı. Enver Paşa onun paşalığa terfii beratını, uzun müddet cebinde taşıdıktan sonra ve ancak Talât Paşanın ısrarı ile açıklayabildi ve arkadaşlarına: «O bununla yetinmez, diye derdi yandı. İstanbul'da çıkarılan harp mecmuasının kabına, onun nişanlı, maddalyalı paşa resmini koydular. Ama bu mecmua, daha matbaada basılmadan, yukarıdan gelen bir emirle bu resmin klisesi baskıdan çıkarıldı.

Onun, Çanakkale dönüşü birden unutturuluşuna karşı giriştiği kendini unutturmamak çabası, hele Hariciye Nazırı Nesimi Beyin huzurunda, ömrü boyunca unutamayacağı bir sahne ile sona erdi.

Ama Mustafa Kemal'in hikâyesi burada bitti mi? Hayır, asıl buradan başladı.

CEVABIM...

YÖN yayın hayatına girdiği gün-
denberi bazı çevrelerde rahat-
sızlık alametleri belirdi. Bildi-
rimize, karşı - bildiri çıkartmakla yeti-
nimsiyerek, şahıslarımızı da hedef tu-
tan taarruzlara geçildi. Bunu beklediği-
miz için, tabii karşılığık. Elbette, bu
adamlar kafa mahsulü olan fikirlere
yükselemezlerdi. Seviyelerine uygun ge-
kilde bacaklarımıza saldırırlardı...
Bunu yaptılar. Bunun içindir ki ben,
ırkçı, Turancı ve gerici bir iki dergide
hakkında ileri sürülen iftiralara, önem
vererek, karşılık vermek istememişim.
Fakat Türk Basın dünyasında ehemmi-
yetli bir yeri olan Yeni Sabahın da bu
konuyla ilgilenmesini elbette ki cevap-
sız bırakamazdım.

Sırrı Hocaoğlu

**İddia şu: -Suriyede eski Komünist
Partisinin İdarecilerinden olan Sırrı
Hocaoğlu, şimdi C.H.P. nin Hatay Mil-
letvekili olarak Türkiye B.M.M. dedir.**
Politik hayatın içinde bulunana bu
nevinden iftiralar yöneltilmesi mukad-
derdir. Ben bu bakımdan ne birinci ve
ne de sonuncuyumdur. Yalnız beni
üzün taraf, iftiraya hedef olmak değil,
bu iftirayı karşılamak için vereceğim
cevapta birazcık olsun kendimden bah-
setmek zorunda kalmamdır. Bu sebep-
le, okuyucularımın özür dilerim.

Ben daha ilk mektep sıralarında

iken, Hatayda bir kısım arkadaşlarımla
beraber Fransız işgal kuvvetlerine karşı
mücadeleye başladım. Bunlar o yaşı
icaplarına uygun hareketler olduğundan
bahse lüzum görmüyorum. İlk siyasi
mücadelem, 1928 yılında Fransız işgal
kuvvetlerinin Hatay'da bir Arap lisesi
açmak istemelerine karşıdır. O tarihte
lise son sınıfta idim. 1921 Türk - Fran-
sız anlaşması hükümlerine göre, Hatay-
da yalnız bir Türk lisesi açılabilirdi. Bu
itibarla, Arap lisesi açmağa Fransızların
hakkı bulunmadığını iddia ederek, ar-
kadışlarımla birlikte mücadeleye gir-
dim. Mücadele, grev yaparak okuldan
ayrılmamızla sonuçlandı.

Harf inkılabının başlaması üzerine,
Anavatan'dan ayrı kalan Hatayda kültür
ayrılığını ölemek maksadıyla, gazetecl
arkadaşım Selim Çelenk'le birlikte,
masrafını da ceplerimizden ödeyerek,
Fransızlara rağmen, bir halk okulu açtık.
Bu yüzden takibata uğradık. Ama ga-
yemize de ulaşarak halka üç ay içinde
yeni harfleri öğrettik. Bundan sonra,
ben İstanbul Hukuk Fakültesine
kayıdını yaptırarak Hataydan ayrıldım.
1932 senesinde, Fransızlara
karşı mücadele hızımızı artırarak, Halk
Partisine nazire olsun diye, Halk grubu
namı altında bir gençler topluluğu kur-
duk. Ve yakın olan seçimlere girmek
için mücadeleye başladık. Bu defa kar-
şımızda yalnız Fransızlar ve onun tabii
müttefiki olan irtica değil, belde eşra-
fı da bulduk. Bugünün müdeber eşraf
sileleri, o zaman Fransızlarla işbirliği
yapıyorlardı! Mücadelemiz sert oldu. Se-
çim günü Fransız süngüleriyle, sandık
başlarından uzaklaştırılınca binlerce
halkla birlikte hükümet konağına kadar
bir protesto yürüyüşü yaparak seçimler-
den çekildik. Ve belde eşrafı da bu su-
rette seçimleri kazandı...

Fransız müstemlekeçileri, gençlerin
bu tutumundan kuşulanmışlardı. Ha-
rekete geçtiler. Topluğumuzun mihve-
ri olan Yenigün gazetesini kapatarak,
sahibini hapsedtiler. Bu bizim için ağır
bir darbe oldu. Ve Fransızlarla müca-
delenin çetinliğini bize öğretti. İşte
bundan sonradır ki, Halk Grubundan ba-
zı arkadaşlarla, fikir ihtilafına düştük.
Bir kısım arkadaşlar Fransızlarla müca-
delenin imkansız olduğunu, bizim bölge
istiklâlmize ve kültürümüze tecavüz
eden Şam Hükümetine karşı mücadele
etmemiz gerektiği tezini savundular. Ben
ise işbirlikçi Araplarla mücadelenin boş
olduğunu, efendi dururken usakla mü-
cadele etmenin kendimizi aldatmaktan
başka bir işe yaramayacağını iddia et-
tim. Azınlıkta kaldım. Halk Grubu, ken-
dine müstevhillerle işbirliği yapmış bir
zaim oğlunu başkan seçti. Ve sözüm ona
mücadeleye devam etti. Nihayet bu ha-
reket böylece dejenerer olmakta devam
ederek, Ulucanı avlusunda yapılan bir
mitingde «Yaşasın Fransızlar, Yaşasın
Fransız intihabı» diye bağurdılar. Ben
artık susamazdım. Hemen bu harekete
(Zinden Bekçileri yahut Horflayan Ali
Kemal) adlı bir broşürle cevap verdim.
Bu broşürde, Mustafa Kemal ve İsmet
İnönü'nün müstevhillerle nasıl mücadele
ettiklerini, bize bunların ancak örnek
olabileceğini, bunlardan ders alarak
Fransızlarla bizim de mücadele etmemiz
gerektiğini açık açık ilan ettikten sonra,
Hatayda Fransızlarla mücadele eden bü-
tün kuvvetlerin ırk, din ve mezhep far-
kı gözetmeden yanımızda olması lazım
geldiğini yazdım ve «Düşmanımızın düş-
manı dostumuzdur» atasözümüzlü, bir
slogan olarak ortaya attım. Yazımı
«Kahrolsun Fransız emperyalizmi» diye
de bitirdim. Seneler sonra benim komü-
nistliğime bu broşürün mesnet yapılmak
isteneceğini, doğrusu o zaman düşün-
memiştim! Bundan sonra doktoramı yap-
mak üzere Parise gittim. Hatay Plebisi-
tine katılak üzere, 1938 de tekrar mem-
leketeye döndüm. Artık mücadele rahmet-
li Atatürk'ün işaretleriyle benim arzu et-
tiğim istikamete yönelmişim! Mücadele,
Fransızlara karşı idi. Hataya dönüşüm-

den beş on gün sonra plebisit yapıldı
ve Hatay Devleti teşekkül etti. Bunun
üzerine Arap hakimler, Suriyeye gittiler.
Kurulacak mahkemelere hukukçu lâ-
zımdı. Bana da o zaman, temyiz mahke-
mesi yazıfesiyle görevli Yüksek Mahke-
mede bir äza muavinliği verdiler. Ben
Pariste henüz tezimin savunmasını yap-
mamış olmama rağmen, oraya döndüm
ve milli bir ödev olarak, bu mahkeme äza-
lığını kabul ettim. Fakat ne gariptir ki,
bir kaç ay sonra, Fransız müstemleke-
çileriyle işbirliği yapan politikadaki
muavizlerimizin harekete geçtiler: Orta
mektepe iki çocuğun kavga ederek bi-
ribirlerine komünist demelerini vesile
ittihaz eden idare, benden inkılam al-
mak ve beni politikadan tasfiye etmek
gayesiyle, komünistlikle suçladı ve mah-
kemeye sevketti. 48 gün yapılan muha-
keme sonunda beraet ettim ve yeniden
Yüksek mahkeme äza muavinliği vazife-
feme lade edildim. 1946 da çok partili
hayat başlar başlamaz Demokrat Parti-
ye girdim ve bu partinin 1949 da Vâkıf
Başkanı oldum. Demokrat Partinin İkti-
sadi kongresinden sonra Husumet Adli ve
veto hakkı gibi bir takım yersiz karar-
lar karşısında, liderlerle fikir ihtilafına
düşerek, İl Başkanlığı ile birlikte par-
tiden ayrıldım. Ayrıış sebeplerini de
o tarihte çıkarmakta olduğum bir ma-
halli gazetede yayınladım. 20 Ocak 1950
tarihinde Demokrat Partiye karşı son
sözüm şu olmuştu: «Hoparlörü proba-
gandasının mihrakına yerleşiren De-
mokrat Parti, belki 1950 seçimlerinde
iktidarsa gelecektir. Amma muvaffak ol-
mayacaktır. Tarih, bu tutumla Demok-
rat Partiyi ebediyen mes'ul edecektir.»
1948 Ekiminden 1954 tarihine ka-
dar hiç bir partiyi girmedim. 1954 de
Halk Partisine girerek yeniden müca-
deleye başladım. 1957 de Hatayda C.H.P.
İl Başkanı olarak seçimleri kazandım ve
Milletvekili oldum. 27 Mayıs İhtilâlinin
sonra ise, Kurucu Meclise Hatay İli tem-
silelisi olarak katıldım. Şimdi Hatay Mil-
letvekili olarak T.B.M.M. nde vazife gör-
meğe çalışmaktayım.

Tafsilâta girmeden ve neşredilmiş
vesikalara dayanan hayat hikâyem şim-
dilik burada bitmektedir. Ben, evvelâ
görüldüğü ki, Suriyeli değil, Hataylıyım.
Bütün hayatım boyunca, beni yetiştiren,
kafama ışık gönlüme iman dolduran bu
toprağın insanlarına borcumu ödemeğe
çalışıyorum ve çalışacağım. Kafa öle-
lerine göre insanları tasnife tâbi tutar-
ak Atatürk'ün bize emanet ettiği bu
yurdu da parçalamak sevdasında olan-
ların, akıbetleri elbette ki hüsrandır.
Ne irtica ve ne de totaliter nizam taraf-
lısı mutlu bir azınlık, onları mukadder
olan bu akıbetlerinden kurtaramayacak-
tır. Şimdilik cevabım bu kadar!

ATAÇ KİTABEVİ'nin

Aylık Dergisi

ATAÇ

İlk sayısı çıktı

Örnek sayı isteyiniz

Ataç Kitabevi, Ankara Cad. 45

YÖN—030

İstanbul

(Mahkeme kararı ile aldığımız bu tezkibi kanun hükmüne u-
yarak bir mütalâa eklemeyen yayımlıyoruz. Cevabımızı gele-
cek sayımızda bulacaksınız)

YÖN Gazetesi

Sorumlu Müdür- lüğüne Ankara

Şerefli Türk Basının bazı uzuv-
ları aldığı yazı ve haberleri
teklif etmeden gerçeğe olan
yakın veya aykırılığını ve yaratacağı
acıları düşünmeden sütunlara geçirme-
si, Basın ve valandaş arasında uçurum
meydana getirmekten öteye gidemiyor.
Vazifesini müdrik gerçek mânada
Basına ihtiyacımız olduğu bu günlerde
yuphuz bu neşriyatta biraz daha dik-
katli olmamız çok faydalı olacaktır.

Şahsınla ilgili 25. Nisan, 1962 tarih
ve 19 sayılı gazetesinin 12. ci sahifesin-
de neşrettiğiniz yazı hakikatle ilgili üç
satırı bulunsaydı sizi temin ederimki
tekip etmezdim. İnsanların bu kadar
soyutlaşacağı ve basının bu insanlara
alet olacağını üzüntüsü içindeyim.

Bana Çermikli Muharrem ağa ismini
takıp birde (DEREBEYİ) payesini ver-
mişsiniz. Bu zahmetinizden ötürü teşek-
kür edeceğim ama soyum ve içimal
durumum bu şafat ve payeyi almama
müsaait değil!

Sizler bilgili insanlarsınız takdir
edersinizki bir AGA veya DEREBEYİ
bir zümreye sahip ve bir kaç köyün
sahibi daha ileri gidersek birde silâh
adamları olmalıdır. Buna itirazınız ol-
maz tahminindeyim.

Ben Çermikli Muharrem Gönül ne
ağahla nede Derebeylikle alakâ ve ili-
şigi olan bir insanım. Ben dedesi Mos-
kofflara karşı şehit düşmüş yüzbaşı İsmail
efendi. Babası Atatürk'ün cephe
arkadaşlarından general Mehmet Rıza
olan ve şu anda kahvecilik yapan bir
vatandaşım. En az sizin kadar bu top-
rağa ve devrimlere bağlı, doğduğu Çer-
mik ilçesinde ve 30 yıldan beri yaşadığı
Diyarbakırda üç karış toprak sahibi
veya çoluk çocuğumu barındıracak bir
odalık geçekendim olurdu.

30 yıldır diyorum Diyarbakır gibi
bir şehirde bir odalı eve sahip olamayan
Türkiye sınırları içinde bir karış arazi
bulunmayan bir insana AGA veya DE-
REBEYİ diyeceksiniz o halde Türkiyede
30 milyon ağa ve derebeyi olmalıdır.

Hâdiseye gelince yine yazarsınız ha-
yalhanestenden insanı kırarak kadar tek
taraflı ve hakikatle alakası olmayan bir

olay anlatıyor ve devlet otoritesini sar-
sacak kadar ileri gidiyor. Emniyet ma-
kanizmasını iğrenç bir iftiraya alet et-
mek ayrıca sizin bu oyunlara vasıta ol-
manız çok üzülür.

19 Mart günü şehrin en işlek bir
yerinde yaya kaldırımında üç arkadaşla
konuşurken üzerimize gelen ve bacağı-
mı sürterek duran bir vasıtayla aniden
karşılaştık canımız zor kurtarmıştık.
Şöför mahallinden inen bir genç şahıs
aldırmanın pastaneye doğru yürüdü.
Bizi çiğnemesine ramak kalan bu gen-
cin umursamazlığı beni çileden çıkar-
mıştı, kendisine doğru yürüdüm ve ağ-
zımı açmadan kelimeler boğazımda ta-
kıldı, genç arkadaşınız aynı şekilde;

— Ben kimim biliyor musun bana
İrfan Keçeci derler, Ben NATO İdare
Müdürüyüm;

Yaşlı bir insan olmasaydım o anda
dönen başınla bir kaza doğabilirdi an-
cak;

— Kim olursan ol beni az kaldı
ezecektin insan özür diler dedim ve
biraz ilerde duran sonradan ismini öğ-
rendiğim Hasan Bal adındaki Trafik
Polisine giderek durumu anlattım ve
karakola götürmesini istedim.

Şikâyetçi ve haksızlığa uğruyan
benim durumu ve gencin Amerikalı-
ların gölgesinde efelenerek ulu orta
hitabını duyan vatandaşın karakola gel-
miş ve şahit olmuştu duruma.

Karakol komiseri mühimsemeyişi
bu olay için boyuna bana (Bey, ortada
mühim birşey yok gençler dövandan
vazgeç mühim olsaydı bu teklifi yap-
mazdım diyerek beni teskin etti ve
karakoldan dışarı çıktım. Bu sırada İrfan
Keçecininde başım öpmüştüm üs-
telik.

Trafik polisi ve karakol teşkilâtı
hâlâ hayatta ve olaya yakından vakıf
olan kişiler. Ben hâlâ babasının emekli
maaşını alan bir vatandaşım Muharrem
ve bu devlet sınırları içinde şerefli bir
mâziden başka dayanağı olmayan ben.
İşte buyum. Ama siz alet edildiğiniz bu
olaya ne diyeceksiniz hayşiyet ve şeref-
leriyle kımız kıpırdamadan oynadığınız
biz vatandaşların manevi kaybını nasıl
sölyeceksiniz. 7/5/1962

Muharrem Gönül

Ölü bir eğitim düzenine reçete mi?

Eğitim vergisi teklifi

Tam iki yıldan beri, Milli Eğitim Bakanından bir eğitim seferberliği yapmasını bekliyoruz. Ama her geçen yıl bizi ümitsizliğe düşürüyor. Bakanlık derin bir uyku içerisinde, ya da aydınlanmaya karşı olanlar orada çoğunluktadır. Bakanların, genel müdürlerin değişimleri eğitim sorunlarımızı çözecek ortamı bir türlü hazırlamıyor. Basit bir direnme gösteren küçük yöneticilerin soflyamayacağı kadar ağır bir hava esmektedir Bakanlık örgütünde. Bu örgütün köşe başlarını tutmuş olanlar her şeyi yapacak güce sanyıyor kendilerini. Tayinler, nakiller, programlar, ders kitaplarının beğenilmesi, tüm bu geriye bağlı olan kitlenin tekelinde. Bunlar Bakanları ve genel müdürleri de atlatacak kadar kurnazlaşmış kişilerdir.

Bakanlığın merkez örgütü bu durumda olunca kamunun çıkarlarını sağlayacak eğitim çalışmalarına gidilemeyeceği bir gerçektir. İki yıldan beri Bakanlığın tutumu bunun en güzel örneğini verir. Görünürde, Bakanlık bazı işler yapar görünmektedir. Ama gerçek iş yapmak değil, günü gün edenlerin çıkarlarını sağlamaktır. Devrimin ilk günlerindeki halk eğitimi özlemi ne çabuk söndü. Söndü, çünkü bir insanca dayanıyordu. Göstermeliklik. Uzun zaman seçimlerin yapılması için eğitim sorunlarına el uzatın olmadı. Plana başlıyoruz, Şura toplayacağız diye iki yıl böyle harcadı, ama ele geçen nedir? Kamunun eline bir şeyler geçmedi elbette. Fakat gerici düzenin özlemi içinde yaşayan yöneticiler tam iki yıl daha kazandı. *Ulus milyonlar kaybettik.*

İki yıl hazırlığın sonunda toplanan Eğitim Şurasından eli boş dönülünce şimdi ne yapılacak? Yapılacak olanları söyleyip bunlara gerekli paranın olmadığına kanunuy inandırmak en çıkar yoldur. Her zaman bu yol bir cankurtaran olarak seçilmektedir. Gerici yönetimin önüne gelen isteklere bakarak bunların ne kadar paraya çıkacağını hesap etmekte usdur.

Eğitim hizmetlerimizin görülmesi için gerekli parayı sağlamaya cahşınların çabaları buna dayanmaktadır. Ne yazık ki eğitim hizmetlerimizi, özellikle ilköğretimi gerçekleştirecek parayı hiç bir zaman tam olarak bulamayacağız. Gazetelerden okuduğumuz göre 360 Senatör ve milletvekili eğitim hizmetlerini gerçekleştirecek parayı sağlamak amacıyla bir teklife özel olarak oy toplamaktadırlar. Eğer teklifleri kanunlaşır bazı tüketim maddeleri üzerindeki vasatlı vergiler çözülecek ve 400 milyonluk bir gelir sağlanacak olacaktır.

Bu kanun teklifi ile vergi adaletsizliği kovan kanunlara bir yeni kanun daha katılacak olacaktır. Teklifin vergilendirildiği kaynaklar aşağı ve orta durumlu vatandaşların tüketim ve eğlenme alanlarından seçilmiştir. Eğitim hizmetlerine para vergilendirme yolu ile sağlanacaksa büyük servet ve gelirleri vergilendirilmekten neden çekiniliyor? Görülüyor ki vergi kaynağının seçilmesindeki düşünce varlıklı kişileri koruyan bir düşüncüdür. Memleketimizin ölümlü kahm sorunlarında da, bir kuruş bile olsa, büyük gelir ve servetleri azaltmamak işte teklifi mali açıdan alındı yatan budur.

Düzen değişmedikçe...

Kanun teklifini destekleyenlerin arasında toprak ağalarının, varlıklı kişilerin bulunması bizleri hiç şaşırtmıyor. Onlar halkımızın eğitim hizmetlerini görecektir paralara kaynak ararken içinde buldukları eğitim düzenimizin yapısını çok şüpheyle bildiklerinden bu işe girişmişlerdir. Onlar yıllardan beri yığılmış bir eğitim seferberliği potansiyeline karşı gelmenin siyasal yatırımlarını verimsiz hale getireceğini biliyorlar. Bunun için teklife imza koydular.

Artık şu gerçek iyice anlaşılmalı; Uyguladığımız eğitim düzeni ilkokuldan ün-

Aydos Toros

versiteye kadar yaratıcı ve yapıcı olmadığı gibi, toplum yapısında bir devrim de yapacak durumda değildir.

Böyle bir düzene milyonları, milyarları da ayırsanız gene verimli bir iş yapmış olmazsınız. Gene halkın yoksulluğu sürer gider. Gene toplum olarak bir dönüşümü devrimini gerçekleştiremeyiz. Milyonlarca insanın insan haysiyetine yakışır bir şekilde yaşamalarını engelleyen ekonomik barikatlar kaldırılmadan bir şey değişmez. Aydınlanmanın paraya dayalı olduğu memleketimizde olsa olsa cahil ağa ve patron yerine üniversite çıkışlıları geçer. *f. Cumhuriyeti yöne-*

ten okumalarının çoğunluğunun varlıklı kişilerin çocukları olması bunun özünü bir örneğini verir.

Bizim paraya değil, ilkin, bir çağdaş eğitim düzenine ihtiyacımız vardır. Bu düzeni kurmadan, eski düzenin devamını sağlayacak paralar aramak boş bir uğraşdır. Bu bataklık içine bina kurmaya benzer, kısa zaman sonra gene bir yarı çöker. Eğitim düzeni kurulumu, onu gerçekleştirecek üretim araçlarını bulmak çok kolaydır. Memleketimizde paradan çok emek vardır. Bu emeği değerlendirmele milyarların başaramayacağı işleri başarmak olanak kazanır. Kadiri kaymakamı M. Can bunu ikinci defa kamiletti. Okul yapmak yalnız parayla olmaz. Emeği değerlendirmek gerek. Yüzde sek-

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

MuammerAksoy

Korunmaya muhtaç çocuklar alanındaki gerçekleri ve bu davanın hali için alınması gereken ana tedbirleri, kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1) Türkiye'de büyük bir çocuk sefaleti, hattâ çocuk faciası, yıllardır devam etmektedir. Bilhassa büyük şehirlerimizde, binlerce çocuk, herkesin gözü önünde beden ve ruh bakımından mahvola gelmektedir. Bunun, toplum hayatının gayesi olan insan varlığına ve insan haysiyetine karşı işlenmiş en büyük bir suç teşkil ettiğini izaha bile lüzum yoktur. Keza bu yüzden, hem toplum için yüzbinlerce kabiliyet ve iş gücü heba olmakta ve hem de yarına onbinlerce suçlu yetiştirilmektedir. Bugünümüzü ve yarınımızı tehdit eden bu kadar hayati bir konuda, toplumumuzun tepkisi, dağınık ve tesirsiz bazı sembolik davranışlardan, hattâ gösterişlerden ibarettir.

2) Sayısının 300.000 in üstünde olduğu genel olarak kabul edilen korunmaya muhtaç çocukların beden ve ruh bakımı ve eğitimi gibi muazzam bir davayı halledemeye, özel teşekküllerin gücü yetmez. Dernek ve Kurumlar, bu alanda ancak Devletin ve mahalli idarelerin yardımcıları olabilirler. Esasen çocuğu koruyacak teşekküllerin, amaçlarına ulaşabilmeleri için, çocuğun veya veli yahut vasiinin hak ve hürriyetleri alanına müdahalede bulunabilmesi lüzumdur ki, bunun için Kanun hükümlerinin bu teşekküllere bazı yetkiler tanıması şarttır.

3) Korunmaya muhtaç çocukları korumak için, çeşitli kanunlarda (Medeni Kanunda, Belediyeler Kanununda, Umumi Hıfızısışha Kanununda, İş Kanununda ve Atatürkün imzasını taşıyan Cenevre Çocuk Hakları Beyannameğinde yer alan hükümler, memleketimizde tamamen kağıt üstünde kalmaktadır. 5387 ve 5972 sayılı kanunların hükümleri dahi, davanın kayda değer bir ölçüde kısmen halledilmesine hizmet edememiş, sadece numunelik bazı faaliyetlerde bulunulmasını ve böylece kendi kendimizi aldatmamızı sağlamıştır.

4) Korunmaya muhtaç yüzbinlerce çocuğa karşılık, ancak, tesadüflerin sevgi ile talihlilerin arasına karışan bir avuç numunelik çocuğun yardım görmesinin sebebini, mali imkansızlıklardan ziyade bu alanda hâkim olan zihniyette ve uygulanan metodlarda aramak lâzımdır:

a) Korunmaya muhtaç çocuğa toplumun bakma mükellefiyeti, kanunlarımızda çoktan beri yer almış ise de, yeni Anayasamıza kadar, Devlet «bu faaliyeti, görmekle mükellef olduğu gerçek bir kamu hizmeti» telâkki etmemiş, çocukların devlete karşı «kendilerinin korunmasını» isteme hakkına sahip bu-

lunduğunu teslim etmemiştir. Devletin, korunmaya muhtaç çocuklar dâvasını bir ucundan iki parmakla tutması dahi, «büyük bir lütuf», bir cihşan ve âtife» sayılmıştır.

b) Devletin, özel âmare ve Belediyelerin, çocukları koruma amacına ayırdığı para ve personel dâvanın büyüklüğü ve önemi karşısında gülünç deneyecek kadar küçüktür.

c) Dâvaya bugüne kadar Devlettten daha çok hizmet etmiş olan özel teşekküllerin faaliyetlerinin de, bazı memleketlerdeki ciddiyetten uzak olduğu acı bir gerçektir. Mesele çok kerre bir lüks, bir fantazi olarak ele alınmakta, mahvolmanın sınırına gelmiş, ruhen ve bedenen kemikleri çökmüş çocuktan ziyade, Çocuk Esirgeme Kurumunun dergilerinde kapağı süsleyen yanaklarından kan damlayacak ve hattâ varlıklı çocuklar göz önünde bulundurulmaktadır.

5) Yeni Anayasamızdan sonra meselenin bambaşka bir açıdan ve tamamen yeni bir zihniyette çözümlenmesi zaruridir. Zira Anayasamızın 2 inci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin bir «Sosyal Devlet» olduğu kabul ve ilân edilmiştir. Bunun mânası, maddi ve manevî alanda ihmal edilen bütün çocukların, devlete karşı «bakım ve eğitimlerini talep etme hakkına», yani «subjektif bir kamu hakkı»na sahip olmasıdır. Esasen Anayasamızın 35, 43, 48, 49 ve 59 inci maddeleri hükümleri, çocukların her alanda korunmasını, beden ve ruh bakımından insan haysiyetine yaraşır yaşama şartlarına ve eğitim imkânlarına sahip olması lüzumunu açıkça belirtmiş; ve Devlete, bu yetkî-kâmetlerde kaçınılmaz görevler yüklemiştir.

6) Çocuk dâvasının halledilebilmesinin ilk şartı, bu dâvaya bir sahip bulmak ve bir tek sahip bulmaktır. Bir kaç sahibi olan bir sosyal dâva, fiilen sahipsiz demektir. Hale çocuğun korunması gibi, pek çok sahafaları olan ve ancak bir muameleler serisi sonunda çözülebilen bir meselede, parklardan bir tanesinin işlenmesi, bütün maki-nenin durmasına ve işe yaramaz hale gelmesine sebep olabilmektedir. Mülkiye Amiri, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Emniyet makamları Belediye Amiri ve memurları ve sulh hâkimi gibi çeşitli görevlinin karıştığı bir işi, hiç bir memur ve makam, «kendisinin gerçek vazifesi» saymamakta ve işi başından sonuna kadar takip etmediğinden, bunun manevî ve hukukî sorumluluğunu duymamakta ve taşımamaktadır. Netice olarak da, me-deni hiç bir memleketinde görülme-

seni başarısız çalışan, gençlerin sınırlı ve kas enerjilerini tüketmekten başka bir işe yaramayan ortayı, liseyi ve yüksek okulları çoğaltacak para çok mu gerekli sanıyoruz. Yakınımda bulunan bu burumlardan birine girenlerle çıkanları karşılaştırmız, ne göreceksiniz bakalım. Bu para ile daha çok genci okutma ve aydınlatmanın yolu yok mu?

Şu önlü kanun teklifi onarırsa bizim köylere bakılm neler gidecek? Tabii daha çok okul, öğretmen ve araç gidecek daha çok köy çocuğu ilkokula kavuşacak değil mi? Bu köy okulu anlayışı ile tüm köylerin çocuklarını ilkokuldan geçirencez köylümüzün toplumsal ve ekonomik yaşayışında bir değişime ve gelişme olur mu sanıyorsunuz? Tarlalar başka işlenir, bitkiler daha verimli olur kerpiç damlaların yerini tuğlalar alır, yamaçlar ormanlanır, köyden köye yollar açılır, dereler yerini güzel çeşmelere, karanlık elektriğe köy sokaklarında ölgün, ölgün doluşanlar yerlerini canlı kimselere verirler mi sanıyorsunuz? Hayır. Bunların tümü romantik duygulardır. Elimizdeki eğitim düzeni köylü bu hayat üçüüne ulaştıracak güce değildir.

yüz kızartıcı ve hisleri ağır surette yaralayıcı manzaralar, Başkentimizde dahi olağan hadiseler arasında yer almakta ve hattâ zamanla hislerin nasırlaşmasına bile sebep olmaktadır. Yarı çıplak, yalvaran ve dilenen yahut gücünün yetemediği kadar ağır yük altında ezilen çocuklar, hepimizin ve biz-zat zabitanın gözü önünde yavaş yavaş sönmekte ve bu sosyal cinayete seyirci kalmaktadır.

7) Şu halde dâvanın çıkar yolu, korunmaya muhtaç çocuğa, daha sokakta veya yetkilerini kötüye kullanan aile içinde el uzatarak, onu kendi ayakları üstünde durabilir hale gelinceye kadar koruyan «bağımsız ve tam bir Teşkilât» kurmaktır. Evet, çocukların korunmasını biricik görev olarak ele alacak, bu alanda gerekli bütün yetkilere sahip «Çocukları Koruma Zabitanı» ve kayyumluk vazifesini de devamlı olarak gören «Resmî Vasiler» («Memur vasiler») ile mücehhez, tam teşkilâtli bir «Çocukları Koruma Genel Müdürlüğü» nün kurulması zamanı çoktan gelmiştir. Bu Genel Müdürlüğün «Sosyal Devlet» mefhumuna uygun olarak kurulacak bir «Sosyal Hizmetler Bakanlığı» içinde yer alması, en uygun hal suretini teşkil edecektir.

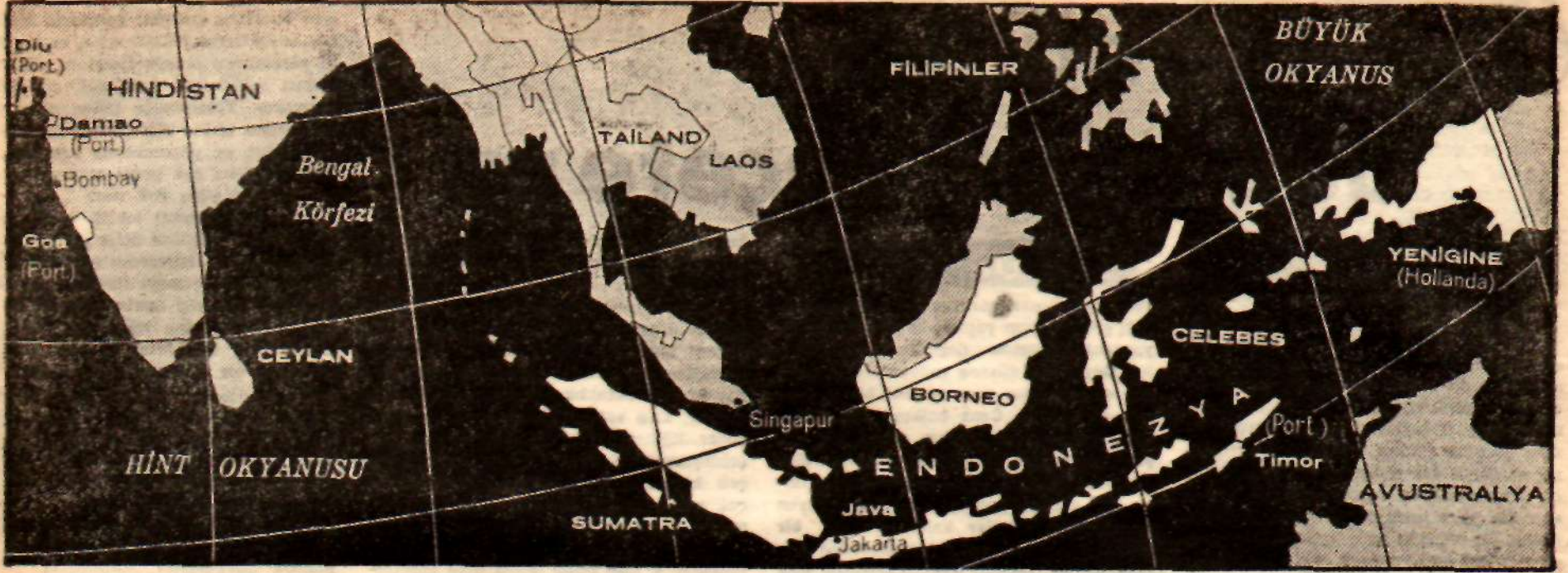
8) Devletin, özel idareleri, Belediyelerin ve diğer kamu tüzel kişilerinin bütçelerinde, korunmaya muhtaç çocuklar için ayrılacak tahsisatın, buğüne kadarki ile kıyaslanamayacak kadar geniş ölçüde artırılmasını sağlayacak kanunî hükümlerin derhal kabul edilmesi de zaruridir. Zira sadece bir avuç çocuğa değil, mahvolma tehlikesine maruz bütün çocuklara derhal el uzatılması, hem çağdaş devlet mefhum ve anlayışı nın ve hem de Anayasamızdaki açık hükümlerin kaçınılmaz sonucudur.

Hüüaca: Bu dâvaya hak ettiği büyük önemi artık derhal vermeğe ve çocuk sefaletini, «bu zavallıların sıhhat ve perferine gampanya kadehlerinin kaldırıldığı balolardan elde edilecek gelirlerle gidermek» sevdasından vaz geçmeğe, sefalet içindeki çocuğu böylece bir lütüza konusu yapmaktan kaçınmaya mecburuz.

Unutmuyalım ki, en faydalı ve tesirli yatırım, insana yapılan yatırımdır. Çocuk dâvasını halledemeyen toplumlar ise, çökmeğe mahkumdur.

İşte bu acı gerçekler halk efkârına ve ilgili resmî organ ve mercilere duyurulmasına İkinci Sosyal Hizmetler Konferansı Genel Kurulunun karar vermesi, kansatımızca onun yapacağı en ulvi bir hizmet olacaktır.

Evet, şimdiye kadar tek tek şahıslar tarafından ifade edilmesinden bile çekinilen bu acı gerçekler, bir konferansın Genel Kurulunda ittifakla kabul edilebilmiştir.

GÜNEYDOĞU ASYA

Tehlikeli davranışlar

İki hafta içinde Güneydoğu Asyada olaylar başlıca hızla gelişmeye başlamadan önce, Laos'tan başka her yerde bir faaliyet vardı; olayların gelişmesine sebep olan Laos'ta ise bir durgunluk göze çarpıyordu. Laos'un edisman kardeşleri inden herbiri bir yana dağılmıştı: Tarafsız Prens Suvanna Fuma hem mide rahatsızlığını tedavi ettirmek hem de müstakbel damadını görmek için önce İtalya'ya, sonra Fransa'ya uzanmıştı. Komünist eğilimli Neo Lao Haksat'ın önderi ve Prens Fuma'nın üvey kardeşi Prens Sufanuvong budistlerin yeni yıl şenliklerinde bulunmak için Khanga Khay'a gitmişti. Suvanna'nın kuvvetlerine komuta eden Yüzbaşı Kong Li Çekoslavya'daydı. Laos krallık hükümetinin başkanı Prens Bun Um ile Laos krallığının «kuvvetli adamı» 1 Başbakan yardımcısı ve Savunma Bakanı General Pumi Nosavan ise, yardım sağlamak için Güneydoğu Asya ülkelerinden Formosa'ya kadar dost ülkeleri dolaşmaktaydılar. Zaten gürlü de bunların tutumundan kopuyordu. A.B.D. Laos'taki savaşın kazanılması imkânı olmadığını anlayınca S.S.C.B. ile Laos'un etarafsızlık ve bağımsızlığı formülünde birleşmişti. Sonra Laos'un üç eğiliminin temsilcileri arasında birliktir birliktir bir müzakere başlamıştı. Müzakerelerin amacı Tarafsız Prens Suvanna Fuma'nın başkanlığında bir milli birlik hükümeti kurulmasıydı. Ama Laos'un kuvvetli adamı General Pumi Nosavan da yazıyordu ona göre Laos'taki tarafsız bir hükümet, er geç komünistlerin nüfuzu altına girecekti, Prens Fuma tamamiyle «tarafsız» değildi. General Nosavan o kadar direndi, müzakereleri o kadar çıkmaza soktu ki, sonunda A.B.D. nin bile sabrı tükenip Laos krallık hükümetine her ay yapılan 3 milyon dolarlık iktisadi yardım geçen şubattan başlayarak kesti. Fakat bu bile, inatçı General Nosavan'ı ola getirmeğe yetmedi.

Kuvvet dengesi bozuluyor

Prens Bun Um ile General Nosavan'ın yadellerde yardım aramaya çıkması, Amerikan iktisadi yardımının kesilmesi ile Laos'un iktisadiyatının büsbütün bozulmasından. Bun Um ile Nosavan Tayland, Malezya, Güney Viyetnam... gibi Güneydoğu Asya ülkelerini dolaştılar, fakat çok müteğabbis Çan Kay Şok Formosa'sından başka hiçbir yerde sadra şifa birşey bulamadılar. Bu arada, önderlerin her birinin bir yere dağıldığı Laos'ta birdenbire yeni bir durum ortaya çıktı: Komünist eğilimli Patet Lao kuvvetleri, Cenevre'de varılan ateş kes anlaşmasını dinlemiyerek güney batıya doğru ansızın ilerlemeğe başladılar. Baskın kadar ani idi ki, Laos Krallık Ordusu çekilmekten başka çare bulamadı; Patet Lao kuvvetleri Kuzey Batı Laos'taki stratejik Nam Ta şehrini ele geçirdiler. Dört gün sonra da Mekong Irmağı üzerindeki Huey Say'a vardılar. Böylelikle komünist eğilimli Patet Lao kuvvetleri ile Birleşik Amerika'nın Güneydoğu Asya'daki en güvendiği müttefikli Tayland ilk defa karşı karşıya geliyordu. Güneydoğu Asya'nın zaten çok oynak olan kuvvet dengesi bir anda bozulmuştu.

Kuvvet dengesinin bozulmasıyla birlikte diplomatik ve askerî tedbirler birbirini

kovalamağa başladı. Başkan Kennedy, Laos ateşkes anlaşmasının komünistlerce tek taraflı olarak çiğnendiğini açıkladı. Sovyetlerin Washington büyükelçisi Anatoli Dobrinin'e Amerika'nın muhtemel tepkileri anlatıldı. Cenevre'deki Laos konferansının Sovyet ve İngiliz başkanlarından ikincisi, Malcolm Macdonald, Laos'u ziyaret etti. Laos krallık hükümeti bütün memlekette sıkıyönetim ilan etti.

Fakat gerçekte söz konusu olan Laos değildi. Laos A.B.D. için aşağı yukarı kaydedilmiş bir davadı. Fakat bu durum, Laos'un bütün Güneydoğu'yu oldukça tehlikeli bir serüvene atmasına engel olmuyordu. Patet Lao kuvvetleri ateşkes anlaşmasını keyif için bozmuştu. Bir yanda Laos'ta bir Milli Birlik Hükümeti kurulmasına şüpheli olarak karşı koyan General Fumi Nosavan vardı. A.B.D. Nosavan'ın iktisadi yardımı kesmişti ama askerî yardım bütün hızıyla devam ediyordu. Nosavan'ın Güneydoğu Asya ülkelerinde yardım aramağa çıkması da komünist ve tarafsız eğilimli önderlerin huzurunu kaçırmıştı. Öte yandan, Birleşik Amerika Laos'u gözden çıkarmaya karşılık olarak Güney Viyetnam ile Tayland'a yardımını büyük ölçüde artırmıştı. Komünistlerin ikinci dünya savaşında Tito'dan Mao Çe Tung'a kadar geliştirdikleri çete savaşına karşı koymak için Birleşik Amerika Güney Viyetnam ve Tayland'ta aynı metodların geliştirilmesine çalışıyordu. Nihayet, önemli bir etken de, birkaç ay sonra bütün Güneydoğu Asya'da her çeşit askerî faaliyet adamakıllı aksatacak yağmur mevsiminin başlamak üzere oluşuydu. Bütün bunlar, Laos'tu komünistler, durumlarını sağlamlaştırmağa yöneltmekteydi. Diplomatik yönden ele alındığı vakit de komünistlerin bu davranışı iki sebebe dayanabilirdi: Prens Suvanna Fuma'nın başkanlığında bir tarafsız hükümet kurulması formülünün artık «modası geçmiş» bir formül haline geleceği bir durum yaratmak. Yeni bir Cenevre konferansına yol açarak, burada bütün Güneydoğu Asya'nın durumunu yeni bir statükoya bağlamak.

Başkan Kennedy, Laos'a doğrudan doğruya askerî bir müdahalede bulunmaktan kaçınmakla birlikte, bozulan kuvvet dengesini «etabih» için, geçen hafta Tayland'a Amerikan kuvvetleri sevk etmiştir. Bu kuvvetler, Patet Lao kuvvetleri ile Tayland kuvvetlerinin şimdi karşı karşıya bulunduğu Mekong Irmağı'nın batı kıyısında yer alacaklardır. Askerî kuvvetler böylece yerlerini aldıktan sonra da şimdi diplomatik temaların hızla gelişmesi beklenmektedir. Güneydoğu Asya'nın ikinci bir Kore olması ihtimâl — Başkan Kennedy'nin «Seato» üyelerinin Tayland'a asker yollamalarını istemesine ve Seato üyelerinin teker teker bu isteği kabul etmesine rağmen — uzaktır. Fakat Güneydoğu Asya'da çok tehlikeli bir durum ortaya çıktığı ve önümüzdeki günlerde yeni gelişmeler olacağı da şüphe götürmemektedir.

BATILILAR

Duvar da çatlaklar

Atina'da 3—5 Mayıs arasında yapılan Nato Bakanlar Konseyi toplantısı biter bitmez, ilgili devlet adamları klasik «batı birliği» şarkısını koro halinde söylemeğe başladılar, fakat daha bunun yankıları ortadan kaybolmadan aynı devlet adamları, şimdiye kadar görülmemiş

bir şiddetle birbirlerine çatmağa başladılar: Sert açıklamalar, basın toplantılarında birbirlerine laf dokundurmalar, elçi istiskalleri birbirini kovaladı. Sonuç: Batı birliğinde yolunda gitmeyen şeyler vardı.

Yolunda gitmeyen şeyler, Berlin'den Ortak Pazar'a Avrupa Birliği'nden nükleer silâhlara kadar siyasî, askerî, iktisadî alanları kaplıyordu. Başlıca anlaşmazlık konuları şunlardı:

1 — Berlin: Başkan Kennedy'nin görevine başladığı vakit ilk ele aldığı konulardan biri, savaş sonrası en önemli meselelerinden biri olan Almanya ve Batı Berlin konusuydu. Batıların Batı Berlin'deki durumlarının sağlam olmadığı, Doğuların bu konuda daha avantajlı durumda olduğu görüşünü taşıyan Kennedy, Amerikan Dış İşleri Bakanlığının «Sovyetler Birliği'yle bu konuda bir dereceye kadar da olsa anlaşmaya varmak için her çeşit imkânın araştırılması» işine girişmişti. A. B. D. nin Moskova büyükelçisi Llewellyn Thompson ile S.S.C.B. Dış İşleri Bakanı Gromiko arasında Moskova'da başlayan «zemin yoklamaları», daha sonra, Sovyetlerin Washington'a yeni gönderdikleri büyükelçi Anatoli Dobrinin ile Dış İşleri Bakanı Dean Rusk arasında Washington'da devam etti. Geçen ay, bu görüşmeler birdenbire basında ön plana geçiverdi, zira Washington'un Berlin konusunda hazırladığı plan, «esrarlı» bir şekilde «sızdı» Amerika'nın planı şöyle özetleniyordu: 1) Batı Berlin'e gidin kara, demiryolu, kanal ve hava yollarında serbest ulaşımı kontrol için 13 ülkenin temsilcilerinden meydana gelen bir «kontrol makamı» kurulması, 2) Nato ile Varşova Paktı üyeleri arasında saldırmazlık anlaşması, 3) Nükleer silâhlara henüz sahip olmayan ülkelere bu silâhların verilmeyeceğine dair nükleer silâh sahibi ülkelerin taahhüdü, 4) Ortak meseleleri görüşmek üzere Doğu ile Batı Almanya arasında ortak komisyonlar kurulması.

İk gürlü, bu planın sızmasından doğdu. Washington, bu planın basına açıklanmasında Batı Almanya'nın sorumlu kişilerinin parmağı olduğu düşünülmekteydi; Başbakan Adenauer'in 36 saatlik bir ziyaret için şinden Batı Berlin'e gitmesi ve orada bu plana muhalefeti açıkça bildirmesine bakılursa bunda haksız da sayılmazdı. Adenauer, A.B.D. — S.S.C.B. zemin yoklamalarından olumlu hiçbir çıkmayacağını ileri sürüyordu. Adenauer'i endişesi, gerek 13 ler komisyonunun gerekse Doğu ve Batı Almanya ortak komisyonlarının, Doğu Almanya'nın batılilarca tanınması anlamına geleceğinden doğuyordu Adenauer, henüz devam etmekte olan görüşmeleri bu şekilde «torpillemeğe» çalışırken, General De Gaulle'in desteğini kazanacağını da biliyordu. Fakat gerek Washington gerekse İngiltere'nin bu tutuma tepkisi sert oldu; Amerikan Dış İşleri Bakanlığı görüşünü şöyle açıkladı: A.B.D., Almanya konusunda çok ağır yük altına girmişti, bundan dolayı bu çeşit zemin yoklamalarına girişmek ona düşerdi. A.B.D., S.S.C.B. ile bu zemin yoklamalarına devam edecekti. İngiltere Dış İşleri Bakanlığı da, Amerikanın Sovyetlerle giriştiği bu görüşmeleri tamamiyle desteklediğini belirtti. General De Gaulle ise, Almanya'nın görüşünü desteklediğini açıkladı. Olayın bir de kurbanı vardı: Batı Almanya'nın Washington'daki büyükelçisi Dr. Wilhelm Grewe. Amerikan Dış İşleri Bakanlığı, Amerikan planı hakkındaki haber sızmasından Grewe'i sorumlu görüyordu. Batı Almanya'nın Washington büyükelçisi, Amerikan Dış İşleri Bakanlığından o kadar istiskal gördü ki, Baş-

bakan Adenauer sonunda Grewe'i geri çağırmak zorunda kaldı. A.B.D. ile S.S.C.B. arasındaki zemin yoklaması ise, Başbakan Adenauer'in bu «soğuk duşu» nun etkili altında devam etti. Öte yandan Doğu Almanya komünist lideri Walter Ulbricht de, sanki Adenauer'den geri kalmamak istemesine bu zemin yoklamalarını torpilleme işine katıldı. Ulbricht, «Pravda» ve «İzvestia» yazı işleri müdürleri olan Satyukof ile Acubey'e verdiği bir mülâkatta, Amerikan planına karşı şu karşı — teklifleri ileri sürüyordu: 1) Batı Berlin'e serbestçe ulaşımı kontrol edecek bir milletlerarası komisyonun kurulması, ancak Batı Berlin'deki işgal rejimine son verilmediği, Batı Berlin'in serbest ve askerlikten tecrit edilmiş bir şehir haline getirildiği takdirde kabul edilebilir, 2) Ulaşım yollarının kontrolü, tamamiyle Doğu Almanya Cumhuriyetine verilmelidir. Milletlerarası kontrol komisyonu ancak anlaşmazlık halinde hakem rolünü oynayabilir, 3) Ulaşım yolları ancak «siyasî amaçlar» la kullanılmalıdır.

Geçen haftanın sonunda Berlin konusunda yeni bir gelişme göze çarpıyordu; fakat batılilar arasında görüş ayrılığı apaçık meydana geldi.

2 — Avrupa Siyasî Birliği: Berlin konusundakinden ayrı olarak bu meselede üç ayrı cephe meydana çıkmıştır, tartışma konusu da Avrupa Siyasî Birliğine verilecek şekil ve Batı Avrupa'nın siyasî önderliğidir. General de Gaulle, «Vatandaş Avrupası» diye adlandırılan ve üyeleri birbirine oldukça gevrek bağlarla bağlanmış bir çeşit konfederasyon peşindedir. De Gaulle bu konfederasyona Fransa'nın başkanlık etmesini, o da olmazsa İtalya — Fransa — Batı Almanya'nın önderliği altında çalışmasını istemektedir. Görevinden ayrılmadan önce her hangi bir siyasî birliğin kurulmasını isteyen Adenauer de ister istemez General De Gaulle'in görüşüne yanaşmaktadır. Bu görüşün karşısında ise «Milliyetlerüstü Avrupa» yer almaktadır. İngiltere, Avrupa Siyasî Birliği içinde, yalnız Fransa'nın nüfuzu ile yarışmak değil, ayrıca Ortak Pazar'a A.B.D. nin yönetiminde kalması için onun namına da hareket etmek zorunda kalacağını bilmektedir. Belçika, Hollanda gibi «küçük» lere gelince, «Milliyetlerüstü Avrupa» yı istiyen ve devletler, Fransa ile Batı Almanya'nın Avrupa Siyasî Birliği içinde ağır basan güçleri karşısında dengeyi korumak için İngiltere'nin bu birliğe alınmasını istemektedirler. Bu konuda De Gaulle — Adenauer cephesi ile Belçika Dış İşleri Bakanı Paul — Henri Spaak arasında halkoyu önüne kadar götürülen şiddetli bir tartışma olmuş, İngiltere'nin Ortak Pazar'a tam üye olarak alınmaması Adenauer'in ağızından ileri sürüldüğü vakit, bunun hangi kaynaktan çıktığını bile Spaak, General De Gaulle'e açıkça çatmıştı. Fakat General De Gaulle yalnız Spaak'ın değil, doğrudan doğruya kendi hükümetinin muhalefetiyle de karşılanmış ve «Milliyetlerüstü Avrupa» tarafı olan baş bakan kabineden istifa etmiştir.

3 — Nükleer silâhlar: Nato'nun Atina'daki toplantısında bir kere daha ortaya atılan nükleer silâhlar meselesi de, üyelerden hiçbirini memnun etmeyen bir uzlaşma ile sona ermiştir. Nato'nun kendine özgü nükleer bir vurucu kuvvete sahip olması konusu artık unutulmuş görünüyor. Batı Almanya ile Hollanda bekledikleri nükleer silâhları alamamışlardır. A.B.D. nükleer silâh yerine, Nato üyesi ülkelerde üslenen nükleer silâhlar konusunda biraz daha etraflı bilgi vermekle yetinmiştir. Bu kadar «sudan» bir hediyeinin tatminkâr olmayışı karşısında da,

SAHİPSİZ MEMLEKET

Utancı kasabası KALETAVAS

Sami Katırcıoğlu

Denizden 49 kilometre

Çıkarıcı politika. Önce af mı yoksa huzur mu? çekilmesi içinde kara kuvvetin azgın ve aşağılık istihasına demagoginin tavizini peşkeş çekme devam ededursun.

Hâlâ bir yağın, ama koca, koskoca bir yağın önemli yurt sorununun nasıl çözümleneceği en basit, en üstünlük çizgileri bile Mecliste tartışma imkânı bulamamış. «Koalisyon nasıl devam ettirilmeli» komedyası önemli bir sorunmuş gibi değişik sürelerde kamu oyuna sürülün ve biz, otuz milyon nüfuslu geri kalmış koca Türk toplumu bu korkunç melodramı hayretle seyrededuralım. Sanki güneş balçıkla sıvanmış gibi, çıkarıcı takımı oportünist politikadan aldığı kuvvet ve cesaretle gerçekçi dünya görüşünü karalamaya devam etsin.

Geliniz birlikte rasgele bir Orta Anadolu, ne Orta Anadolu'su bir Ege kasabasına uğruşalım: O zaman gerçekçilikten korkan, sorunlardan ürken savsak bir zihniyetin temsil ettiği politikanın «havanda su döğdüğü» daha iyi anlamış olacaksınız. Ve orada göreceğiniz manzaranın dehşeti kanımızı dondurmağa, videdenimizi parçalamaya yeter de artar bile.

Kıssacası sefalet, kişi haysiyetine yakışmayacak kerte bayağı bir sefalet çöreklenmiş orada... 20'nci yüzyılın ikinci yarısında Atatürk Devrimlerinden kırk yıl sonra ikinci cumhuriyet Türkiye'sinde ve eklektik ay'da üslenmeye hazırlanırken Ege'nin bir kasabası, değil Hakkârinin, Bineğlün. Denizlinin bir kazası ortaçağında gerisinde bir sefalet zindanı içinde bunam bunam bunılıyor. Ve o pek milliyetçi vatansever, halksever efendiler ilim-i bir dille anlatılan köy hikâyelerini perdeye aktaran bir filmi problem yaparak oynatmak istemesinler. Neler neler seriyor bu kasaba kişinin gözleri önüne. Ve sayın Devlet Başkanı'nın ne kadar haklı olduğunu bütün yalınlığı ile bir daha ortaya koyuyor.

Gezimize başlayalım: Denizlideyiz. Bilindiği gibi Denizli İzmirden 260 kilometre uzaklıkta sevimli bir Ege ili. İşte bu ilden bir sabah saat 9 da hareket edelim. 49 kilometre güneye inelim. Eskiden zeybeği ile ünlü bir ilçeye varırız. Burası Tavastır. Türk folklorunun en güzel oyun havalardan biri adını buradan almıştır. «Tavas zeybek oyunu». Tavas 300 metre rakımı olan toprakları verimsiz, sulu tarıma elverişsiz, fakir bir ilçemiz. Ve yolumuza devam edelim: Yirmi sekiz

kilometre güney-batıya inelim. İkinci bir Tavas, «Kaletavas» önümüze çıkar. Kısa adı ile Kale, daha yaklaşıncan keskin bir tezadın şaşkınlığı ile kişiyi sararır.

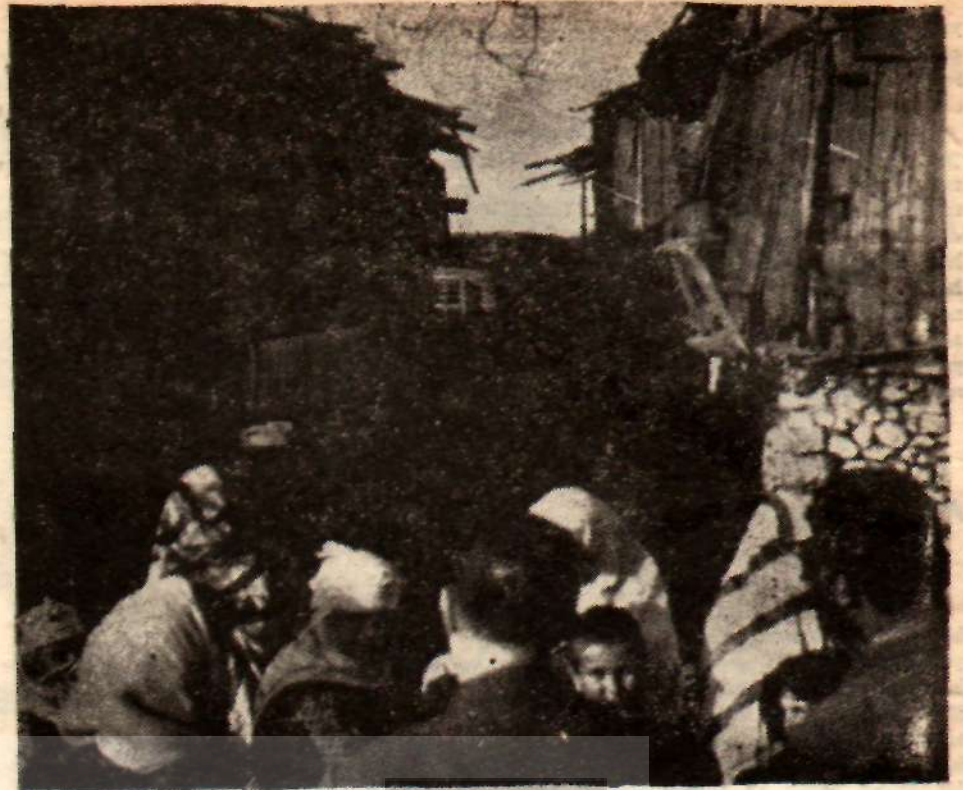
İlkin bir plân ve program altında yapılmış ve henüz anahtarları teslim edilmemiş üç yüz adet yepyeni ev, hükümet binası... Kişi, geometrik düzenin ve yeniliğin verdiği yumuşaklık, güzellik duygusunu daha benliğinde duymadan ilçenin bir kilometre kadar doğusunda bir utanç âbidesi halinde yükselen eski Kale'nin perişanlığı ile altüst oluyor. Çevresi derin uçurumlarla çevrili bir düzlük üzerinde kurulu eski Kaletavas, yıkılmış halıyla bir ilköğretim harabesini andırıyor. Yolu Kaleye bağlayan iki yanı uçurum daracık bir köprüden sonra 50 derece bir yokuşu soluk soluğa tırmanıyorsun. Bin haneli bir ilçe, ama bu evlere hane demeye insanın dili varmıyor. Kerpiç ve kara çamurdan yapılmış bu evlerin hemen hepsinin bir yanı çökmüş. Yıkıntıların arasından kapkara kalın tavan hatılları fırlamış dışarı. Bazıları tamamen çökmüş yıkıntıların çevrelediği dar, içri-büğürlü pis sokaklarda korkarak yürüyoruz. Duvarlar yıkıldı yıkılacak...

Tezgâh boş kalır mı?

El tezgâhlarında dokunan keten bezine benzer pamuklu bez. Bu harap evlerde her şey kara. Taşlar, topraklar, tahtalar, direkler hepsi, ama hepsi kapkara. Ve bu yıkık karalar arasında, her evin bir odasından hasta bir adamın kalp çarpıntıları halinde el tezgâhlarının gıcirtmaları geliyor kulağımıza. Çünkü bu bahtsız kasabanın tek gelir kaynağı el tezgâhlarında olağanüstü bir çaba ile dokunan pamuk bezi.

Bir sokağa giriyoruz. Belleri etekli başları poçulu bir kaç kadın ve çocuklar. Kadınlar aldatılmış, küskün insanların ürkekliği ve nefreti içinde bizi süzüyorlar. Konuşmak istiyoruz, ilkin çekiniyorlar. Sonra, biraz sonra sokuluyorlar. Gazeteciyiz, dertlerinizi öğrenip yazacağız. Daha çok, daha çok sokuluyorlar. Şimdi çevremiz bir yağın insanla doluyor, yedisinden yetmişine kadar... Kadınların ağzından dert dökülüyor. «Ama dertli insanları» diyoruz içimizden. Gerçekten çevremiz soluk yüzü, zapzayıf çocuklar ve kadınlarla dopdolu. Bunlar insan değil dert küpü sanki.

«Senin adın ne?» diyoruz birisine. «Feriğah» diyor. «Kaç çocuğun var?» diyoruz. «Yedi» diyor. «Yedi mi?» «Evet yedi.» «Çünkü çocuk, özellikle kız çocuğu burada çok önemli. Tezgâh başında devem»

Kaletavas'tan bir görünüş

çalışacak emeğe ihtiyaç var. Kız çocukları da bu iş için en elverişlisi.

Başka bir kadına soruyoruz. «Bu çocuklar niye böyle zayıf?»

Kadının ağzından bir alev fıktırıyor: «Açız Bey, fakırız.» Sonra ekliyor «Burada en gabadayımız günde 20-25 metre bez dokur.» «Evet, anlat» diyoruz.

«İpliği iş sahibi, daha doğrusu bu işin tecaretini yapan adam verir. Biz metresi on guraşa, sipariş üzerine dokuruz. Sabahın erken saatlerinden esese-lâttan gecenin geç saatlerine kadar yirmi metre dokuyabilirsek ne mutlu bize. O gün 200 kuruş kazanırız olur. Bu para da bizim un paramıza yetmez. Dokuduğumuz bezleri iplik veren adam alır, şehre götürür, istediği fiatla satar.»

Bu konuşmalar olurken orta yaşlı bir kadın on bir yaşındaki kızını tokatladı. «Hadî kız soysuz, ne ağır açıyorsun!» «Niye dövüyorsun, yarak değil mi?» dedik.

«Beyy, tezgâh boş kalır mı? Durmak olmaz, sonra halimiz nice olur?»

Ve artık dokumanın, yetişkin kız çocuklarının önemini anlıyorduk. Sonra kadınlardan izin alarak bazı tezgâhları dolaşıyoruz. Girdiğimiz her ev bir ölüm yuvası sanki. Helâ ve birikinti suların kokusuyla karışık ağır ve pis bir koku. Dokuma tezgâhlarından yükselen iplik tozu çaba. Yüzleri sapsarı, gözleri zafiyetle parlamış genç kadınlar tezgâh başlarında. Elleri ipliklerde, ayakları tezgâhın manevelâsında. Bunlar tezgâh değil ömür tırpı. Günde sadece iki lira kazanabilmek için, yaşayabilmek için böylesine ağır, böylesine sıhhat ilkelilerinden uzak, kişiye yakışmayan bir çaba. Günde 20 metre bez dokumak dile kolay.

Tezgâhlardan beyaz bir toz bulutu karanlık ve rutubetli odanın zeminine dökülüyor. Eskiden günde dört lira falan kazanırlarmış, şimdi kazanç düşmüş. Sebep malûm. O vakitler enflasyon sebebiyle satışlar fazla, dolayısıyla dokuma bedelleri de yüksek.

Halkın, özellikle tezgâhta çalışanların çoğunda tüberküloz var. Soruyoruz. Bize katılan Yüksek Ziraat mühendisi açıklıyor. «Bez dokunurken kimyevi bir madde kullanırlarmış. Bu madde eğerleri tahriş ediyormuş.» Esasen fakirlik, iyi beslenememe sebebiyle zayıf düşen bünye kolaylıkla vereme yakalanıyor tabii.

Ekmek yoksa, pasta yesinler!

Beg ince hastalık ve bizim bu yalınlarda» diyor yetmişlik bir kadın. Sonra devam ediyor. «Dört çocuklu bir kadın, gongumuz Raziye bu illetten yatalak. Ölse çocuklara baha-cak kimse yoh.»

Bir çocuk görüyorum. Boynunun iki yanında fındık iriliğinde şişlikler. Elliyorum. Zafiyet bezesi. Anası soruyor «Beğim bu şişlikler acep ne ola.» «Zafiyet bezesi» diyorum. «Ne yapmak lâzım» diyor.

«Sabahları rafadan yumurta, bol bol yiyecek, akşamları süt. Birgeyi kalmaz.» Acı bir tebessüm kadının yüzünü yalayıp geçiyor. Gözlerinin içinde çaresizlik ve ıstırap katışımlı kılıyor. Bol yumurta ve süt nerede? Kasabanın çevresi uçurum.

Kasaba bir kale. Adı üstünde Kaletavas. Toprak nerede?

Halkın elinde toprak mı var ki, tavuk ve inek beslesin. Bu kale halkı önceleri Tavas beyinin yarıcısı, uşağı, işçisi olarak çalışırken sonradan 946 yılında bu toprakların bölünmesi sonucu bir çoğunun toprakla ilgili kesilmiş. Şimdi çoğunun toprağı yok. Olanların kifayetsiz. Nüfus desen habire çoğalıyor. Halk ne yapsın? Tek gelir kaynağı el tezgâhları dokuması, sarılmış ona. Halkın başka gelir kaynağı, geçim imkânı yok ya, fırsatçı, istismarçı durur mu? Ver yansın demiş, bir metre bezi on kuruşa dokutmağa başlamış. Dakikalarca deli kalbur sayar gibi bez dokuyacaksınız, emeğinin karşılığı bir metre beze on kuruş para alacaksınız. Para bu, bozdur bozdur harçan.

Bütün bunların yanında bir de Kaletavasın bulunduğu yerde heyelân var. Bu nedenle devlet baba Kalenin karşısına sağlam ve düz bir sahaya yeni evler yapıyor. Üçyüz adet modern, tek tip ve tek kat ev yapılmış bile.

İyi hoş, bu evlerin maliyeti 23-28 bin lira arasında. Ve yirmi yıl taksitle Kale'deki vatandaşlara veriliyor. Veriliyor ama, henüz bir tek aile bile yeni evlere taşınmak imkânından yoksun. Nedeni basit:

«Beğim» diyor ihtiyar bir kadın. «Bilim en acarımız günde iki lira kazanır. Bütün yıl bayram demez, seyran demez çalışırsak senede ni eder?»

«720 lira» diyoruz. «Var gayrik sen hisap et. Bu parayı boğazımıza mı sarfedecek, yohsa taksit mi ödeyecek. Mümkün yoh, biz bu parayı ödeyemeyiz.»

Hakkı, hem de yerden göğe kadar hakkı.

Bu sebeple gülünç bir tezat doğuyor kasabada. Kaymakam Yeni Tavas'ta idare amiri olarak bulunuyor, halk Kale'de idare amirsiz. Okul yeni Tavas'ta. Hem de güzel, yepyeni, pırıl pırıl bir bina. Ama çocuklar Kale'de. Yol da hatırı sayılır derecede uzak. Kışın, yağmur, çamur, kar. Çocukların çoğu okula devam edemiyor. Zaten kız çocukları tezgâh başında...

Kaymakam işsizlikten dolaşıyor. Memurlar voleybol oynuyor. Halk yok ki, Yeni Tavas'ta Kale'de ise hükümet temsilcisi yok. Bir acıplıktır sorma gitsin, içimiz sızlıyarak Kale'den ayrılıyor.

Doç. Dr. Kenan Bulutoğlu

VERGİ POLİTİKASI

Çağdaş iktisat tahlili
ışığında vergileme meseleleri

376 sayfa, Fiyatı: 28,90 TL.

Istanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Maliye Enstitüsü Yayınları

Yşa — 025

Kaletavas'lı kadınlar

yine Amerikan komutanları, mürettebatı ile çalışmak şartıyla füzelerle donatılmış beş Polarıs denizaltısının NATO emrine verilmesi A.B.D. tarafından açıklanmıştır.

Görülüyor ki, savunmadan diplomasiye, askerlikten iktisadi konulara kadar çeşitli meselelerde Batılı müttefiklerin her biri ayrı telden çalmaktadır. Avrupa Siyasal Birliği düşüncesi ortaya atıldığından beri de Batılılar arasındaki görüş ayrılıkları hiçbir vakit bu kadar büyük olmamıştı. Avrupa, General De Gaulle, Dr. Adenauer gibi devlet adamları sayesinde, Avrupa Siyasal Birliği yerine, 19 uncu yüzyıldaki bir Bloklar Avrupa'sına ulaşmak yolundadır.

BREZİLYA

Açlık kapıyı çalınca

Jânio Quadros'un cumhurbaşkanlığından uzaklaştırılması ve yerine João Goulart'ın getirilmesinden beri henüz dinmemiş olan Brezilya'daki siyasal huzursuzluğa geçen hafta toplumsal bir huzursuzluk eklenmiştir. Huzursuzluğun sebebi, Brezilya'nın kuzeydoğusunda açlık tehlikesinin belirmesidir. Güney Amerika kıtasının Atlantik Okyanusuna doğru büyük bir çıkıntı yapan bu bölgesi bütün Orta Amerika'dan daha geniştir ve burada 25 milyondan fazla insan yaşamaktadır. Bölgenin deniz kıyısındaki dar şerhli bir yarı buralırsa bölgenin %85 i çoraktır. Bu yıl mevsim o kadar kurak geçmiştir ki, bölgenin başlıca ürünü olan fasulye, mısır tamamıyla mahvolmuştur. Aç kalan binlerce köylü kırya doğru akına başlamıştır. Rio Grande do Norte, Paraíba ve Pernambuco eyaletlerindeki bazı şehirlerde halk dükkânlarına, yiyecek maddesi satan mağazalara hücum etmiş, bazı yerlerde silahlı çatışmalar olmuş, sonunda federal hükümet olağanüstü durum ilân etmek zorunda kalmıştır. Fakat toplumsal huzursuzluğun sebebi yalnızca bu yıl mevsimin kurak geçmesi değil, toprak rejimindeki aksaklıktır. Brezilyanın bu geniş bölgesi birkaç toprak ağasının elindedir. Köylü ancak yarıcıklıkla ya da kira ile işlediği toprakla geçinebilmektedir. Eğer buna geçinmek denebilirse. Zira bir yarıc, elde ettiği ürünün yarısından üçte birine kadarını ağaya vermek zorundadır. Çok kere kendine kalan kısmı da, normal fiyattan % 30 - 50 oranında düşük bir fiyatla yine ağasına satmak zorundadır. Ağanın çiftliğinden alıç veriş etmek zorunda olan köylü, krediyi aldığı mal için % 20 ye kadar yükselen faiz ödemektedir.

Brezilyalı toprak ağaları, topraklarında hayvan beslenmesine izin vermemektedirler; tahıl yerine de daha kârlı olması bakımından şeker pancarı, pamuk gibi sinai ürünler yetiştirmeği tercih etmektedirler. Bundan dolayı bu bölge, beslenimin % 70 ini Güney Brezilya'dan yüksek fiyatla sağlamak zorundadır. Tabii köylünün bunu alacak parası yoktur. Beslenme yetersizliği yüzünden bu bölgede ortalama ömür 30 yıldır. Rio Grande do Norte'de her bin bebekten 463 ü ilk yıl içinde ölmektedir. Köylülerin bu ağır şartlar altında ayaklanmasından korkan toprak ağaları, kendilerini korumak için birleşmişler ve «Tarımcılar Birliği» ni kurmuşlardır. Bu birliğin başkanı Caio Lins Cavalcanti'ye göre, geçen hafta şehirlerde gösteri yapan aç köylüler «hürsüz ve komünist sürüsü»dür. Başka bir toprak ağası, Joacil Pereira da şöyle demektedir: «Biz cömert insanlarız. Bir köylü öldüğü vakit veya karısı, çocuğu öldüğü vakit cenaze masrafını kim ödüyor? Bizler.»

Cumhurbaşkanının tavsiyesi

Toprak ağalarının bu vurdumduymazlığı, Kuzeydoğu Brezilya'da köylüleri harekete geçirmiş, onlar da aralarında «Köylü Birlikleri» kurmağa başlamışlardır. İki taraf arasındaki çatışmayı önleyecek çare, öteden beri beklenen toprak reformunu çıkarmaktır. Fakat önümüzdeki 7 Ekimde yapılacak genel seçimler, siyasetçilerin davranışlarına etki yapmaktadır. Genel büyük partilerin başkanları, hiç olmazsa görünüşte, hükümetin ve cumhurbaşkanının büyük reform tasarılarını destekler görünmektedirler ama, bunların kendi grupları üzerinde tam bir otoritesi yoktur. Bundan dolayı, parlamentoya gönderilen bütün reform tasarıları, komisyonlarda basırlı edilmektedir ve parlamentoda bir aydan beri çoğunluk sağlanmamaktadır. Yalnız, bazı «gösterişli» tasarılarla milletvekillerinin oylamaya katıldığı görülmektedir. Bu «gösterişli» tasarılar, memurların maaşlarına zam yapan ya da yeni iş alanları açan tasarılardır. Fakat Maliye Bakanı

Walter Moreira bunun tehlikesini açıkça belirtmiş ve «Parlamento, yeni gelir kaynakları bulmadan boyuna yeni gider tasarımlarını oylarsa, Brezilya parasının sağlığını korumak imkansızlaşır» demiştir. Fakat Brezilya'nın içinde bulunduğu huzursuzluğu ve bu huzursuzluğu en kesin yoldan önlemenin çaresini belki de en iyi Cumhurbaşkanı João Goulart teğhis etmiştir. Goulart, iki hafta önce, kendisini ziyaret eden Demiryolu İşçileri Sendikası'nın temsilcilerine açık açık şunları söylemiştir: «Hayat pahalılığının artışı bir imza ile durduramam, köylülerin istediği toprak reformunu yürürlüğe koymak da benim elimde değildir. Hareket geçmek halka düşer. Halk benden çok daha güçlüdür.»

ARJANTİN

Yeni tedbirler

Geçen Mart ayında Cumhurbaşkanı Arturo Frondizi'nin görevinden uzaklaştırılmasıyla en yüksek noktaya varan buhran, aradan iki ay geçmesine rağmen dinmemiştir. Peron'cuların zaferiyle sonuçlanan seçimlerin iptali ne Peron'cuları ne de orduyu huzursuzluktan kurtarmamıştır. Ordunun baskısı altında hareket eden yeni Cumhurbaşkanı Jose Mario Guido, buhranı yasaklarla geçiştirmeğe çalışmaktadır. Guido'nun, ordunun baskısıyla geçen haftanın sonunda aldığı yeni tedbir şudur: Parlamento'nun süresiz olarak kapatılması, Arjantin'deki bütün siyasal partilerin doğrudan doğruya hükümetin kontrolü altına verilmesi. Guido hükümeti, böylelikle, parlamento ile siyasal partileri etkisiz kılmak, muhalefetsiz çalışmayı sağlamak amacını gütmektedirler. Evdeki pazar çarşısına uyacak mı? Bunu önümüzdeki günler gösterecek.

İSPANYA

Grevler devam ediyor

6 Nisanda Avusturya'da başlayan grev ikinci ayını doldurmak üzeredir. Franco'nun işsavaşından beri başıvrulmayan bir tedbire sarılarak grev bölgelerinde olağanüstü durum ilân etmesine yol açan toplumsal huzursuzluğun ilk önemli bundan ileri gelliyor: Şimdiye kadar İspanyol işçilerinin en ufak kıpırdanışları merhamsizce bastırıldı. Fakat iki aydır, Franco'nun seferber ettiği kuvvetler bu grevleri bastıramamıştır. İkinci önemli olay, grevin, kâğıt üzerine düşen yağ lekeli gibi gittikçe büyümesidir. Bugün İspanya'da grev yapılmayan bir eyalet kalmamış gibidir. Yüzbine yaklaşan işçi kuzeyden güneye, batıdan doğuya madenlerde, fabrikalarda, doklarda grev halindedir. Son rakamlara göre grevin coğrafi dağılışı şöyledir: Biskaya (45 bin), Asturya (15 bin), Andalusia (15 bin), Aragon (2 bin), Leon (2 bin), Levant (bin), Valencia (2 bin), Galicia (2.500). Unutmamalı ki, İspanya'da grev yasaktır; Franco rejiminin ilân ettiği olağanüstü durum, gerçekte bir sıkıyönetimden daha ağır tedbirler alınmasına izin vermektedir. Nihayet İspanyol işçileri bundan önceki birkaç çalkın grev denemesinden ağızlarının payını almışlardır. Öte yandan İspanyol işçileri teşkilatlanmamışlardır. Tek işçi teşkilatı, rejimin sadık adamlarının idaresindeki epaternalistes teşkilattır. Bugünkü grevlerin sürekliliğini ve genişliğini bu gerçeklerin ışığında göz önüne almak, hareketin öneminin daha iyi anlaşılmasına yardım eder. Öyle anlaşılıyor ki, yıllar yılı biriken toplumsal ve siyasal huzursuzluklar birden bire patlak vermiştir, işçilerin grevlerine paralel olarak öğrencilerin ve aydınların harekete geçmesi

de bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Çeyrek yüzyıldır ölü sessizliğine gömülen bir ülkede, işçisinden öğrencisine, profesöründen yazırına, erkeğinden kadınına kadar çeşitli sırfından insan günün birinde sokaka dökülürse, rejimin temellerinde çatlaklar belirdiğini görmek için insanın kör olması gerekir. Şimdi bütün mesele, Franco rejiminin bu başkaldırmağa nasıl cevap vereceğindedir. Kanlı bir bastırma mı, yoksa bir uzlaşma mı? Yoksa bir bastırma, iki tarafarasındaki çürümü daha çok genişletmekten başka işe yaramayacaktır. Bir uzlaşma ise, ancak geçici olabilecektir.

PORTEKİZ

Sonun başlangıcı mı?

Nitekim, Franco'nun meslektaşları Salazar, Portekiz'deki muhaliflerini susturmak için, küçük çapta da olsa, silâha başvurmuş denemeler, ama, istediği sonucu elde edememiştir. Lizbon'da öldürülen, kütle halinde kışlalara hapsedilen nümayişçiler, Salazar rejimi aleyhindeki gösterilerin önünü alamamıştır. Portekiz, İspanya'dan fazla olarak Goa'daki yenilginin ağırlığını ve Afrika'daki sömürgeci Angola'nın verdiği baş ağrısını çekmektedir. Goa ve Angola, Portekiz'in askerî masraflarının artmasına, iktisadiyatının alt üst olmasına, doğrudan doğruya anayurtta toplumsal huzursuzluğun doğmasına yol açmıştır. Bunun karşısında Salazar, diktatörlerin klâsik silâhına başvurmaktan, yani hürriyetleri büsbütün kısmaktan başka birşey yapamamaktadır, bu da Salazar rejimine karşı tepkinin daha çok şiddetlenmesinden başka sonuç vermemektedir. Böylelikle Portekiz, kapı komşusu İspanya'dan daha büyük bir «kristal döngü» içindedir. İspanya'dakinin aksine, Portekiz'de silahlı bir ayaklanma, ordunun ayaklanmaları desteklemesi ihtimali de çok büyüktür.

Sosyalizm ve Demokrasi

(İngiliz Güyan, Başbakanı Dr. Cedit Jagan'ın Washington'da Millî Basın Klübünde yaptığı konuşmadır.)

Bu memlekette bana komünist denildiğini sanıyorum. Bu kelimenin kullanan ağza göre türlü anlamları vardır. Örneğin, bazıları General Eisenhower'e komünist demektir. Diğer bazıları için komünist devletin belirli ve aktif bir rol oynadığı bir ekonomik teşkilatlanmaya taraftar kimsedir. Diğer bazıları için de komünist denilen kimse, milletlerarası bir şebekeden sadık ajanıdır. Siz de sömürgeciğe karşı savaşırken, liderlerinizde türlü isimler takmışlardır. Bu kelime o zaman bilinseydi General Lafayette'e her halde «komünist» i yapmışlardı. İhtilâllerinizi çöştüran ve bana da öğrencilik günlerinde üham veren Tom Paine «İnsan Hakları» adlı kitabını çıkarınca mahkemeye verildiğini hatırlarsınız... Şimdi size kendi görüşlerimi açıklayayım.

Önce, ateşli bir sömürge aleyhtarıyım. Dedeleriniz gibi, ben de sömürgeciliğin kötü olduğunu inanıyorum. Sömürgeciliğin yanlış bir şey olduğuna o kadar inancım var ki ona karşı mücadele etmek için ne taraftan yardım gelirse gelsin kabul edeceğim.

Güyan'ın büyüklüğü İngiltere, ya da Minnesota Federe Devleti kadardır. Fakirdir, fakat kullanılmaması kaynakları ve geniş kalkınma imkânları vardır. Nüfusun çoğu toprağa yüzde 4 nü teşkil eden sahilden ekmeğe parası çıkarmaya çalışmaktadır. Ülke tarım ülkesi olduğu halde bir çok tarımsal üretimi ihmal etmek zorundayız. Bir çok kısımları edeta bomboş olan bu topraklarda açlık alabildiğine yürümüştür... Endüstri yok gibi bir şey. Ekonomi şeker, boksit, pirinç ve keresteye dayanır. Bunların ikisi yabancı kumpavaların elindedir. İnanılmaz Güyan'ında bunun tipik bir sömürge ekonomisi hâkimdir. Bir ham madde üssü ve endüstriyel ürünleri pazarı olmaktan ileri gidemiyor.

Ben bunu değiştirmeye kararlıyım.

Memleketimi zengin ve kalkınmış, halkını mes'ut, karnı tok, kafasını sokacak iyi bir yeri olan ve iş-güc sahibi olarak görmek istiyorum. Bu bakımdan sosyalistim. Yani, üretim, dağıtım ve değişim araçlarının kamuya ait olmasıyla çalışanın emeğinin karşılığını almasını istiyorum. Ancak bu esasa göre yapılacak bir plânlama ile halka hakkı olan daha yüksek bir hayat seviyesi sağlayabilirim. Bir ölü olarak, önemli üretim, Endüstrileşmede devlet aktif ve direkt bir rol oynayacaktır. Bu bakımdan, Hindistan, Gana, Yugoslavya ve İsrail'in tutumuna yakınız.

Asyalı ve Afrikalı diğer milliyetçi liderler gibi, sosyalizmin iktisadi doktrinlerinin geri kalmış ülkeleri en kısa zamanda kalkındıracağına inanıyorum. Ekonomik hayatımızın teşkilatlandırılması bakımından sizden farklı olabiliriz. Amerika'daki hâkim felsefe özel teşebbüstür, ama unutmayalım ki, Amerika bu sistem, başka ekonomik ve teknolojik şartlar altında ve apayrı bir tarih çerçevesinde kabul etmiştir. Fakat, şimdi aklı başında olanlar kabul etmişlerdir ki, halkın uyandırdığı az gelişmiş ülkelerde devlete büyük görevler düşmektedir. Siyasal amacımız, sizinki gibi, demokratik bir hayat tarzı kurmaktır.

Memleketimizde benî hürriyeti ortadan kaldırmakla itham edenler oldu. Gerçek şudur ki, benî hürriyet aleyhtarlığıyla itham edenler geniş halk kütllerine hürriyeti tanımak istemeyenlerdir.

Memleketim bakımından düşünmekte olduğum toplumsal ve ekonomik reformlar için ticarete, hem de yardıma ihtiysem var. Güyan halkının hayat standartlarını yükseltmek için endüstrileşmek şart.

Dis politikamıza gelinece, aktif tarafsızlık. Cözülmesi gereken sorunların çokluğu dolayısıyla, Hindistan ve diğer az

gelişmiş ülkelerden, yardımları nereden gelirse gelsin kabul etmek zorundayım. Şunu da hemen ekleyeyim ki, hükümetin egemenliğini sınırlayacak yazı bu kabul etmeyeceğim. Hiç kimse için bir köprü ya da üç görevi göremeyiz.

Amerika Birleşik Devletleri amacının demokrasiyi korumak olduğunu ve demokratik memleketlerin ic düzenlerinin onları ilgilendirmediğini söylemiştir. Bir millet genel oyla sosyalist ekonomi sistemini kabul ederse ne olacak? Amerika bu karara hürmet edecek mi? Amerika böyle bir demokrasiyi savunur ve onu destekler mi? Yoksa yardım kesip halkın sefaleti üstüne yan gelip yatan bir diktatöryanın yerleşmesini mi bekler? Acaba Amerika dedelerinin kutsal bildiği demokrasiyi feda edip içindeki tekelci sermayedarların başı kesilmesini mi istiyor? «Demokrasi» kelimesi kullanıldığı zaman bundan tekelci sermayedarlığın kastedilip edilmediğine dikkat etmek gerektir. Eğer demokrasi Amerikalıların ağızda tekelci sermayedarlık anlamına geliyorsa bu memleketten yardım beklemiyorum. Çünkü biz gerçek demokrasiye inandığımız gibi aynı zamanda sosyalistiz de.

Ne dereceye kadar «demokratik» olduğumuzu sorar dururuz. Demokrasi denince imtihan veren bir değiliz, sizsiniz. Bizce karşı davranışınızla asıl siz bir demokrasi sınavından geçeceksiniz.

NASIL ÇILDIRILIR?

Dr. GOEBBELS SAHNEDE...

Kavrak derili, aksak ayaklı, sinir hastası, ufak tefek yapılı bir delikanlı olan Goebbels, Nazi hareketini iyi tanıyordu. 1922 de Münich'te Hitler'i ilk defa dinlediği nazizmi keşfetmiş, partiyeye üye olmuştu. Fakat nazizmin Goebbels'i keşfetmesi ancak üç yıl sonra, Gregor Strasser bu delikanlıyı dinleyip de kendisinden yararlanabileceğine karar verdiği zaman oldu. O vakit 28 yaşında olan Goebbels, ateşli bir hatip, yobaz bir milliyetçiydi. Bundan başka, Goebbels'in de tipki Strasser gibi işlek bir kaleni vardı; sonra, öbür nazi liderlerinde olmayan birşeye daha sahipti: üniversite eğitimi görmüştü. Heinrich Himmler, kümes hayvanlarıya da daha iyi meşgul olabilmek için Strasser'in sekreterliğinden ayrılmış, Strasser bu görevi Goebbels'e verdi.

Paul—Joseph Goebbels, Renanya'daki otuzbin nüfuslu bir tekstil merkezi olan Rheydt'te 29 Ekim 1897 de doğmuştu. Babası Fritz Goebbels bir iplikhanede usta tabacıydı; annesi Katharina Odenhausen de bir demircinin kızıydı. İkisi de koyu katolikler. Küçük Goebbels'in eğitimi de tamamiyle katolik esaslara dayanıyordu. Üniversiteye devamını da Albert Magnus Katolik Derneği'nin verdiği bursla sağladı zaten. Goebbels 1921 de 24 yaşındayken Heidelberg Üniversitesinin felsefe bölümünden doktora diploması alıncaya kadar sekiz üniversite dolaftı. Felsefe, tarih, edebiyat, sanatla meşgul oldu. Latince ve Yunanca devam etti.

Goebbels'in niyeti yazar olmaktı. Diplomasını almadan bir yıl önce «Michael» adlı bir roman yazmıştı ama, hiçbir kitapçı bunu basmaya yanaşmamıştı. Bu biyografik romandan sonra «Serseri» (İsa hakkında) ve «Yalnız misafir» adlı iki de piyes yazdı. Bunları da kimse sahneye koymaya yanaşmadı. Sonra gazeteciliğe el attı, fakat bunda da talihi yaver gitmedi. Berlin'in büyük liberal gazetesi «Berliner Tageblatt», Goebbels'in yazdığı düzünlerce makaleyi reddettiği gibi, muhabirliğe aday olarak girmek için yaptığı müracaatı da kabul etmedi.

Goebbels, komünizme kur yapıyor

Böylece, Goebbels'i hayatı birbirini ardından gelen hayalkırıklıklarla basladı. Ayağından sakat olduğu için savaşa katılmadı, bundan dolayı kendi kuşağından gençlerin geçirildiği ve Nazi Partisinin liderlerinden olmak için gerekli olan tecrübesi edinemedi. Birçoklarının sandığı gibi, Goebbels doğuştan topal değildi. Yedi yaşında kemik iltihabı olmuştu. Sol ayağına yapılan bir ameliyat başarısızlıkla sonuçlandı. Böylece sol ayağı daha kısa, aynı zamanda çok zayıf kaldı. Bundan dolayı delikanlı göz çarpar şekilde topallıyordu. Bu da Goebbels'e dünyayı zindan etti, ilk acularının kaynağı oldu. Öyle bir acı duymuştu ki, Ruhr bölgesinde üniversiteye devam ederken kısa süren Fransız aleyhtarlığı devresinde, kendisini çok here «savaş malûlus» diye tanıtırdu.

Ömrü boyunca aşk maceraları peşinde koşmasına (bu maceralar iktidarda bulunduğu yıllarda bütün Almanya'da yaygın dedikodulara yol açmıştı) rağmen, bu alanda da talihi yoktu. 1925 — 26 yıllarına ait hatıra defteri, o vakit 28 — 29 yaşlarında olmasına ve Strasser tarafından nazi siyasetçileri arasına alınmasına rağmen, aşk hayalleriyle doludur. Hem de aynı zamanda birkaç kadına birden beslediği hayallerle.

Goebbels'i nazizme çeken, Strasser'in radikalizmi, Nasional Sosyalizmin «sosyalizme» ine gerçekten inancı oldu. Her fısı de, nazi partisini işçi sınıfına dayandırmak istiyordu. Goebbels'in bu çağdaki hatıra defteri, komünizme karşı sempati besleyen ifadelerle dolup taşmaktadır. 23 Ekim 1925 te hatıra defterine şunları yazmıştı: «En sonunda ortaya şu çıkıyor: kapitalizmin kölesi olmaktansa bir bolşevik rejimi altında yaşamak hayırlıdır.» 31 Ocak 1926 da da not defterine şu kaydı düşmüştü: «Komünistlerle bizim (yani nazilerin) bu şekilde boğuşması beni üzüyor. Acaba komünist liderlerle bir anlaşma zemini nasıl bulunabilir?». Goebbels'in bir komünist lidere açık mektup yayımlayarak, nazilik ile komünistliğin aynı şey olduğunu ileri sürmesi de yine bu sıralardadır: «Siz ve ben birbirimizle boğuşuyoruz, ama gerçekte biz birbirimizin düşmanı değiliz.»

Hitler'e göre, Goebbels'in bu tutumu tam bir sapıklıktı; bundan dolayı da gerek Strasser kardeşlerin gerekse Goebbels'in kuzey bölgesinde partinin sağlama bir radikal ve solcu kanadını kurmağa başarımlarını gittikçe artan bir huzursuzlukla gözlemliyordu. Hitler'e göre, bunlar kendi başarılarına birakılırlarsa, partiyi ele geçirebilirler ve kendisinin tamamiyle düşman olduğu bir amaç için partiyi kullanabilirlerdi. Kaçınılmaz olan çatışma 1925 sonbaharında patlak verdi.

Goebbels, Hitler'in atılmasını istiyor

Mesele, o vakitler Almanya'da büyük tartışmalara sebep olan bir konu üzerinde Gregor Strasser ile Goebbels'in davranışından çıktı. Tartışma konusu şuydu: Sosyal demokratlar ile komünistler, iktidardan kovulmuş İmparatorluk silesine ait topraklara ve mülke Cumhuriyet adına el konulmasını teklif etmişlerdi. Bu meselenin, Weimar anayasasına göre referandumla sunulması gerekiyordu. Strasser ile Goebbels, asillere ait toprakların ve mülkün devletleştirilmesinde Nazi Partisinin sosyalistler ve komünistlerle birlikte hareket etmesini ileri sürmekteydiler. Bu teklif Hitler'i şkelendirdi. Almanya'nın eski idarecilerinden çoğu Nazi Partisinin kasa-sını doldurmağa yardım etmişlerdi. Bundan başka büyük sanayicilerden birçoğu da mali yönden nazi hareketiyle ilgileneğe başlamışlardı; zira Hit-

ler, komünistler, sosyalistler ve sendikacılarla tesirli bir şekilde mücadele etmeği vadetmekteydi. Strasser ile Goebbels tekliflerini kabul ettirirlerse, Hitler'in gelir kaynakları kuruyacaktı.

Fakat, Hitler daha hareket imkânı bulmadan Strasser, partinin Kuzey Almanya'daki mahalli idarecilerini 22 Kasım 1925 te Hanovre'da toplantıya çağırıldı. Bu toplantının amacı, partinin Kuzey bölgesindeki teşkilatının sadece bu «devletleştirme» kampanyasına katılmasını sağlamamak değil, aynı zamanda 1920 de Hitler'in ön ayak olduğu 25 maddelik «gerici» programı reddederek parti için yeni bir iktisadi program hazırlamaktı. Strasser kardeşler ile Goebbels, büyük endüstrinin ve büyük toprakların devletleştirilmesini, faşizmden ilham alan bir korporasyon kurulmasını ve Reichstag'ın yerine bunun geçirilmesini istiyorlardı. Hitler toplantıya katılmayı reddetti, fakat kendisini temsil etmesi ve işleri yola getirmesi için sadık adamı Gottfried Feder'i gönderdi. Goebbels, Feder'in toplantı salonundan atılmasını istiyerek «Aremizde casus istemiyoruz!» diye bağırdı. Daha sonra üçüncü Reich'in birçok İleri gelen nazileri bu toplantıya katılmışlardır: Bernhard Rust, Erich Koch, Hans Kerrl, Robert Ley. Fakat sadece Cologne bölgesi ve alkolik kimyager Dr. Ley, Hitler'i destekledi. Dr. Ley ile Feder, toplantının nizami olmadığını, Ulu Şef Hitler olmaksızın hiçbir şey yapılamayacağını ileri sürdükleri vakit Goebbels şöyle bağırdı: «Bu küçük burjuva Adolf Hitler'in Nazi Partisinden atılmasını teklif ediyorum!»

Açıkça görülmüyordu ki, Goebbels üç yıl önce Hitler'in çekiciliğine kapıldığından, Hitler'i gözünden tuttuktan bu yana epey yol almıştı!

Hanovre kongresi, Strasser'in sunduğu yeni programı kabul etti ve Almanya'nın eski kral-

ı İrma, prenslerine üst mal ve mülkün devletleştirilmesi için yapılacak referandumda marxistlerle birleşmeği kabul etti. Kongrenin bu kararı aleyhinde ve kullananlar yalnız Feder ile Dr. Ley'di. Hitler bekledi ve 18 Şubat 1926 da harekete geçti. Güney Almanya'daki Bamberg'e nazi idarecilerini toplantıya çağırıldı. Tarihi öyle seçmişti ki, kuzeydeki idarecilerin toplantıya katılması hiç de kolay değildi. Nitekim toplantıya kuzeyden ancak Gregor Strasser ile Goebbels katılabildi. Strasser ile Goebbels, hepsi de Hitler tarafından seçilmiş güneyli nazilerin arasında kendilerini azınlıkta buldular ve Hitler'in ısrarı üzerine ister istemez boyun eğmek ve programlarını vazgeçmek zorunda kaldılar. Goebbels o zaman hatıra defterine şunları yazıyordu: «Hiç şüphesiz bu hayatımın en büyük hayalkırıklıklarından biri. Artık Hitler'e mutlak bir inancım yok.»

Goebbels, olup bitenlere rağmen Strasser'e sadık kaldığını göstermek için kendisini gara kadar uğurladı ve onu teselliye çalıştı. Bir hafta sonra da, 23 Şubat'ta, hatıra defterine şu notu düşüyordu: «Strasser ile uzur uzadıya görüştük. Sonuç: Münich'tekilerin kazandığı Pyrrhus zaferinin imrenilecek hiçbir yönü yok. Sosyalizm uğrunda mücadeleimize devam etmeliyiz.»

Fakat Hitler, Goebbels'in değerini Strasser'den daha iyi anlamıştı. Bu küçük Renanlıyı evlamağa koyuldu. 29 Mart'ta Goebbels şunları yazıyordu: «Bu sabah Hitler'den bir mektup aldım. 8 Nisanda Münich'te bir konuşma yapmam gerekiyor». Goebbels 7 Nisanda Münich'e gitti: «Hitler'in arabası beni bekliyordu. Ne kadar gösterişli bir karşılama! Buergerbraeu gibi tarihi bir yerde konuşacağım.» Nitekim ertesi günü, Hitler'le aynı kürsüde söz aldı. Aynı gün hatıra defterine şu notu yazıyordu: «Hitler telefon etti Bamberg olayına rağmen gösterdiği yakınlık bizi utandırıyor. Saat ikide Buergerbraeu'ya gittik. Hitler daha önce gelmişti. Yüreğim kopacakmış gibi çarpıyor. Salona giriyorum. Alkış tufanı! Sonra bir buçuk saat konuşuyorum... Dinleyiciler kendilerinden geçmiş bağırıyorlar. Hitler beni kucaklıyor. Kendimi mutlu hissediyorum. Hitler her vakit benim yanımda.»

Birkaç gün sonra Goebbels tamamiyle yelkenleri suya indirdi: 17 Nisanda Münich'ten ayrıldı ken artık Hitler'in adamıydı ve son nefesine kadar da onun er sadık taraflarından biri ola-

rak kaldı. Goebbels o zaman Berchtesgaden'de Hitler'le birlikte geçirdi. Ağustosta «Völkischer Beobachter» de yayımladığı bir makaleyle Strasser'le ilişkisini açıkça kesti.

Hitler 1926 Ekiminin sonunda Goebbels'i Berlin Gauleiterliğine getirdi. Kendisine kargacı kahverengi gömlekleri bertaraf etmek görevini verdi, zira bunlar nazi hareketinin Berlin'de gelişmesine yardımcı çok engel oluyordular. Berlin o sıralarda «kızmış» bir Seçmenlerin çoğu sosyalist ye da komünistti.

Hitler yeğenine aşık oluyor

Daha sonradan belirttiği gibi, Hitler için siyasetteki bu çetin imtihan yılları, bir yandan da özel hayatın er güzel yılları oldu. İkinci Dünya Savaşında Rus cephesindeki karargâhında, bazan etrafına topladığı sarık insanlara özel hayatıyla ilgili hikâyeler anlatan Hitler, bu arada kadınlarla münasebetinden şöyle bahsediyordu:

«Bu sıralarda (1927 yılında) birçok kadın tanıdım. İçlerinden çoğu bana bağlandılar. O halde niye evlenmedim? Bir rakıksınız. Geride bir kadın bırakmak için mi? En küçük ihtiyatsızlıkta altı yıl yamağazere hapse girmek tehlikesine karşı karşıya idim. Bundan dolayı benim için evlenme söz konusu olamazdı. Böylelikle kendimi ortaya çıkan bazı fırsatlardan faydalanmaya verdim.»

Genel olarak sanıldığının aksine, Hitler kadınların, hele güzel kadınların yanında bulunmaktan hoşlanırdı. Savaşın Hitler'in aleyhine dönmeğe başladığı 1942 yılında Rus cephesindeki sığınagında etrafındaki sık sık bundan söz açıyordu: «Dünyada ne güzel kadınlar var Gençliğimde Viyana'da çok güzel kadınlar tanıdım.»

Heiden, Hitler'in gençliğindeki aşk maceralarından bazıların saralamaktadır: Hitler'in şoförünün kızkardeşi olan Jenny Haag, Putz'ınu ablası Erna Hausstaengel; büyük bestesi Richard Wagner'in gelini Winifred Wagner. Fakat bilmediği de şeye, Hitler'in en büyük aşkı, yeğeni Geli'ye duyduğu aşktı.

Hitler 1928 yazında Berchtesgaden yakınındaki Obersalzberg'te Wachenfeld villasını kiralamıştı. Ev işleriyle uğraşmaz için o vakit Viyana'da bulunan İvvey kardeşi Angela Raubal'ı yanına çağırıldı. Raubal, yanına iki kız olduğu halde geldi. Bantlardan biri, yirmi yaşlarında sarı saçlı, güzel yüzlü, vuruşuk sesli erkekleri çeken bir havası olan Geli Raubal'dı. Hitler, Geli'ye aşık olmakta gecikmedi. Toplantı, konferans, geziye ne olursa olsun gittiği her yere onu da götürüyordu. 1929 da Münich'in en pahalı apartmanlarının bulunduğu Prinzregentenstrasse'de dokuz odalı bir daire tuttuğu vakit Geli'ye de bir oda ayırmıştı. Tabii bellendiği gibi Münich'te ve Güney Almanya'daki razi çevrelerinde, partinin lideri ile sarışın yeğeni arasındaki aşk macerası üzerine çeşitli dedikodular dönmeğe başladı. Nazi idarecilerinden bazıları Hitler'e ya yeğeniden vazgeçmesini ya da onunla evlenmesini tavsiye ettiler. Bu çeşitli laflar Hitler'i çileden çıkarıyordu. Nitekim böyle bir tartışmanın sonunda Württemberg Gauleiter'ine bir yumruk savurmuştu.

MIRRO

KIRILMAZ
AYNALI
KAPI
GÖZLERİ

İÇTEN
DÜRBÜN

Modern mimarinin icaplarına uygun olan en yeni Alman icadı

PRATİK - SAĞLAM - ZARİF

İnşaat malzemesi satan büyük mağazalara tevzi olunmuştur.

Türkiye genel satıcısı: **HÜRBAŞ MÜESSESESİ**

Bahçekapı Vakıf İş han kat 4 No. 1-2 Tel: 22 05 41

Franco İspanyada Sinema

İspanya iki aya yakın zamandır öğrenci gösterileri ve işçi grevleriyle çalkanıp duruyor. Çeyrek yüzyıl baskı ve yıldırma düzeni altında sesi sedası işitilmeyen ülkede bir başkaldırma havası esmektedir. Faşizmin bütün korkunç ve iğrenç metodları, en kabasından en incesine kadar kullanılmasına rağmen, hürriyetsever bir halk, susturmaya yetmemiştir. Franco ve onun ayakdaşı Salazar'ın düzenleri, kurulduğundan bu yana en büyük sallantıyı geçirmektedir. Sonun başlangıcı mı? Runu önümüzdeki aylar gösterecek. Önemli olan, aydınların, işçilerin korkularını yenebilmeleri güçlerini anlamaları ve bunu

açıkça ortaya koymalarıdır. Bu güzel uğraşıda İspanyol sineması ve sinemacıları ön sırada yer almaktadır. Bu büyük kütle aracı, pek tabiidir ki Franco'nun baskı rejiminde bütün öbür anlatım araçlarından çok daha büyük sıkırlarla karşı karşıya kalmıştır; bundan dolayı dikkatli bakılmayan bir göz İspanyol sinemacılarının uğraşısını belki de ayırt edemez. Fakat, İspanyol sinemasının durumu üzerinde bundan iki yıl önce kaleme alınan aşağıdaki inceleme, bugünkü olayların ışığı altında okunduğu vakit, İspanyol sinemacılarının ve eleştirmecilerinin çabalarını daha iyi değerlendirmeye yarıyor.

Juan — Antonio Bardem, 1956'daki Salamanca kolektifinde şöyle diyor: «Sinema altmış yıl önce bulunduğu yerde, İspanyol sineması, varabileceği amaçlardan hiçbirine ulaşamadı: Bu sinema, siyasal bakımdan etkisiz, toplumsal bakımdan sahte, düşünce bakımından önemsiz, estetik bakımından bir hiç, sanayi olarak hastadır.» Bardem'in bu sert yargısı, Franco düzeni altındaki sinemamızın durumunu yansıtmaktadır. İspanyol içsavaşı, 18 Temmuzun adamaları, yanı toprak ağaları, büyük iş adamları, rahipler ve askerler tarafından kazanıldı. Tarihin yargısı şu: Hiçbir vakit bir faşist saati olmamıştır, olmayacaktır.

İspanyol «evleti ancak mümasız ya da gerici filmlere güleriyüz göstermektedir: yani «millî menfaat sineması» diye adlandırılan, idarî ve mali destek gören sinemaya. Öte yandan Kafka'vari, dolambaçlı tuzaklarla dolu bir sansür, gerçeği soğazlamak, ayaklanmanın sesini kesmek, görevlendirilmiştir. Bu resmi İspanyol sinemasının bir yüzüdür. Fıkra, bazı sinemacılar, güclerini, bürokrasinin istibdadını boşa çıkarmak, sinemasıverlere tartışma zevkini vermek için kullanıyorlar. Özüne set çekilmiş bu atış, sembollerle dolup taşan bu gizli dil bağımsız İspanyol sinemasının şimdiki geçici kaderi. Bir kere daha şunu iyice akla yerleştirmek gerekir: Alışılmışın dışı bir makalenin yayımlanması, toplumsal bir filmin tezgâha konması İspanya'da bir mucizedir. Bu mucizenin bir de bedeli var: Siyasal anlamlar, birtakım lâf kalabalığının arkasına gizlenmektedir; bunları ışığa çıkarmak bize düşüyor. Madrid'ten ya da Barcelona'dan gizli mesajlar gibi gelen filmleri yorumlamak bize düşüyor. Çok kez, kararımız tok sırtımız pek perdenin önüne geçiyor ve kör kör bakıyoruz. Vazgeçemediğimiz eski biçimleri bu filmlere uyguluyor, ayrıntılar üzerinde duruyor, sanki Franco düzeninde, yaratma, hür bir davranışmış gibi filmin güçlü ve zayıf noktalarını tartışıyoruz.

Gün ortasında gölgele... İspanyol sinemasının şimdiki durumu, birçok bakımlardan, faşizmin son yıllarındaki İtalyan sinemasının durumunu andırılmaktadır: İnanç yokluğunu artık gizlemeğe bile lüzum görmeyen resmî bir sanat, bir atılışın başlangıcı olan yeni filmler,

gerçekçilik kavramı çevresinde yoğun bir nazari ve eleştirel çalışma. Hristiyanlar işe karışmazlarsa yarın büyük bir İspanyol sineması olacak.

«Millî menfaat sineması» 1939 da içsavaş sona erdiği vakit İspanya'da yeniler ile yenilmişler vardı. Pek tabii olarak, yeniler kendi davranışlarını, isteklerini ve gerçek karşılarındaki

eskiye dönüş çabıydı. Savaşın bir kere olsun açılmaması; sanki savaşın hiç önemi yoktu, sanki savaşın korkulmuyordu. Fakat film yapımı arttı: 1940'ta 24 film çevrildi.

Ertesi yıl film yapımı 31'e çıktı ve en kötü çeşitten kahramanlık öyküleri, eski piyeslerden yapılan uyarlamalarla yarışa çıktı. Mihver devletlerinin zaferlerinden cesaret bulan Franco düzeni bir

Cannes Festivaline katılan İspanyol filmi «Placé de» dan bir sahne

kendi tutumlarını öbürküllere zorla kabul ettirdiler. Bu, bir zihniyetin, bir davranışın zaferiydi. Zaten yenilerin imtiyazı her vakit bu olmuştur. Yenilenler ortadan kayboldular ve toplun, yenilerin ideolojik ilkelerine göre yeniden düzenlendi. Yenilerin kendi edebiyatları ve sinemaları vardı.

1939 da, zafer yılında, on film ortaya çıktı: Bunların çoğu eski piyeslerden, Adl operetlerden yapılmaya uyarlamalarıdır. Bir tek savaş filmi yoktu; sanki, sinema, korkunç savaşın kendileri için hiçbir anlam taşımadığı insanlar tarafından yapıyordu. Ertesi yıl, 1940'ta, yine aynı minval üzere devam edildi: Eski operetler, eski komediler, eski romanlar. Çağ,

çeşit viedan huzuru içindeydi.

Film yapımı artmakta devam etti (1942'de 52, 1943'te 49 film) ve sinema alanındaki resmî anlayış 15 Haziran 1944 tarihli kararnameyle ortaya konuldu. Bu kararname, sinema alanında imtiyazlı bir bölümlenme, «millî menfaat filmleri» bölümlenmesi ortaya koyuyordu. Kararnameye göre, böyle bir bölümlenmeden yararlanabilmek için bir filmin «temel değerleri açıkça ortaya koyması», Franco'culuğun «ahlâki ve siyasal ilkelerini aşılması» gerekiyordu.

Göze çarpan bir nokta var: «Millî menfaat filmi» diye ödül kazanan filmlerin % 70'i 9 rejisörün (Rafael Gil, Juan de Orduña, Ignacio F. Iquino, Jose Luis

Saenz de Heredia, Ladislav Vajdâg Luis Lucia, Antonio Roman, Jose Antonio Nieves — Conde, Arturo Ruiz Castillo) elinden çıkmıştır. Bunların hemen hepsi 1910'larında doğmuştur, demek ki savaşın başlangıcında 25 yaşlarında bulunmaktaydılar. Aynı insanlar, aynı düşüncelerle 1940'ta da film çevirmişlerdir 1957'de de. Bir nöbet değiştirme olduğu vakit, yeni adamlar eski temaları ele almışlar ve onları bir arpa boyu yol almada tekrarlamışlardır. Forque ile Cesar Ardavin, Roman ya da Gil'den daha öteye geçememişlerdir. Daima aynı sahtelik, daima aynı uydurma çözüm yolları, daima aynı gerçek olayları gizlemek için aynı yalancı kelimeler. Bununla birlikte şu ayrıntı dikkate değer bir nitelik taşımaktadır: 1954'ten beri katoliklik ve millî yetçilik heyecanına komünizm aleyhtarlığı da katılmıştır. Oysa, daha önce komünizm konusunda sadece inkârla yetinilmekteydi. Fakat bu devleşme siyaseti artık işe yaramayınca Franco düzeni, komünizm aleyhtarları filmlere sarıldı: «Onbeş yıl önce öldü» (1954), «Horoz Büyüğü» (1955), «Cehennem elçileri» (1956), «Cehennem seçti» (1957), «Kanlı rapsodi» (1958).

Sansür

Ayrıca gerçek sıkıştırarak yalan söylemek sanatı, kilise mensuplarına vergi bir yetenektir. Bundan dolayı, rejisör Jose Luis Saenz de Heredia'nın «Revue International du Cinéma» dergisine verdiği bir cevap bizi pek fazla şaşırtmamaktadır. «İspanyol sansürü nasıldır? Türzüğü, teşkilâtı, nihâzu nedir?» sorusuna Saenz de Heredia şöyle cevap veriyor: «Sansür komisyonunun hiçbir türzüğü yoktur. Özgürlükteki yakınlık dolayısıyla neyin çevrilebileceği, neyin çevrilemeyeceği bilinmektedir. Şüpheli durumlarda, yapımcı, senaryolar üzerinde önsansür yardımıyla fil-

Fakat daha yakından bakarsanız, resmî kaynaklara (özellikle Madrid'teki «İspanyol Haberler Binası»nın broşürlerine) baktığınızda, Franco sansürün Avrupa'daki bütün sansürlerin en katı, en iktyüzlüsü olduğu görülür.

1) «Sinema Genel İdaresi», senaryolar üzerinde bir önsansür yapmakta, «yerli yabancı bütün şirketlerden İspanya'da film çevirmek için istenilen izin belgesini vermekte» dir.

2) Daha sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı da, hem film vermek için «Sinema İktisadî Teşkilâtı» vasıtasıyla işe karışmaktadır.

3) Fakat en korkunç bürokrasi, «Sinema Yüksek Konseyi» nitindedir. 28 Haziran 1946'da kurulan bu Konsey, «Madrid—Albala piskoposu tarafından tayin edilen kilise temsilcisi hariç, Millî Eğitim Bakanlığınca serbestçe seçilen» bir başkan, bir başkan yardımcısı ve on danışmandan meydana gelmektedir. Bu konseyin görevleri belirli değildir, kasıtlı olarak müphem, karanlık bir şekilde sınırlandırılmıştır. Doğrudan doğruya Franco düzeninin suç ortaklarından meydana gelen bu Konsey: «İspanyol sinemasının da iyi teşkilatlanmasına yardım edecek tasarılar üzerine düşüncesini belirtir millî menfaat filmleri diye bölümlenen filmler için aday gösterir; sanat niteliği olmadığı için dışarıya gönderilemeyecek filmleri ayırır; aynı sebepten dolayı, birinci ve ikinci sınıf salonlarda oynatılmayacak filmleri ayırır. Yabancı filmlerin dublajına ya da altyazılı olarak oynatılmasına izin verir, yerli ve yabancı filmleri sınıflandırır, film sansürü yapar.»

4) Nihayet, bir «Rejisörler Odası»nın bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bunun görevi de «çevrilmeye izni verilmek» üzere «Sinema Genel İdaresi»nce gönderilen senaryolar üzerinde tamamiyle teknik, sanat ya da edebî bakımdan düşüncesini belirtmek» tir.

Görülüyor ki İspanya'da bir «Sansür Komisyonu» değil, «sansürler» vardır. Sansür türzüğü yok, Franco düzeninin ortaya koyduğu, Franco düzeninin imzaladığı siyasal ve iktisadî anlaşmalarla belirlenen yasaklar vardır.

Sonuçlar

Bu durumda sonuçları herkeste tahmin eder: Kısrak bir sinema. Ama sözü İspanyol sinema eleştirmecilerine bırakalım. «Filmler günlük endişelerimizi yansıtmalıdır» diyen Jose Maria Garcia Escudera «Objetivo» dergisinde şunları yazıyor: «Sinemamız ne diyeceğini bilemiyor... Bu sinemamızın sanat meselesi... Sinemamız, sinemaya aykırı şu günâhı işlemektedir: Tiyatrodan ve romandan konular istemek. Ya da çağdaşlığa aykırı şu günâhı: Barok süslemeler. Bizim sinemamız, kendini beğenmiş, niyetleri ile yaptıkları arasındaki orantısızlıkla ezilmiş bir sinemadır. Temiz havası, gerçekten bizim olan meseleleri ele almayan bir kaçış sineması olmaktan öteye geçemedi.»

1956'daki Salamanca kolektifini («Primeras Conversaciones Cinematograficas Nacionales») dolayısıyla yayımlanan bildiride de şu cümleler yer almaktadır:

«İspanyol sineması yalnız başına yaşamaktadır. Yalnız dünyadan değil, İspanyol gerçeğinden de sıyrılmıştır. Sinema bütün ülkelerde günlük yaşamın meseleleriyle ilgilenir, böylelikle çağının tanığı olmak görevini yerine getirirken, İspanyol sineması bizim ulusal gerçeğimizle hiçbir ilişki olmayan eskimiş kalıplarla yetiniyor. İspanyol sineması, boyalı bebekler sineması olarak kalmaktadır. Sinemamızın meselesi şudur:

Hiçbir meseleyi ele almamak, çarçımın tanığı olmamak...»

1. — A. Bardem, aynı kolokiyunda şunları söylüyordu: «Bu sinemanın tek bir filmi bile gerçekten siyasî bir anlam taşımaz. Belki sadece «Raza» böyledir, ama o da yalnızca biçim anlamında. Bu filmin biçimi gelişmiştir, olgundur, ama özü hiçtir. Bizim siyasal filmcilerimiz, sonunda yurtseverlik duygularını harekete geçirmek için bayrak gösterilen, «Yaşasın Kartaca!» çekişinden şeylerdir. Sinemamız kaçış halindedir... «Bien venido, Mr. Marshall — Hoş geldiniz Mr. Marshall» da (1) taçsız kapısı, fantezidir... Sinema sınıtı gerçeğe dönmüş olarak yaşıyor. Bir İspanyol filminin seyircisi, İspanyolların nasıl sektiğini nasıl güldüğünü, nasıl yaşadıklarını, ya da hangi iskemleye oturduklarını öğrenemez. İspanyol filmlerinde görülen İspanyol dünyası sahtedir. Bu filmlerde hiçbir şey gerçek değildir.»

Ricardo Muñoz Suay «Objetivo» dergisinde, Bardem'i bu sözlerini şöyle doğruluyor:

«İspanya; İtalya, Fransa, Almanya, Birleşik Amerika, Meksika, Arjantin, Belçika, Portekiz ile ortak yapımcılığa girişti. Sonuç hemen her vakit berbattı. Sinemamız her şeyden önce niteliğe, sarmimiyete, ulusal özelliğe ihtiyacı var. Hiçbir ortak yapımı, bu ciddi meselenin etkili şekilde çözümüne yardım edemez. Aksine, şimdiki kadarki ortak yapımların açık sonucu şudur: Yabancı yapımcılar buraya sadece kâğıtlar, İspanya'ya özlü egzotizm aramağa geliyorlar.»

Eduardo Ducay de «Cinema Universitario» da şunları yazmaktadır:

«Bize gerekli olan, bizim için kaçınılmaz olan şudur: Bize yurdumuzu anlatacak, bize yurdumuzu gerçekten, tamamiyle tanıttacak, dünyamıza bize gösterildiği gibi yurdumuzu da dünyaya gösterecek bir sinema düşünmek zorundayız. Sinema, tartışmaya davet demektir. «Calle Mayor» bir etkililik ve anlatım gücü örneğidir. Bu film, bir gerçeğin tablosudur. Bu gerçek, İspanya'da taşra hayatıdır. Bu filmi seviyorsak, sebebi, bu filmin bize gerçeği gösterdiğine inandığımızıdır.»

Eleştirme

Faşizmin son yıllarındaki İtalya'da olduğu gibi, İspanya'da da sinema eleştirilmesi önemli bir rol oynuyor. Benzerlik, göze çarpacak kadar büyüktür: İtalyan yeni — gerçekçiliği, Umberto Barbaro, Luigi Chiarini, Giuseppe de Santis, Carlo Lizzani tarafından 1936—1944 arasında «Cinema», «Bianco e Nero», «Si gira» dergilerinde yürütülen uzun bir nazari çalışmanın sonucuydu. Aynı şekilde, İspanyol sinemasının «Razonable» i da, sanıldığından daha büyük ölçüde, rejisörleri desteklemeğe, seyirciyi hazırlamağa, yapılmakta olan doğemeleri anlamını ortaya koymağa, gerçek bir «nazari dayanak» kurmağa hazır bir eleştirmeciler çekirdeğinin varlığına bağlıdır.

Gerçekte, eleştirme adına büyük bir İspanyol sinema eleştirmesinin ortaya çıkışı oldukça yemidir. Ancak 1925 yıllarından başlayacaktır ki ilk ciddi sinema eleştirilmesi denemeleri belirmiştir. «1925 kışığı» ndan yazar ve şairler «Sinema dernekleri» hareketine katılmışlar, sinema üzerine konuşmalar yapmışlar, senaryolar yazmışlardır. Bunlar arasında Ramon Gomez de la Serna, Lorca, Alberti, Pio Baroja, Bunsuel, Doktor Maranon... bulunuyordu. Ve işlerinden Rafael Alberti şöyle demekteydi: «Biz sinemayla birlikte doğduk.» Yine buna bağlı olarak bazı gazeteciler kendilerine sinema için ayrı bir sütun verildiğini gördüler. İspanyol sinemasının tarihi üzerine ilk araştırmalar

lardan birini de bu gazetecilerden birine, Juan Piqueras'a borçluyuz. Piqueras, İspanyol sineması üzerine paha biçilemez belgeleri toplamak çabalarını kazandı (kendisi «Nuestro Cinema» dergisinin yönetiyordu, sonra Franco'cular tarafından öldürüldü). Piqueras'ın arkadaşlarından biri, Angel Zuniga, bir «Historia del Cine» yayınladı. Biraz zorlama bir estetikte rağmen bu sağlama ve belgelere dayanan bir sinema tarihiydi. Ondan daha gözü yukarıda olan Carlos Fernandez Cuenca bir «Historia universal del Cine» yazmağa girişti, ama 1914—16 yıllarından öteye geçemedi; üstelik nazari konulardaki tutumu da oldukça söz götürüyordu. Şimdiki

kuşak da bu tarihsel araştırma işine devam etmektedir. Falanjist — hristiyan görüşlü Garcia Escudero'nun «Historia en cien palabras del cine español» u ne yazık ki metafizik eleştirme çizgisinde kalmaktadır. Buna karşılık Francisco Aranda, «Cine de vanguardia en España» yla az tanınmış filmleri aydınlığa çıkararak, velgeci okulun getirdiği değerler üzerinde durarak, adı operetler olayını gözümleyerek İspanyol sinemasının çok canlı bir tarihini yazmağı başarmıştır.

Bugün tarihsel araştırmalar ile eleştirme çalışması, sinema dergilerinde yanyana yer almaktadır. 1953 te Madrid'te yayımlanmağa başlayan «Objetivo» dergisi,

genç rejisörler üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Savaşçı bir dergi olan «Objetivo», ergin ve gerçekçi bir İspanyol sineması için mücadele edecektir; fakat 1955 yılında yasak edildi (son sayısı eylül—ekim 1955 tarihini taşıyordu). Bunun üzerine Salamanca Sinema Derneği'ndeki öğrenciler «Cinema Universitario» dergisini kurarak «Objetivo» nun geleneğini açıkça devam ettirmeğe başladılar. «Cinema Universitario», kuruluşundan beri, gerçekçi bir sinemayı savunmaktan geri kalmadı. Çıkan altı sayısındaki yazılara bir göz atmak, bu derginin İtalyan yeni — gerçekçiliğine ve bunun daha sonraki başarısızlığına ne kadar önem verdiğini ortaya koymağa yer

«yeni gerçekçilik» tir ve en geniş ter. Dergide en çok geçen terim yer İtalyan sinemasına verilmiştir. («Yeni gerçekçi bir malzeme», «Senso üzerine», «Bir İspanyol yeni gerçekçiliğinin tanımı üzerine», «İtalyan sineması», «Tam yeni gerçekçiliğin peşinde», «Film neye yarar?», «1956 İtalyan sineması üzerine notlar», «Yeni gerçekçilik ölmedi»). İşte «Cinema Universitario» böyleydi: Cesur, önemli, açık görüşlü bir dergi. Ama artık yayımlanmıyor...

(1) «Hoş geldiniz, Mr. Marshall», Bardem'in Luis Berlanga ile senaryosunu yazdığı ve Berlanga'nın çevirdiği filmidir.

KITAPLAR

“Çağımızın Gerçekleri”

(Bertrand Russell. Çevirenleri: Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol. Çan yayınları, İstanbul 1962, 180 sayfa, 5 lira)

«Bizi hayat sevgisine, gelişmeye ve büyük işlere götüren bir ahlâka ihtiyacımız var, yoksa baskılar ve yasaklar üzerine kurulu bir ahlâka değil. Bir insan mutluydu, geliyorsa, eli, yüreği açıksa ve başkalarının mutluluğuna seviniyorsa, ona «iyi» insan gözüyle bakmalı, onun için de, ufak teşek kusurlarına göz yummalı. Ama, bugün gördüğümüz gibi, ezme ve sömürme yoluyla servet sahibi olan bir adama «Ahlâksız» gözüyle bakmak gerekir. Hatta o adam pazarları kiliseye gitse bile, namussuzca kazandığı servetinin bir parçasını toplum yararına verebile, yine de namussuz gözüyle bakmalı ona.»

Bu sözleri, çağımızın ünlü filozofu Bertrand Russell söylüyor. Hem de, şu hep hayran olduğumuz İngiliz demokrasisini, İngiliz halkını, İngiliz yapısını düşünerek söylüyor! Eğer bu sözler İngiliz halkı için bir anlam taşıyorsa, bizim için kat kat anlamlıdır. İnsana, insan onuruna metelik vermeyen bir toplumun bireyi olarak, Russell'in bu sözlerine eğilecek olursak, vatanlaştık kimliğimizi ayırmada gibi görürüz.

İyi insan, kötü insan, erdemli ya da erdemsiz insan der dururuz. Ama, bu «iyilik», bu «kötülük»ün ölçüsü nedir, hiç düşündük mü? Çalıştırdığı işçilerden aldığı paraları fabrika üstüne fabrika kuran bir kimse «iyi» midir, yoksa «kötü» mü? Erdemli midir, yoksa erdemsiz mi? Sosyal adaletin bulunmadığı bir toplumda ahlâk neye göre tanımlanabilir? Hangi davranış ahlâklılık, hangisi ahlâksızlıktır? Biri günde onbin lira kazanır, günlük gideri binlerce liradır, arasında yardım kurumlarına başkaları bulur, bu kişiye erdemli kişi deriz. Biri günde beş lira kazanır, yardım kurumlarına verecek birşeyi yoktur, ona da erdemsiz deriz. Hangisi doğru bunların?

İyi vaatında, güçlü, yani politikayı elinde tutan sınıfın koyduğu yasalara, yasaklara, kurallara sessizce boyun eğen vatandaştır. Kötü vatandaşta, sınırları zorlayan vatandaştır. O halde? Diyor ki Russell, «İyi adam olduğu dönemde iyi şairler yazmış bir tek ozana rastlamak güçtür. Dante ykıcı propandanda yapıyor diye menketinden sürüldü. Coleridge, kötü olduğu günlerde Kublay Han'ı yazdı, iyi olduğu günlerdeyse dinsel eserler verdi. Calileo da, Darin de kötü kişilerdi; ölümlerinden yüz yıl sonra bile Spinoza'ya son derece kötü bir insan gözüyle bakılıyordu. Descartes canını kurtarmak için memleketini bırakıp göçmek zorunda kaldı. Renaissance sanatçılarından hemen hepsi kötü adamlardı.» O halde? O halde, «İyi adam, düşünce-leriyde, davranışlarıyla başkalarının hoşuna giden adamdır.»

Russell'a göre, toplum düzeni bir amaç değil, bir araçtır. Toplum, «Onu meydana getiren insan tekeline mutlu bir hayat sağlamak için vardır ve bu amaç için var olmalıdır.» Russell'in bu tanımını bizim topluma uygularsak, sonuç hiç te yüz ağartıcı olmaz. Bugün Türkiye politik bir kaos içindedir. İstisnâlık, gittikçe artmaktadır. Gecekondu-larla on katlı apartmanlar yanyanadır. Kimi yalnızca yürüyüşlere katılmakta, kimi Cadillac'tan inmektedir. İlerici — gerici adı altında elle tutulur bir çatışma, kavga vardır. Topraksız köylü büyük kentlere akın etmektedir. Gayrimenkul kazanç, ahlâk haline gelmiştir. Okul yetersizliği öğrencilerin yetersizliği, varlıkla yokluğu akla kara gibi belirgin hale sokmuştur. Nüfusun çoğunluğu günlük ekmeğini çıkaramamaktadır. İnsan onuru ayaklar altındadır. Okuma özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, toplama özgürlüğü, konuşma özgürlüğü yoktur. Kadın hâlâ eyya gibi alınıp satılmaktadır. Emekçi kitlelerin bilinçlenmesi, haklarını koruma kavgasına girmesi, toplumsal düzenin dizginlerini ellerinde tuttuklarını sananları prelendirmeye başlamıştır. Ölü kurumları, anti — demokratik yasalara üstüne yepyeni durumlar kaynaşp durmaktadır. Huzurdan söz edilmemektedir, fakat bu huzurun neyle sağlanacağı bilinmemektedir. Kısaca, bugün Türkiye, ekonomik ve toplumsal yetersizlik içindedir.

Toplumun tanımından devletin tanımına geçen Rus-

Bertrand Russell

sel, bu konuda da ilginç görüşlere varmaktadır. Örneğin, şöyle demektedir: «Devletin, yurttaşların rahatını sağlamağa yarayan bir araç olarak değil özünde iyi ya da kötü o-labileceğini düşünen filozoflar ve politikacılar vardır. Ben kendim, bu türlü düşünüşe katılmakta hiç bir sebep görmüyorum. Devlet bir soyutlamadır, ne haz duyar, ne acı çeker, ne umutlanır, ne de korkar. Devletin niyetleri sandığımız şey, onu yöneten kişilerin niyetlerinden başka bir şey değildir. O kadar ki, devletin yönetilmesi, aslında az sayıda yöneticilerin yönetilmesidir sadece. Hiç bir demokrat bu kadar haksız bir teoriyi hoş göremez.»

Dar görüşlü milliyetçiliği en büyük tehlike sayan Russell bu konuda kendisine sorulan «Merihillerin dünyayı almaya kalkmaları milliyetçilik sorununu çözümler mi?» sorusuna şöyle karşılık vermektedir: «Tabii, milliyetçilik hemen biter. O zaman bütün gezegenlere karşı kendi dünyamızın milliyetçisi oluruz. Okullarımızda bütün gezegenimiz o aşağılık Merihillerden ne kadar üstün olduğumuzu öğretiliriz. Merih üstüne hiç bir şey bilmez. Bilmediğimiz için de ona türlü kötülükler yükleriz.»

Russell, «Krey ve topluma» bölümünde gerçekten ilginç görüşler ileri sürmektedir. Şöyle diyor Russell: «Gelecek toplumdaki kişisel özgürlüğün bir biçimi hakkı görülmez istenirse, bu özgürlük bütün topluma getireceği iyilik bakımından ele alınacaktır. Yoksa, bugüne kadar olduğu gibi, bazı işlerin yalnız onları yapana iyiliği dokunduğu düşünceyle değil, Bugün, hiç değilse belli sınırlar içinde, parası olan herkes, onu dilediği yere yatırabilir. Bu özgürlük laissez — faire doktrini ile bir hayli savunuldu. En çok para getiren işin toplum bakımından da en yararlı iş olduğu söylendi. Bugün az insan bu doktrini savunabilir. Kapitalistlerin bu yatırımlardan sağladıkları kazanç, topluluğa alt bir maldan geliyor. Oysa, onların bu yatırımı yaparken halkın iyiliğini düşündüğünü ispat edemezsiniz.»

Bu görüşün ışığı altında Türkiye'ye bakacak olursak, filozofa hak vermemek elden gelmez. Türkiye de bugün, en faydalı işlerle, en kârlı işler arasında büyük bir uçurum vardır. Fakat, hüriyet adına bu görüşü savunanlar çoktur.

Bilindiği gibi Russell, çekirdeksel — nükleer — silah-ların kaldırılması isteğiyle İngiltere'de bir yürüyüşe öncülük etti ve trafiği aksattığı gerekçesiyle hapsedildi. Russell uyarılığa yikan savaşın düşmanıdır. Onun için de bilim'in ve teknolojinin kontrol altına alınmasını istemektedir. Hiroşima rezalesi hakkında şöyle demektedir: «Hiroşimaya bombanın atan Claude Retherly'nin başına geleni söylemek istiyorum. Onun durumu, bugünkü dünyada bir insanın çok kez ancak kanunu çiğneyerek korundu cinayetleri «televizyon» cezasını gösterir. Kendisine atacağı bombanın ne etkileri olabileceğini söylememişler. Yaptığı işin sonuçlarını öğrenince dehşet içinde kahyor. Bu insan yıllarca atom silahlarının korkunçluğu üstüne dikkatli çekmek için kanuna sıkı davranışlar gösteriyor ve böylece içindeki suçluluk duygusundan kurtulmaya çalışıyor. Çalışmasa, bu duygunun altında ezilecek. Başkaları bu insanın deli sayılması gerektiğine karar veriyorlar ve ruh doktorlarının kurduğu bir komite, şaşılacak bir uyandıkla, bu resmî görüşün sorumluluğunu yükleniyor. Yaptığına pişman olan Retherly deli sayılıyor.»

Bertrand Russell'in, Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol tarafından temiz bir türkçeyle çevrilmiş olan «Dünyamızın Sorunları» adlı yapıtı, üzerinde önemle durulması, tekrar tekrar okunması gereken bir yapıttır.

Hüseyin Korkmazgil

İŞTE BİZ BU YÜZDEN KALKIN... — MIYORUZ

HERKESİN AĞZINDADIR BU SOZ HER YER
DE DUYARSINIZ. KENDİMİZİN DE KULLAN-
DIĞI OLUR. BELLİ Kİ GERİLİĞİMİZ ARTIK
HERKESCE ANLAŞILMIŞ

FAKAT, SANKİ KAZA ESERİ FAKİR VE GERİ
KALMIŞ GİBİ ŞİMDİ DE BU İŞİN SUÇLU.
ŞUNU ARAMAYA MERAK SALDIK EN
UFUK BİR KUSURU GÖREN, BUNUN BİR
SEBEP Mİ SONUÇ MU OLDUĞUNU ARAMA-
DAN PARMAĞINI KALDIRIYOR; İŞTE BİZ
BU YÜZDEN KALKINMIYORUZ!

OYSA BİZİMDE BÜTÜN DEĞERLER VE
KURUMLAR KOMA HALİNDE DİRLER, BİRİ-
BİRLERİNE YARDIM EDECEK GÜÇLERİ
KALMAMIŞTIR. BİLMEM NE ZAMAN ŞU
HAFİYE KAFASINI BIRAKIP İLLETİ KÖKTE
İKTİSADİ VE SOSYAL DÜZENLİLİKTE ARAYA
ÇIKAR.

BAZILARINA GÖRE BÜTÜN SUÇ İDARE
ADAMLARIMIZDADIR; İDARECİLER
HALKIN İYİLİĞİNE ÇALIŞMAZLAR.
İŞTE BİZ BU YÜZDEN KALKINMIYORUZ

ŞUNU DİNLERSEN İLLET BELLİ-
DİR, BİZİ YIKAN İÇKİDİR BU
ŞİKKİMİN KOKU KAZINDIĞI GÜN
HEMEN KALKINACAĞIZ

BİR KISIM ULEMA İÇİN GERİLİĞİMİZİN
TEK SEBEBİ AHLAK BOZUKLUĞUDUR.
ÖNCE AHLAKI DÜZELTMELİYİZ GERİ
TARAFI KENDİLİĞİNDEN OLUR GİDER.

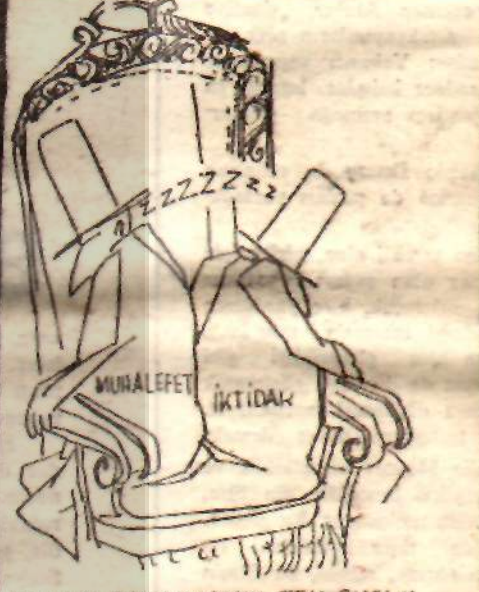
BİR BAKSAĞI İÇİN BÜTÜN İŞ DİN
ADAMLARIMIZIN ELİNDE. DİN ADAM...
LARIMIZI OKUTURSAK HEM İKTİSADEN
KALKINIRIZ HEM DE MANEN...

ŞU BEYZADEYİ DUYDUNUZ MU; TEK
ÇIKAR YOL ÖZEL TEŞEBBÜS DİYOR,
DEVLET HİÇ BİR İŞE KARIŞMAMALI.
ASLINDA DEVLET HER ŞEYE BURUNUNU
SOKAGELDİĞİ İÇİNDİR Kİ BİR TÜRLÜ
KALKINAMIYORUZ...

BU BEYLER KURTULUŞUMUZU
BULMUŞLAR BİLE, BÜTÜN HALKI
OKUTURSAK TAMAM HER KÖYE
BİR LİSE AÇTIĞIMIZ, ÖĞRETMEN-
LER YETİŞTİĞİMİZ GÜN KALKIN
DİK DEMEKTİR...

FALANA BAKARSANIZ TEK SUÇLU
İKTİDARDIR İKTİDAR İNADI BIRAKIP
MUHALEFETİ BİR DİNLESE HER ŞEY
KOLAY... İŞTE BİZ BU TIP İKTİDARLAR
YÜZÜNDEN KALKINAMIYORUZ...

TEK SEBEP HALKIN GAYESİ OLMAYIŞIDIR,
FALANCAYA SORARSAĞI; İKTİSADİ ARKA-
DAN GELİR. TEK İDEAL SAFTURK DEVLETİ
TURAN'DIR. FAKAT AZINLIKLAR BİZİ NEP
KÖSTEKLER. AZINLIKLARIN HEPSİNİ
SABUN YAPARSAK TEMİZLENİR, KURTULURUZ

BİR ÖTEKİ BUÇU AMERİKAN YARDI-
MININ AZLIĞINDA BULUR. MADEM Kİ
DOSTUMUZDUR, GETİRSİN AÇSIN DA
YÜZLERCE FAPRİKA KALKINIVERE-
LİM HEMEN. İŞTE YARDIMLARIN
AZLIĞI YÜZÜNDEN KALKINMIYORUZ

SU UZMANA BAKILIRSA KALKINAMAYIŞIMIZ
KÖYLÜNÜN TENBELLİĞİNDENDİR

BAZI BEYLERE GÖRE İŞE TEK SUÇLU AYDINDIR. İŞTE BİZ BU YÜZ...